

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.1 שמות א,א:

שמות שמות א,א: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו פאוו:

ואלה – רביעי, בתפקיד ארבע **שמות בני ישראל הבאים** ע"פ **בעה"ט** – ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשביה לא שינו שמותם. **מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן כה** [כה] וישב ישראל בשטים (במדבר כה א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו **בזכות ד' דברים** נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב רב הונא (ג' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בעורה

מנחם ציון פרשת בשלח וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם,

[ספר מוסרי הרמב"ם, מובאת דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז] איתא במד"ר פ' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שוח"ט בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: א) שלא שינו את שמם, ב) שלא שינו את לשונם, שדברו בלשון הקודש, ג) שהיו גדורים בעריות, ד) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים וגו'

מלת **ואלה** – מוטעמת בטעם רביעי, מרמז למסורת לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשביה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ וי"ר ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ובגירסה אחת מוציא לשון הרע – מיסתורין ומכניס לבוש. **אכן מנחם ציון** ועוד מפרשים הייתה בידיהם גירסה של [ויק"ר פ"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם ומלבושם, ולא מצאתי גירסה זאת. בכל אופן במיזוג בין הגירסאות נקבל בנוסף לשמירת השם העברי את לשון, שמירת לשון, שמירה מעריות, מלבוש עברי.

שמות א,יב:

ויאשר יעני אתו כן ירבה וכן ירץ ויקצו מפני בני ישראל:

ויקצו – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות כאשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

רש"י (טט - המצרים) קצו בחייהם כלומר המצרים מאסו בחיי עצמם, והסיבות לכך:

רש"י (א) ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם. **תורה שלמה (קלא) (קלב) ובמדרש הגדול** אמר ר' יוחנן שהיו (בני ישראל) דומין ביניהם כקוצים.

(ב) **יוסף דעת על רש"י** (שמצרים) היו בעיני עצמם כקוצין המושלכים בין הנטיעות.

(ג) **זהר ח"ב י"ח** דהוו מתעקצי ממלאכי השרת כהני קוצי דמעקצי בהו אינשי.

שמות שמות א,יז: ותיראן המילדת את-האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ופתחין את-הילדים:

... **[פתחין]** – טפחא, בתפקיד רבוי כאיתא ב-**מדרש רבה** - החייו לא רק הילדים הבריאים אלא גם שנולדו עם מומים ורפאו אותן, **בבלי סוטה יא,ב** - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון:

[פתחין] – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות ע"י פתיחת טפח לקבל האפיון מהסילוק כנדרש ב- **שמות רבה (וילנא) פרשה א** ... ותחיינן אלו האמהות, כמו שהחיו הילדים כך החייו האמהות. **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב)** תנא לא דיין למילדות שלא המיתו אותם, אלא שהיו מספיקות לאימותן של ילדים מים ומזון:

שמות ב,ט:

ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-תילך הזה והינקהו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה תילך והינקהו:

ותאמר לה בת-פרעה - דרגא מונח רביעי (מר"ד), אחד מ-59 (נד"ה) מופעים בתורה, בתפקיד תיקון הקלקול של חטא האדם הראשון וגם גלות השכינה וחזרתה. בחירת בת-פרעה לתת את התינוק לאמו העבריה להנקה, פותחת את תהליך הגאולה של כנסת ישראל והשכינה מגלות מצרים. הגואל מתגדל בבית היצר הרע ומשפיע על הקליפה. כך נפתח תהליך יציאת שכינה מגלותה. ע"פ פר' בראשית רבה וזוהר פר' במדבר השכינה הסתלקה מהתחוננים עד לרקיע השביעי בשבעה חטאים של דורות אדם שונים, פסוק זה פותח את תהליך חזרת השכינה מרקיע הראשון לתחוננים במתן תורה ע"י משה רבנו והוא המסיים את שבע החזרות של השכינה מרקיע שביעי לתחוננים כביום בריאת האדם. כמעט לכל השלבים אותרו מופעי מר"ד מתאימים.

שמות ב,יא: [ו] וינקל תילך ותבאהו לכת-פרעה ויהי-לה לבן

ותקרא שמו משה ותאמר פי מן-המים משיהו:

[וא] ויתיו פימים ההם וינקל משה ויצא אל-אחיו ויבא בסבלתם ויבא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו:

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפייה שם משה וגו'

• **טט** - **משה ותאמר** - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשתה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.

• (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עירן** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:**

יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- (ג) (ב) **כי מן-המים משיתהו** - סלוק (ביא) **ניתיו** - פסק, **והאמר כי מן-המים משיתהו**: **ניתיו** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא משה אותו ומשה (האיש) משה (ממלט) אחרים

שמות ביא:

יאו ניתיו בנים הים וינגל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מפה איש-עברי מאחיו:

רש"י (יא) **ויגדל משה** - הלא כבר כתב: "ויגדל הילד" (לעיל, י) אמר רבי יהודה ברבי אילעאי (ראה תנ"ב וירא יז): הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו.

רמב"ן (יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - שגדל והיה לאיש; כי מתחלה אמר "ויגדל הילד" (לעיל, י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתהו "לבית פרעה ויהי לה לכן" (שם), כי לפני מלכים יתיצב (ע"פ מש' כב, כט), ואחרי כן גדל והיה לאיש דעת. וטעם **ויצא אל אחיו** - כי הגידו לו אשר הוא יהודי (ע"פ אס' ג, ד), והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו; והנה הסתכל בסבלותם ועמלם, ולא יכול לסבול, ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ.

רלב"ג (יא) **ויצא אל אחיו** - יתכן שהיה מפורסם בבית פרעה כי משה היה עברי, ולזה ידע משה שהוא עברי; או הודיעה לו זה בת פרעה.

י"א וינגל משה ויצא אל-אחיו - מהפך פשטא מונח זקא-קטן, שני לימודים מצד זקא-קטן ולפעמים לימוד שלישי מהמונח שלפני זקא-קטן. לימוד כפשוטו, שגדל והיה לאיש דעת, ועוד לימוד כפשוטו שהגיע לגדולה שמינהו פרעה על ביתו. ולימוד שלא כפשוטו – שמינהו לגדולה למרות הידיעה שהוא עברי ומשה למרות שגדל בבית פרעה היה חפץ לראות אחיו ולא יכול לסבול סבלותם.

שמות שמות ביד:

ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרנני אתה אמר פאשר הקנת את-המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

רש"י **מי שמך לאיש?** - והרי עודך נער [תנח" שמואל]. תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על הקדמת המאוחר לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שמך לאיש שר ושפט תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו בא שנים רבות אח"כ.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות ב, כא: וינאל משה לשבת את-האיש ויתן את-צפרה בתו למשה:

שמות שמות ג, ד: ויירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני:

וינאל משה - בטעמים מרכא טפחא, תרגום אונקלוס (ת"א) וצבי משה ופירוש צבי - רצון בגי' 346 עולה מש"ה עם הכולל (עה"כ), עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה, ומשמעות הכולל היינו הרוחני המקיף את משה, כעין משה של למעלה (בארמית דלעילא) ואז המלה **משה** זה כעין הרוחני הפנימי של משה, כעין משה של מטה (בארמית דלתתא)

צבי - באתב"ש: צ' מחלף בה', ב' מחלף בש', י' מחלף במ', צב"מ מחלף ב-הש"מ וזאת תמונת מראה כעין המושג אספקלריה מאירה (בהבנה של מראה) של אותיות מש"ה, כנאמר ב-**במדבר בהעלתך יב, ח** **פה אל-פה אנדבר-בו ומראה וקלא כחידת ותמנת ה' וביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:**

ובהמשך בסנה (שמות ג ד) נאמר משה משה (בטעמים מרכא טפחא)(ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק, לעומת אברהם | אברהם, יעקב | יעקב, שמואל | שמואל)

וינאל משה (ת"א) = וצבי משה; צבי (תרגומו) = רצון (גי') = מש"ה עה"כ (מקיף, היינו משה דלעילא)

צבי (אתב"ש) = הש"מ (כעין תמונת ה' יביט) (כעין תמונת מראה) מש"ה

משה משה (ללא פסק) אין הפרש בין משה דלעילא ומשה דלתתא, **משה** כולו ביטול מפני **רצון השם** היינו **עשה רצונו כרצונו**

כדי שיעשה רצונו כרצונו

הסבר נוסף

שמות ב, כא: וינאל משה לשבת את-האיש ויתן את-צפרה בתו למשה:

וינאל משה - תרגום אונקלוס וצבי משה, פירוש וצבי – רצון, רצון' גי' 346, שהוא גם גי' מש"ה עם הכולל. עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה. ואפשר לומר שמשמעותו של הכולל היינו החלק הרוחני המקיף את משה, כעין משה דלעילא, משה איש הא-לקים. ולפי זה וצבי (שפי' רצון שבגי' משה עה"כ) **משה** זה כעין הכפילות של הכתוב (**שמות שמות ג, ד**) **ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני:**

שני הפסוקים משמעותם שגופו של משה הוא כעין החלק הרוחני המקיף את משה, כי משה רבנו טיהר גופו והפכו לרוחני.

ויובן ביותר שהמלים **משה משה** נכתבו ללא פסק ביניהם (ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק) כרמז לחיבור משה שלמטה לרוחני שבו שלמעלה.

רמז נוסף להנ"ל **צבי** באותיות אתב"ש **השם** כעין הנאמר עליו **משה איש הא-לקים**

השם משה זה כעין תמונת מראה הנאמר על משה (**במדבר בהעלתך יב, ח**) **פה אל-פה אנדבר-בו ומראה וקלא כחידת ותמנת ה' וביט** משה רבנו הגיע לדרגה עילאה זו בביטול רצונו מפני רצון השם כנאמר **אבות פ"ב מ"ד עשה רצונו כרצונו, כדי שיעשה רצונו כרצונו, בטל רצונו מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - מוציא פשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.**

1.2 שמות א,א

שמות ב,י:

[ו] וַיִּנְבֵּל הַיָּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת-פְּרֹעֹה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

נחזור על הכתוב בשנת התשע"א עם חידוש **אור החיים** ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- **טט - מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם **בגזרת עיריין** כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'
- (ג) **[ו] כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ [יא] וַיְהִי - פסק, וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ: וַיְהִי** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא מְשִׁיה אותו ומְשִׁיה (האיש) מְשִׁיה (ממלט) אחרים

מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות הטעמים 576 (תקע"ו) גי' המלים המוטעמות 992 תתקצ"ב, הפרש ל-תקע"ו 416 תי"ו **מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר** אוצר הגי' הרב יר"פ זצ"ל 992 עולה,

1. שכול"ת נר"ד - משה בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחין בחוש הריח **וַהֲרִיחוּ בְּיַרְיָתָהּ ה'** (**ישעיהו יא,ג**) של כל אחד
  2. עו"ל מלכו"ת שמי"ם - משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים
  3. ימי"ן הוי"ה רוממ"ה ימי"ן הוי"ה עוש"ה חי"ל (תהלים קיח - טז)
- ההפרש מתקע"ו 416 עולה משי"ח ואליה"ו:

שמות שמות ב,יד:

וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֹךְ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָ עֲלֵינוּ הֲלֹהֵרְגֵנוּ אֵתְּהָ אִמֶּר פֶּאֶשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת-הַמִּצְרַיִם וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר:

הסבר בפסוק מהסיפא אל הרישא **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר:**

מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר - ר"ת מ' ו' א' נ' ה' = אמון"ה, אפשר מסביר פי' רש"י מלשינות לגויים כעין חוסר אמון"ה בגאולה **נֹדֵעַ** לי **הַדְּבָר** שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך. **אָנֹכִי** - גי' ע"א עם ישראל לעומת שבעים לשון (ג"א אומות)

אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר - ס"ת נע"ר, (בשם ר'א'שגב) מדרש שנע"ר ראהו וספר לאנשים שמצאם נצים (מדרש דתן ואבירם) והם ספרו זאת לפרעה.

אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר - טפחא מרכא סלוק, **נֹדֵעַ** - מרכא, מרבה **הַדְּבָר** - סלוק, מגביל. אפשר כי מה שהיה בידיעה מוגבלת של נע"ר התרבה לנצים, **אָנֹכִי** - טפחא פותחת טפח ומתאפיינת ע"י **נֹדֵעַ הַדְּבָר** וטופחת על מנת להטפוח ומקדמת את האפיון המשותף אל הכתוב לפניה **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר** וכאן ממשיך כפי' רש"י

רש"י וַיִּירָא מֹשֶׁה - [כפשוטו. ומדרשו (ראה שם): דאג לון על שראה בישראל רשעים דילטורין, אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? **אָנֹכִי נֹדֵעַ הַדְּבָר** - כמשמעו. ומדרשו (ראה תנ"ב וארא יז): **נֹדֵעַ** לי **הַדְּבָר** שהייתי תמיה עליו: מה חטאו ישראל מכל שבעים לשון (ג"א אומות) להיות נרדים בעבודת פרך? אבל רואה אני שהם ראויים לכך. **וַיִּירָא מֹשֶׁה** - המלים מלמדות כפשוטו של מקרא, פחד על גלוי הריגת המצרי. **וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר** - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, ונראה שכאן שניהם יוצאים (=מהפכים) מהפשט, (א) **וַיִּירָא** - המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון ראה על שראה בישראל רשעים דילטורין, (ב) **וַיִּירָא** - המדרש מוציא מענין יראה ומעביר ללשון **דאג לו** ... אמר: מעתה שמא אינן ראויין ליגאל? מפני חטא המלשינות.

מדרך הסבר זאת גם יובן כי פעולת משה לגאולה הייתה מוקדמת מזמן יעודה כי עדיין לא הוכן לשאת את כל ישראל על כל דעותיהם והתנהגותם.

רש"י מִי שְׁמֹךְ לְאִישׁ? - והרי עודך נער (**ראה תנח' שמות י**).

תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על **הקדמת המאוחר** לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.

שְׁמֹךְ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָ תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשטא המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו באה שנים רבות אח"כ.

רש"י הֲלֹהֵרְגֵנוּ אֵתְּהָ אִמֶּר? - מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש (ראה שם).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרקא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

שר ושפט עלינו תלה רגלי אנתה אמר – פעמיים זקף-קטן, חוזר וקורה א' חושדו שיהרגוהו כמו את המצרי בשם "ת-כה" ב' משה סבר שיש בם דילטורין החוזרים ומספרים לשון הרע ורכילות.

שמות ג,טז:

לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים:

במדבר בהעלותך יא,טז

ויאמר ה' אל-משה אספה-לי שבועים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי-הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל-אהל מועד והתנצבו שם עמך:

ראה בבלי יומא כח,ב

...דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו לא פרושה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר

(שמות ג,טז) **לך ואספת את זקני ישראל** - מונח גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן מהכלל ללמד על הכלל

היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר (במדבר בהעלותך יא,טז) **אספה-לי שבועים איש מזקני ישראל** - גרשיים מונח זרקא מונח סגול - בפסוק במדבר גם מרמז לרוח הקודש המתוספת על הסנהדרין, שמכוונים דבריהם לדעת עליון

שמות ג,כא,כב:

[כא] ונתתי את-חן העם-הזה בעיני מצרים והיה כי תלכוני לא תלכוני ריקם:

[כב] ושאלה אשה משכנתה ומנחת ביתה פלי-כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על-בניהם ועל-בנותיהם ונצלתם את-מצרים:

כ"א - ונתתי את-חן העם-הזה בעיני מצרים - אתנח

והיה כי תלכוני - פשטא מונח זקף-קטן - אפשר שזה חלק התיאור במידה לימוד אלפניו ולאחריו.

לא תלכוני ריקם - מרכא טפחא סלוק. זה חלק ההלכה במידה לימוד אלפניו ולאחריו תבנית.

* **אור החיים** כאן רמז ה' משפט עבד עברי דכתיב בו "לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו".

כ"ב - ושאלה אשה משכנתה - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחבירו מלמד עליו,

ע"פ **אור-החיים** הנ"ל אפשר לומר שמצד משפט עבד עברי המצרים אמורים לשלחם עם מענק בעין יפה, ואם לא יעניקו מעצמם ואתם

עומדים לצאת ריקם, אז הבא האפיון מפסוק כ"א לפסוק כ"ב כאן האפיון הוא ההלכה **לא תלכוני ריקם** ולכן **ושאלה אשה משכנתה**

וגו' "

* **רשב"ם** - במתנה גמורה וחלוטה וגו'. בשילוב אור החיים כי זהו משפט עבד העברי ביציאתו.

בסופו של דבר אחרי מכת בכורות על סף היציאה **שמות בא יב,לה-לו** ובני ישראל ... וישאלו ... וישאלו וגו' ע"פ **רש"י** - המצרים העניקו אף מה שלא שאלו.

יש מקום להשוות הפסוקים **ג,כא - כב ויב,לה - לו** כי טעמיהם דומים **שמות בא יב,לו:**

ה' נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלים וינצלו את-מצרים: פ

ג,כב ... פלי-כסף וכלי זהב ושמלת - תביר מרכא טפחא אתנח, תביר מרמז לחלק בין מטרת כלי כסף וכלי זהב ובין מטרת שמלות.

ושמלת – אתנח, מוגבלות לשימוש אישי ואילו כלי כסף וכלי זהב יתרמו להכנת המשכן.

ועל-בנותיהם - מונח זקף-קטן – במלים במקף, ריבה וריבה את הכל בבנות כי מנהגן להתקשט.

* ע"פ **רשב"ע** מנהג הנשים לשאול מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיט זהב וכסף לשום על צוארי בנים והבנות ונזמים באזנים ובאף אצודה ושחרונים ועכסים.

מדרש פליאה כתוב גדול יהיה הבית האחרון מן הראשון משמע לכאורה שיש רק שני בתי מקדש

וכתוב **שמות שמות ד,ח: והיה אם-לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל ה'את הראשון**

והאמינו לקל האחרון:

שמות ד,ט: והיה אם-לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי ה'אר ושפכת תבשלה והיו

המים אשר תקח מן-ה'אר והיו להם בנפשם: וכתוב **שמות בא יב,יג: והיה ה'הם להם לאת על תבתיים** סימן לבית שלישי כי

גדול יהיה הבית האחרון והכוונה לא בית שני אלא שלישי

שמות בא יב,יג:

והיה ה'הם להם לאת על תבתיים אשר אתם שם וראיתי את-ה'הם ופסקתי עלכם

ולא-יהיה ככם נגר למשחית בהפתי בארץ מצרים:

שמות בא יב,יג: והיה ה'הם להם לאת על תבתיים, בתים - שתיים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים

ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

אם-לא יאמינו לך ולא ישמעו, ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי ה'אר, על תבתיים אשר אתם שם וראיתי את-ה'הם

בשלושה הפסוקים תבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר שחוזר וקורה להודיע על בנין הבית השלישי שלא יחרב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנן**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, **רבוי**; **זרנא** – **מצרף**; **תבר** – **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = **טרקא** – **שנוי משמעות**, **רבוי מתפשט**; **מרכא טפחא** – **קב' שעשויה לגדול**, **יתור לרבות**, **מכל מקום**; **זרנא תבר טפחא** – **קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה**; **מרכא תבר טפחא** – **קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה**; **תבר מרכא טפחא** – **קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים**; **מקף** – **כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות**, **פסק ו** – **סדור שנחלק**, **השלם והחלק נדרשים**; **זרקא סגול** – **מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו**; **פשטא** – **פשוט**, **1**; **זקף-קטן** – **2**; **זקף-גדול** – **3**; **רביע** – **4**; **מונח רביע** – **לפחות 4**; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** **בהצי פסוק** – **היקש**; **השלישיה**: **קדמא** – **סדר קדימות**; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – **יוצא מהענין**; **קדמא ואולא** – **הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר**, **מלמד ולמד**, **רמז לכלל ופרט**, **רבוי מיעוט** (דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – **דרוש בפסוק שעור**, **מחיצה**, **עקרה**, **שגגה** = **שכחה**; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – **דרוש בפסוק ולפניו שעור**, **מחיצה**, **עקרה**, **שגגה** = **שכחה**; **פור** – **דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה**;

לטובת הבנת הנושא ויצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות א,א (התשע"ג)

שמות שמות ג,א:

וּמִשָּׁה הָיָה רַעְיָה אֶת-צֶאֱן יִתְרוֹ חֲתָנוּ פְתָן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת-הַצֶּאֱן אַחֲרַי הַמְדַבֵּר וַיָּבֵא אֶל-הַר הָאֱלֹהִים חֲרָבָה:

וּמִשָּׁה הָיָה רַעְיָה – **תביר אֶת-צֶאֱן** – **תביר יִתְרוֹ חֲתָנוּ** – **מרכא טפחא** – **יתור לרבות**, **מה?**

פְתָן מִדִּין – **מרכא סלוק**

בפסוק זה – **מיעוט אחר מיעוט** – **לרבות**

משני הפסוקים – **המיעוט אחר מיעוט זה ע"פ פי' רש"י** שיתרו מיעט עצמו מע"ז ומשום כך מדין נידוהו ולכן לא שימש ככהן לע"ז אבל זהו כפי' רש"י **בר' ויגש מז,כב** לשון גדולה – (שמות ב טז) כהן מדין, (בר' מא מה) כהן און. ואפשר שמכך נתרבה להיות גר ראשון אחרי יציאת מצרים ויתר פרשה על שמו בתורה.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות שמות ג,ד וַיִּקְרָא ה' בְּיַם סוּר לְרֵאֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:

בראשית ב,ד אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

שמות ג,ד וַיִּקְרָא ה' בְּיַם סוּר לְרֵאֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הַגִּבִּי:

שמות כז-תשא לד,ו וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' הוּא אֵל רַחוּם וְרַחוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב-חַסֵּד וְאֶמֶת:

מאמר האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל זי"ע שבת פרשת שמיני מבה"ח אייר שנת ??? ע' 1365

זהו מה שארז"ל משה ולא פסיק טעמא בגווייהו.

דהשלימות דבריאת העולם, **"ביום עשות הוי"ו" היא ע"י הוי"ו דלתתא דוקא, מספר ז', שלימות ההיקף, ופסיק טעמא בגווייהו, שיש הפסק בין שם הוי"ו דלתתא ושם הוי"ו דלעילא.**

מה שאין כן "משה משה" לא פסיק טעמא בגווייהו, היינו שמשה רבינו כפי שהוא למטה הוא קשור עם ענין משה למעלה, כי נקרא משה על שם **"כי מן המים משיתיהו" וגו'.**

כעין ענין זה **בראשית ויצא זהר קנח א**

תא חזי כגונא דא **שמות כי תשא לד ו יי יי**, תרין עלמין (בשא קל"ח? קל"א? א') נינהו, דא באתגליא ודא באתכסאי, ועל דא **פסיק טעמא בגווייהו, ומעלמא דא עד עלמא דא כלא חד:**

• תרגום: בא וראה, כמו כן יי יי, שני עולמות הם, זה בגלוי וזה בסתר, ועל כן פוסק הטעם בתוכם, ומעולם זה עד עולם זה הכל אחד: **ה' ו** – מונח פסיק **ה'** שיש פסיק בין שם השם הראשון ובין שם השם השני,

• טורד"ל – בבירור שנעשה עם הרב יהושע גרוס ה"ו ממערכת פרסום שיחות האדמו"ר נראה מדברי האדמו"ר שהשם הראשון הוא דלתתא והשם השני הוא דלעילא, וציון הקרא **בראשית ב,ד ביום עשות יי אלהים ארץ ושמים:** היינו:

א' מפני שזאת הפעם הראשונה בתורה שמוזכר שם הוי'

ב' צירוף השמות הוי' א-לקים שייך לבריאת העולמות ע"י הוי' דלתתא (שנמשכים ממנו חב"ד חג"ת נה"י) ושם א-לקים שנמשך ממנו (ששיך אליו) מלכות, ומלכות של כל עולם היא המקור לעולם הנמוך ממנה, ממלכות של עולם אצילות נמשך עולם הבריאה, ממלכות דבריאה נמשך עולם היצירה, ממלכות דיצירה נמשך עולם המעשה.

טט - **ביום** – רביע כאן בתפקיד של הערך ארבע,

ביום עשות יי אלהים – ראשי תיבות בעי"א אלו ראשי תיבות של ארבע העולמות א'צילות י'צירה ב'ריאה ע'שיה.

שמות ג יד:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי אֲשֶׁר אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

שמות ג,יד אהי"ה אשר אהי"ה - רש"י אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות (**בדכות ט**) וגו'

ראה ישעיה מ ג (הפטרות נחמו שבת ואתחנן), ראה **תת-פרק גימטריה זקף-קטן זקף-גדול**

ס [ג] קול קוּרְא בַּמְדַבֵּר פְּנֵי תְרַךְ ה' יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבָה מִסְלָה לְאַלְהֵינוּ:

קול – מונח **קוּרְא בַּמְדַבֵּר** – **זקף-קטן זקף-גדול**, **גי' 307 + 248 = 555** = **ע"ל רצ"ן** (יושבי) **סנ"ה** = **ז"ה אהי"ה** **אש"ר אהי"ה** הפרש מתקע"ו **555 = 21 = אהי"ה**.

• נשלב בין הכתוב הפירוש והגימטריה

• **קול קורא במדבר** כאילו הנביא ישעיה מזכיר ומודיע **ע"ל רצ"ן** (יושבי) **סנ"ה** = **ז"ה אהי"ה** **אש"ר אהי"ה** שהבטחתי למשה בסנה במדבר - אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות ועתה מתגלה ברוח הקודש **פנו דרך ה'**. כשם שקב"ה עשה ישור דרך בארבעים שנה במדבר כך יעשה בשעת הגאולה משאר מלכויות.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טורד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

שמות גיח: ושמעו לקלך

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא תרד שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו". ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי' **ובאת** – פור, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מתבנית טעמי **ושמעו לקלך** – כתבנית שמע ישראל המבטא עיקר ראשון – בורא לעולם ועיקר שני – היחוד והאחדות בבורא, אל העיקר השביעי אמיתות נבואת משה רבנו **אתה** – תרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים **וזקני ישראל** – קדמא ואזלא, קדמא במובן שמושה אב בנבואה לבאים לפניו, ואזלא – שמושה אב בנבואה לבאים אחריו

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא תרד שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו:

תבנית טעמים **וזקני ישראל** קדמא ואזלא ... **ה' אלהי העבריים נקרה עלינו** – גרשיים מהפך פשטא, כל סדרת הטעמים כעין קל וחומר.

רמב"ן שמות גב, (בסנה) **שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלהים** "שמ' כ, כא); **וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו 'ותמונת ה' יביט'**

קל וחומר ממש רבנו אבי הנביאים שהיה זקוק להכנה לנבואה כך שאר הנביאים היו זקוקים להכנה לנבואה.

מלבי"ם במדבר יב, ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה'. כבר בארו בספ' שבא להודיעם מעלת נבואת משה שנבדלה מכל הנביאים שכלם נבאו באספקלריא שאינה מאירה ומשה ע"ה נבא באספקלריא המאירה. ולפי דרכנו הנה בארתי (בפ' מראה הסנה ובפ' תשא), שמושה היה פי שנים ברוחו, שלנבואה באספקלריא שאינה מאירה היה מוכן בטבע מבלי שום הכנה, אמנם לנבואה באספקלריא המאירה לא היה מוכן בטבע והיה צריך לזה הכנה בין מעצמו בין מזכות ישראל שעת ירדו ישראל ממדברתם ירד גם הוא ממעלתו ונבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ לא יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא שאינה מאירה שזה היה לו בטבע, לא נבואה באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

ע"פ **מלבי"ם במדבר יב**, משה רבנו נבא בשתי מדרגות

(א) נבא באספקלריא המאירה שגם הוא לא השיגה רק ע"י הכנה ומציאת חן בעיני ה', וע"כ לא יכול להשפיע מדרגה זאת על זולתו

(ב) נבא באספקלריא שאינה מאירה שע"ז היה מוכן תמיד, וע"כ יכול להשפיע על כל הנביאים רק נבואה באספקלריא שאינה מאירה שזה היה לו בטבע

מדברי **הרמב"ן והמלבי"ם** אפשר להסיק כי כמו שמושה רבנו השיג מדרגת אספקלריא המאירה רק ע"י הכנה כך הנביאים האחרים צריכים הכנה כדי להיות מוכנים להשיג נבואה במדרגת אספקלריא שאינה מאירה אבל לא תמיד יזכו לנבואה. וכאשר זוכים נבואתם מושפעת מנבואת משה רבנו במדרגת אספקלריא שאינה מאירה. כל אחד צריך הכנה להיות מוכן להשיג מדרגת נבואתו.

הרמב"ן מסביר כי משה רבנו בתחילת התגלות ה' אליו בסנה, לא הבין שזאת התגלות נבואה, **הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב סוף פמ"ד** מביא שבתחילת התגלות ה' לשמואל הנביא "שכאשר קרא אותו ה' יתעלה במצב הנבואי חשב כי עלי הכהן קראו פעם אחר פעם שלוש פעמים, ואח"כ ביאר הכתוב סיבת הדבר ואמר כי מה שהביאו לידי כך שחשב שהוא עלי מפני שלא היה יודע אז כי דבר ה' לביאים יהיה בצורה זו וטרם נתגלה לו סוד זה עד כה"

הרמב"ם לא מלמד האם גם תחילת התגלות ה' לנביאים אחרים הייתה באופן שהם לא ידעו שזאת נבואה. אפשר שהכתוב (**שמות גיח**) **נקרה עלינו** מלמד על גלוי נבואי ראשון שהוא כעין מקרה. באופן זה הפסוק ילמד כעין קל וחומר ממש רבנו אל שמואל אל שאר הנביאים, ומה מי שנאמר בם (**תה' יט**), **מוֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵי וְשִׁמּוֹן בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹן קְרָאִים אֶל-ה' וְהוּא יַעֲנֵם**: שפי' **רד"ק** ... **שמואל** שהיה גדול בנביאים שהיו בזמנו. ... ואפשר שהיה גדול בנבואה משאר נביאים אחר משה; ... בתחילת נבואתם לא הבינו שזאת נבואת ה' קל וחומר לנביאים אחרים.

רמב"ן ז' וילך ויפגשהו, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, ... ר' יהודה ב"ר סימון אומר חסד זה אהרן, ואמת זה משה, ור' עזריה אומר חסד זה משה שעשה חסד עם יוסף, ואמת זה אהרן, דכתיב (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו הוי חסד ואמת נפגשו זה משה ואהרן,

וישק לו אין אנו יודעין למי חלק הקב"ה כבוד אם לאהרן אם למשה, י"א לאהרן שהיה במצרים ומתנבא להן לישראל שעתיד הקב"ה לגאול אותם, כדי שיבא משה ויעיד על דבריו של אהרן ויהיו ישראל אומרים אמת היה מתנבא אהרן, וי"א למשה כדי שיבא משה ויאמינו לדבריו.

חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים. היינו משה משפיע על נבואת אהרן שלפניו

ועתה נלכה-נא תרד שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלהינו:

(א) רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה
(ב) פעמיים רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא
(ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא (א) הכנה לנבואה (ב) כיצד נביא מתחיל לנבא, וכן חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טור"ל) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות א,א (התשע"ד)

שמות א,ה:

וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְחָק יִרְדְּ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הֵנָּה בְּמִצְרָיִם:

רש"י (ה) ויוסף היה במצרים - והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו? וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיען צדקתו של יוסף: הוא יוסף הרועה צאן אביו, הוא יוסף כשהיה במצרים ונעשה מלך, עומד בצדקו (ראה ספ"ד שלד).

וַיּוֹסֶף – טפחא (א) כטעם מפסיק, אע"פ שהיה במצרים ונעשה מלך עמד בצדקו.

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, ז, וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְחָק יִרְדְּ-יַעֲקֹב וגו', עם יוסף שהיה במצרים היו ע', ד"א וַיּוֹסֶף הֵנָּה בְּמִצְרָיִם, (וַיּוֹסֶף – טפחא ללא מרכא, כטעם המלמד אלפניו) אף על פי שזכה יוסף למלכות, לא נתגאה על אחיו ועל בית אביו, כשם שהיה קטן בעיניו מתחלה שהיה עבד במצרים, כך היה קטן בעיניו אחר שהיה מלך.

שמות א,ח: פ וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:

רש"י (ח) וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ - רב ושמואל (סוטה יא,א), חד אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף - עשה עצמו כאילו לא ידעו (ראה סוטה יא,א).

[האדמ"ר מ"מ שניאורסאהן שיחות קדש טז ע' 10], רב שדקדק בהוראת אסור והתו, אומר שהיה רשע גדול בין אדם למקום. ושמואל שהיה רגיל לפסק דיני ממונות, סבור שהיה רשע גדול בין אדם לחברו. שנתחדשו גזרותיו – רשעות גדולה בין אדם לחברו, שהיו יוסף גמל לו טוב, אך לא כל כך בין אדם למקום כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, לכן יש לו לדעתו הצדקה משמים לשלט בהם כרצונו. חדש ממש – רשעות גדולה בין אדם למקום שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא, אך לא כל כך בין אדם לחברו שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות רשעות (א) בין אדם למקום (ב) בין אדם לחברו,

מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) חדש ממש (ב) שנתחדשו גזרותיו

עַל-מִצְרָיִם – ע"פ ה-[תוה"מ ויקרא מצורע], מלת על מלמדת על צירוף משהו למצרים, אולי כ-[ראב"ע בפירוש הארוך] (ח) וַיָּקָם

מֶלֶךְ-חָדָשׁ - שלא היה מזרע המלוכה; כי הוא כמו "הקים בני את עבדיי" (ש"א כב,ח). כעין עבד כי ימלוך ומתנכר למיטיביו.

אֲשֶׁר לֹא-יָדַע – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) ידע (ב) עשה עצמו כאילו לא ידע

אֶת-יוֹסֵף – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) רב טוב שעשה למצרים ולפרעה (ב) לדעת פרעה כמלך חדש לא עשה יוסף טוב למצרים ולפרעה.

שמות א,כב:

וַיִּצַו פְּרַעֲהַ לְכָל-עַמּוֹ לְאֶמְרָא כָּל-הַבְּנֵי הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ וְכָל-הַבָּת תִּחְיֶינָן: פ

כָּל-הַבְּנֵי הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ - ... רביע ... זקא-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שמושיען של ישראל לוקה במי מריבה.

כָּל-הַבְּנֵי – מקף בתפקיד רב מצב כפ' רש"י (כב) לְכָל-עַמּוֹ - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעין (טט – א) אם ממצרים (טט – ב) אם מישראל,

ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותה היום (טט – א) על ישראל (טט – ב) אף על המצריים, שנאמר כל הבן הילד (בנוסחאנו: הילוד), ולא נאמר הילד לעבריים; והן לא היו יודעין, שסופו ללקות על מי מריבה (ראה סנה' קא,ב).

לְכָל-עַמּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב (א) עמו המצרים (ב) עמו הלא מצרים שהיו במצרים וביניהם בני ישראל.

וְכָל-הַבָּת – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות שלא תשארנה באמונת בני ישראל, כי טעם סלוק במלת תִּחְיֶינָן מלמד להגביל את להחיות לגוף הבת העבריה בלבד, אבל המצרים בקשו להמיתן מיתה רוחנית, להעבירן על דתן (ע"פ ליקוטי שיחות ח"א עמ' 111).

שמות ג,ו:

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִשְׁחַת פְּנֵי כִי יֵרָא מִהַבֵּיט אֶל-הָאֱלֹהִים:

רמב"ן (ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב - על דרך הפשט: כמו 'אלהי אבותיך', אבל יזכיר יחיד במקום רבים: אלהי כל אב מאבותיך, כי כולם יקראו לאיש 'אבי'; וכן "אלהי דוד אביך" (מ"ב כה); "זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו" (שמו"ב טו), - אלהי אבותי. ורבי אברהם אמר, כי אלהי אביך - אברהם, כי הוא החל לקרוא בשם ה', ואחר כך הזכירו בשם, וצירף אליו שאר האבות. ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך; כאלו אמר: אלהיך, ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת, לא על החי, ואחר כך אלהי אברהם ויצחק ויעקב (טט) (שמות ג,ו) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב, שהוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו אלהי עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ועוד אבאר זה בפרשה (ראה שם).

טט – ע"פ רמב"ן משהו מדרש נתחומא את עמרם לאברהם יצחק ויעקב. אפשר כי ההשוואה נובעת ממדרש החזרת השכינה מריקע שביעי עד הארץ המתחיל באברהם ועובר דרך יצחק ויעקב לוי קתה עמרם עד משה המוריד השכינה לארץ.

אַבְרָהָם – זקא-קטן בתפקיד שתי דרשות (א) על דרך הפשט הוא אברהם (ב) ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך

(שמות ג,ו) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֵלֹהֵי יַעֲקֹב – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד מהם חל אותו

ענין או הלכה, כאן זה כולל את מונח אתנה, ללמד שה' הוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו אלהי עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי

אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ושעל כל אחד חלה אזכרת שם ה' בשוה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנית – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשס"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעותם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקר-קטן – 2; זקר-גזול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקר-קטן ... זקר-קטן בהצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג: מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפינו שעור, מחיצה, עמירה, שגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנשוא אחר בהלכה:

1.5 שמות א,א (התשע"ה)

שמות א,ח – יא: תחילת השיעבוד. ע"פ **תורה שלמה [פב]** יוסף היה מושל במצרים בימי אחד מאחרוני מלכי הרועים (ההיקסאס) שמשלו במצרים התחונה (בצפון) כ-500 שנה. אחרי מותו של יוסף חזרו מלכי מצרים שנדחקו מפני מלכי הרועים ומשלו רק במצרים העליונה (דרום מצרים) וכבשו ומשלו במצרים התחונה (בצפון). מבחינת בני ישראל נוצרה מלכות חדשה. מלכות זאת נתה מחדש בין היתר את הערים פתם ורעמסס ששימשו גם לעבודה זרה ושנהרסו בתקופת מלכי הרועים. המצרים הקשו את השיעבוד כדי להרחיקם מעבודת ה' ונקמו בבני ישראל על עזרת יוסף למלכי הרועים, בין היתר על הריסת הערים האלו.

פ [ח] וַיִּקַּח מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: [ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מְמַנּוּ: [י] הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה לּוֹ פֶן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בְּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: [יא] וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שְׁתֵּי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרֵעָה אֶת-פִּתְחֵם וְאֶת-רַעְמֵסֵס:

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ט וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ, הוא התחיל בעצה תחלה לכך לקה תחלה, הוא התחיל בעצה תחלה, דכתיב **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ,** והוא לקה תחלה, דכתיב (**שמ' וארא ז,כט**) **וַיִּבְרַח וַיִּבְעַרְמָה וַיִּבְכַּל-עֲבָדָיו יַעֲלֵו הַצִּפְרָדְעִים,** הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה, להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ - טפחא אתנח, כטעמי (**דב' ואח' ז,ד**) **שַׁמֵּעַ יִשְׂרָאֵל,** יצא נגד הקב"ה שבקריאת שמע מקבלים את עול מלכותו, והפגיעה בבני ישראל היא נסיון להוכיח שהקב"ה לא יחיד ומנהיג. רמז למדרש **ש"ר פ"א, א,ט ... הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

טט – אפשר לומר שכנגד שאמר **עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מְמַנּוּ** עלו בו הצפרדעים שהיו רב ועצום ממצרים.

[י] הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה – תורה שלמה [קג] בהגדת פסח : **וַיִּרְעוּ אֶתְנֵי הַמִּצְרַיִם (דב' תבוא טו,ג)** כמה שנאמר **הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה לּוֹ פֶן-יִרְבֶּה** וגו'. תבנית **הֲבֵיָה נְתַחֲכְמָה** – מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות דברים הפוגעים בבני ישראל, כגון עשו אותם רעים, פרסמו אותם כרעים, שלמו רעה על הטובה שעשו בני ישראל למצרים, כי יסוד הרשעות היה בהתחכמות להרע בערמה בתחבולות ובעלילות שונות כמו שכתב **הרמב"ן** שעם הארץ לא היה נותן רשות למלך לעשות חמס כזה בגלוי. וזהו שורש ומקור כל הצרות שבאו על בני ישראל בהדרגה זו אחר זו. פסוק זה מגלה הפעולה הראשונה של רשעות שהיתה מצד בחירתו של פרעה שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, וכן מבואר ברמב"ם הל' תשובה פ"ו-ג: וביתר באור בפ"ח משמונה פרקים.

פֶן-יִרְבֶּה – מקף כרב-שלב למניעת רבוי, רב-מצב למניעת רבוי
פֶן-יִרְבֶּה – רביעי, **שמות רבה:** ד' גזירות גזר פרעה ודעות אחדות מהן ד' הגזירות; **אגדות מהרש"א סוטה יב,** א ג' גזירות גזר פרעה: (טט – א) גזירה למיילדות (**שמ' א,ט**) **אם-בֶּן הוּא וְהִמְתֵּן אֹתוֹ** בסתר (טט – ב) הושיב עליהן שומרים להשליכן ליאור (טט – ג) לבסוף כשא"ל אצטגניניו שהיום נולד מושיעין של ישראל גזר אף על עמו.
[אוצר החכמה] רבותינו בעלי התוספות ע' קעד פירוש **רב"א** (טט – א) (**שמ' א,ט**) **אם-בֶּן הוּא וְהִמְתֵּן אֹתוֹ** (טט – ב) (**שמ' א,כב**) **כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד לְעִבְדִים** (כנראה ישראל ואחרים) **הַיֹּאֲרֶה תִּשְׁלִיָּהוּ** (ודרשה זאת לכאורה לא כתובה) (טט – ג) (**שמ' א,כב**) **וַיִּצְוּ פְרֹעֶה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיֹּאֲרֶה תִּשְׁלִיָּהוּ**
אפשר כי את דרשה (ב) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של (**שמ' א,כב**) **וַיִּצְוּ פְרֹעֶה** – מונח זקר-קטן, בתפקיד שני ציווים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** – אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגניניו: היום נולד, אין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יב

ב ד' גזירות גזר פרעה עליהם, (טט – א) בתחלה גזר וצוה לנוגשין שיהיו דוחקין בהן כדי שיהיו עושיין הסכום שלהן, ולא יהיו ישנין בבתיהם, והוא חשב למעטן מפריה ורביה, אמר מתוך שאינן ישינין בבתיהם אינן מולדיין.
(טט – ב) גזירת המתת זכרים על האבניים (טט – ג) גזירת המתת הבנים בשדות והיו נבלעין בקרקע (טט – ד) כל הבן היאורה תשליכוהו ע"פ **ילקוט אור החיים הרב אברהם בן חיים** (התשס"ג) ע' 282: **פירש המהר"ו על המדרש רבה [א,יב]** מפסוק ט – ט"ו גזירת עבודת פרך; טו – כב גזירת הריגת הזכרים ע"י המיילדות, פסוק כב – **כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיֹּאֲרֶה תִּשְׁלִיָּהוּ**, גזירה רביעית ע"פ סימן יח שלא לתת תבן לעם, וכן כתב **מתנות כהונה** שם **[א,יח]** וז"ל, וד' גזירות הן: עבודת פרך, והשלכת בנים ליאור, שחיטת הבנים, לקושש קש. ועל קישוש הקש נאמר (במד"ר פ' ה') (**שמ' ה,ז**) **לֹא תִאֲסְפוּן לִתֵּת תְּבָן,** והיא היתה גזירה קשה מאד שמנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

סיכום אפשרי לארבע גזירות שגזר פרעה לעקירת ישראל מן העולם: ע"פ **רמב"ן** גזירת בין הבתרים היתה "ועבדום וענו אותם" אבל פרעה גזר (טט – א) השלכת בניהם ליאור שהיא עקירתם לגמרי ואינה בכלל עבדות וענוי שגם בה הוסיפו מעל ומעבר. באופן זה אפשר ללקט מכל הפירושים גם (טט – ב) גזירת המתת הבנים על ידי המיילדות, וגם (טט – ג) נסיון המתתם בשדה, וגם (טט – ד) מניעת ילודה בדרכים שונות כמו הרחקה מן הבית, עבודה קשה המתישה הגוף ולכן לא מולדיים, מנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – התוכן מלמד על הסיבה הרשמית שנתן פרעה ליחס הקשה לבני ישראל. סיועם האפשרי לחזרת מלכי הרועים וגירוש המצרים ממצרים התחונה, תבנית הטעמים גרשיים (שהוא אזלא-גרש מלרעי) מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי המצרים, אבל לא לגבי בני ישראל.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – תנחומא (ורשא) לך לך סימן ט, שכאשר תקרה מלחמה נגד ישראל, אז כמו שהקב"ה נלחם בארבעה המלכים שנזודו ונגזרו לאברהם ונצחם, אף כך עתיד הקב"ה לעשות לבניו שנאמר (**זכריה יד,ג**) **וַיִּצְא הוּא וְנִלְחַם בְּגִיּוֹם הַהֵם כְּיּוֹם הַלְחָמָו בְּיוֹם קָרִיב: וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – פני דוד** בשם אור החיים, ונלחם בנו כלומר יעשנו כלחם ויברר הקדושה ועלה הניצוצות מן הארץ ... ונאבד **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה** – גרשיים מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי בני ישראל שהקב"ה ילחם להם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיש** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ולפרט, רבוי מעיט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

תורה שלמה [קצו] הערים פתם ורעמסס היו קיימות לפני-כן וע"פ המכילתא בשלח מסכתא ב,פ"א לפחות פיתום היה מקום ע"ז, ונחשבו שנחרבו בידי מלכי הרועים, אבל ע"פ המסופר ב-**ילקוט שמעוני איוב רמז תתצז** ... (ומדרש איוב מוסיף) כשבא חושים בן דן אצל יהודה שאגו שניהם ומקולם נפלו שתי עיירות גדולות שבמצרים פיתום ורעמסס, ועל דבר זה נגזר על ישראל לבנותם שנאמר (שמ"א, יא) **נִלְכְּן עָרֵי מִסְכְּנֹתַי** וגו'. שקום הערים הוטל על בני ישראל בין שהיה יודע שנחרבו בידי חושים ויהודה ובין שהוטל הדבר על בני ישראל בגלל ידידותם עם מלכי הרועים שנדחקו ממצרים: **נִלְכְּן עָרֵי מִסְכְּנֹתַי** – התוכן מלמד על עבודה קשה, תבנית הטעמים אולא-גרש מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. אפשר שהגדרש שהבניה שקעה היא כמו הריסת ערים למעט ע"ז במקום. ויש גם אפשרות לומר שבני ישראל העסקו בבנין ערים אלו והיו מרוכזים ביחד כך שיכלו לשמור על חיי קהילה ומנהגי ישראל, המסביר את דרשת חז"ל שלא שינו שמם, לבושם, לשונם, ולא היו בהם עריות, שלא דברו לשון הרע, שלא גילו מסתורין שלהם (מדרש תנחומא (בבב) פרשת בלק סימן כה, ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב). השערה שהפיזור בכל ארץ מצרים היה רק לקראת סוף שהייתם במצרים. והנאמר (שמ"א, יד) **וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׂדֶה** אפשר שזה היה בארץ גושן ולא בכל ארץ מצרים.

אפשר כי שתי התבניות המרמזות על כעין הקלה, באות לזרוז את הגאולה, גלוי השכינה כי (שמ"א, יא) **נִלְכְּן עָרֵי מִסְכְּנֹתַי לְפָרְעָה**, גי' מלת לפרע"ה עולה שכינה"ה, היינו שהבניה שהשתמשה בטיט ותבן מכל ארץ מצרים שרוכזה בידי המלכות ע"י יוסף הוציאה את ניצוצות הקדושה שבשבילן היתה גזרת בין הבתרים להיות גרים בארץ לא להם והתברר שזאת היתה מצרים שבה נפלו ר"ב ניצוצות בבריאה ומאדם הראשון.

(שמ"א, יא) **עָרֵי מִסְכְּנֹתַי לְפָרְעָה** – מהפך פשטא זקא-קטן, שתי דרשות שבאחת מהן מלת "מסכנות" במשמע של אוצרות מרמז לאוצרות הקדושה שכך נגאלו.

(שמ"א, יא) **וַיְשִׂימוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שתי דרשות. (א) מוציא מן הפשט כי אמנם בעצת הענוי היו שלשה יועצים בלעם איוב ויתרו, אבל רק בלעם יעץ והוא ופרעה שמו הענוי, בלעם מרומז בר"ת (שמ"א, יא) **מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם** – ר"ת בלע"ם, ס"ת – ממו"ן (ראליהו גבג)

(שמ"א, יא) **עָלָיו** – יוצא מהפשט המדבר בענוי שהושם על בני ישראל והיה צריך להיכתב "וישימו עליהם" ומעבירו לפרעה ששמו עליו לבנה בתבנית עשיית לבנה כדי לגרום לבני ישראל השתתפות עמו בעבודת הבנין, ואח"כ משהתחילו לעבוד, פרעה יצא מהענין והם נותרו מחויבים למסכות תוצרת ומסכות נפשות לעבודת המלך (שכל טוב) שהוא הפירוש השני למלת **מַסִּים**. מלת **מַסִּים** גם מתפרשת לענין המסת והחלשת התנגדות בני ישראל לרבוי השעבוד והעינוי.

(שמ"א, יא) **וַיְשִׂימוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, עוד דרך המוציאה מפשט הכתוב היא שבביל התבנית סוגרת הדבור בטעמים מרכא טפחא של **לְמַעַן עֲנֹתוֹ** בתפקיד יתור לרבות ההטעיה של בני ישראל ע"י ענוי קצר זמן של פרעה שכביכול נרתם לעבודה הקשה כדי לגרום לבני ישראל להתרם לעבודה ולסבול (סוטה יא, א) דווקא ב-**בְּסִבְלָתָם** בענוי שהמצרים גורמים לישראל, וכן שהיו משעבדו את ישראל לעבודה וזה שלהם המתאים לדרשה לעיל על [ט] **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל, וטעם אתנה בתפקיד הגבלת יכולת ההולדה של הזכרים.

(שמ"א, יא) **אֶת-פָּתָם וְאֶת-רַעְמֶסֶס** – מקף מקף, כרב-שלב או רב-מצב, היו קיימות ונהרסו והוקמו שוב. המדרש מלמד ששקעו שוב. פרש"י: כשהיו בונים קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרין ובונים והוא נופל.

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ:

שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה א ... וכן עשו לכל אחד מישראל - כל מה שעשו הלבנים ביום ראשון שמו עליהם לגזרה שיצא עליהם בכל יום ויום.

רלב"ג (ג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם - יתכן, כמו שכתב החכם אבן עזרא (בפירושו הארוך), שכאשר ראה מלך מצרים שלא חסר פריית ישראל ורבייתם מפני המשא שהעמיס עליהם, נתן רשות לשרי המצרים לעבוד בהם **בְּפָרְךְ** - רוצה לומר, שהפליגו להכריחם לעשות יום **ביום יתור מהחוק**, לענותם באופן שימעט זרעם; כי רב העמל הוא קמעט הזרע, בסבת החולשה שתקרה לחום הטבעי בעבורו. **ליקוטי שיחות כרך ג אדמו"ר מ"ש ע' 848, הרמב"ם** (הל' עבדים פ"א) מגדיר "עבודת פרך" – עבודה שהיא נטולת קצבה ותועלת. **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – דרגא תביר מרכא טפחא – כעין קבוצת פרטים בעלי ענין או הלכה שוה, (אופן א) כאן הפרטים הם קצבת העבודה שעשה כל אחד מישראל ביום הראשון לשיעבוד כאשר עבד בכוחות רעננים ועם התלהבות ויצר מעבר לחוק היכולת הרגילה שלו, היא המכסה שנדרש לספק בכל יום אחרי היום הראשון. היום יום ששונים בדרישת עבודת פרך יותר מהחוק, עבודה שהיא נטולת קצבה. (אופן ב) כעין קבוצת פרטים בעלי ענין שוה שהם כאן כל אחד מהעם המצרי שכפ' **רש"י הירש שמות פ"א** ... לא עוד נאמר "ויעבד פרעה", אלא (שמ"א, יג) **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם** - כל העם הוסמך לנהוג בהם מנהג עבדים.

מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – תביר מרכא טפחא – טעם תביר ממצרים מהעבודה, מרכא טפחא כמרה רעת הסבל של בני ישראל. **פנים יפות דברים פרק יז וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ**: כמו שאחז"ל [סוטה יא ב] כי הענין עבודות פרך הוא שאין כוונתו להנאת עצמו אלא לרעת אחרים,

שמות א,כב: וַיִּצְוּ פָרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ לְאָמֹר כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוד הַיִּבְרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ וְכָל-הַבַּת תִּחְיֶה: פ

אפשר כי את דרשה (ב) (ראה שילוב ב-(שמ"א, יג)) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של (שמ"א, כב) **וַיִּצְוּ פָרְעֹה** – מונח זקא-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב, א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

הַיִּבְרָה תִּשְׁלַיְכֶהוּ - פשטא זקא-קטן, כשתי סיבות להשלכה ליאור. ע"פ **ליקוטי שיחות חט"ז** (ע' 13 ואילך) פ"א אדמו"ר מ"ש ל-(שמ"א, ב,ה) ... תכנה הפנימי של גזרת פרעה **כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוד וגו'** הוא (טט – סיבה א) שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, (טט – סיבה ב) כי אם גם את נשמותיהם. רצונו היה להשליך ולהטביע אותם (טט – את נשמות בני ישראל) ב"יאור", שיעבדו את העבודה וזה שלו, רחמנא ליצלן. המתאים לדרשה לעיל על [ט] **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** = מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא; **מחלק** – מחלק; **ממעט**, **לא ממשי**; **טפקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב"ש ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בדר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בהצי פסוק – היקש; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 שמות א,א (התשע"ו), בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ:

שמות א,יד: וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשָׁרָה

אֶת כָּל-עֲבָדָתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרְךְ:

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה – קדמא ואולא מונח רביעי, מקורות רבים המצטטים את "קול מאליהו" של הגר"א על **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-**

חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, מקורות מעטים המצטטים את האדמו"ר הזקן בעל התניא על **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה** – קדמא ואולא

מונח רביעי. נצטט כאן את [שפה ברורה לרב פולק שרגא, י' קל"ו (אוצר החכמה)] שמביא את החכם צבי, את הגר"א, ואת בעל התניא.

החכם צבי והגר"א מסבירים את טעמי **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם** – קדמא ואולא, שהג"ל של המלים "קדמא ואולא" עולה "קץ" (190)

שבעקבות העבודה הקשה הקדימה הגאולה מן הגלות ב-190 שנה במקום הגזרה של גלות של 400 שנה. ויש המוסיף כי טעם "מונח"

במשמע מנוחה מן ה"רביעי" היינו ארבע מאות שנה. האדמו"ר הזקן יישב קושיית גבאי אחד שנגינת הטעמים שמחה על תוכן קשה באותו

אופן שהקב"ה קירב את הגאולה בק"ץ שנה לעומת הגזירה של ארבע מאות שנה, ועל כן נגינה שמחה.

כתב אלי יש"א ה"י כי בספר ילקוט הגרשוני סוף פרשת שמות הביא כן בשם ר' שמשון מאוסטרפולא. ובספר נפלאות חדשות הביא כן בשם הרה"ק ר' יצחק מוורקא, ובספר

ספרו של צדיקים מערכת האוהב ישראל מאפסא הביא כן בשמו.

בְּעִבְדָה קָשָׁה – מונח רביעי, **תורה שלמה [קנד]** ... רב ושמואל דאמרי נאמר כאן עבדה בפסוק זה ארבע פעמים מלמד שהיה שעבוד

מצרים קשה מארבע מלכויות (מדרש הגדול). ובהערות כתב ממכילתא ששעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל שיעבודין שבעולם

וכ"ה בשמו"ר פ"ב ט... דרשת הגדה של פסח: ר' אליעזר אומר מנין שכל מכה ... היתה של ארבע מכות כנגד ארבע עבודות

שבפסוק **וַיִּמְכְּרוּ** ... רבי עקיבא אומר מנין כו' של חמש מכות כנגד (שמות א,יג) **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ**: עם ד'

עבודות שבפסוק **וַיִּמְכְּרוּ** (אח"כ מביא ירושלמי החולק על קושי השעבוד)

בְּעִבְדָה קָשָׁה – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבע. היות ושרש עב"ד מוזכר ד' פעמים בפסוק, אז תבנית הטעמים צריכה ללמד משהו

מעבר לד' עבודות או לענין אחר. אפשר כי הדרשה ממכילתא ששעבוד מצרים קשה לפני המקום מכל שיעבודין שבעולם וכ"ה בשמו"ר

פ"ב ט ילמד על שיעבודים רבים בגלויות רבות. אפשר כי מדרש הזהר כגון **זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד א**

שהפסוק מלמד על לימוד התורה נתמך בטעמי **בְּעִבְדָה קָשָׁה** – מונח רביעי, בתפקיד קושיה הלכתית ששרשה בחמישה חומשי תורה.

שפת אמת פרשת שמות שנה תרנח... (משלי יג,ד) **אֲהַבּוּ שִׁחְרוּ מוֹסֵר** הוא **בכלל ובפרט** כמו שבתחילת בחירת בני"י שיחר

להם ביסורי מצרים. כמו כן כל אדם בימים הנעורים עובר עליו תוכחת מוסר. ומעין זה בכל יום תחילתו מוסר שכן דרך הצדיקים

תחילתן יסורים וסופן שלווה. והנה תכלית איש ישראל נברא להעיד על הבורא כמ"ש תהלתי יספרו. וכ' **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם**. דכ' ויפח

באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיי. לרוח ממללא. כי אדם המדבר נברא לספר תהלת ה'.

משלי יג,כד: חוֹשֵׁךְ שָׁבֵטוּ שׁוֹנֵא בְנֵי אֲהַבּוּ שִׁחְרוּ מוֹסֵר:

רש"י שִׁחְרוּ מוֹסֵר – תמיד לבקרים מיסרהו. **רד"ק** ומי שמשחר ליסרו בקטנותו, הוא אוהב אותו, כי יקבל **מוֹסֵר** וילמד חכמה

ר' מנחם המאירי ו- שִׁחְרוּ – רומז על התחלת גדולו,

אפשר כי שפת אמת דורש כי **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם** – הוא רמו ללימוד בכלל ובפרט, אבל לא מהסוג של י"ג מדות. הכלל הוא **וַיִּמְכְּרוּ**

אֶת-חַיִּיהֶם שבתחילת בחירת בני ישראל פתח להם ביסורין במצרים להכשירם לקבלת תורה ועול מלכות שמים, לספר תהלת ה', והפרט

הוא שכל אחד מיישראל העובר יסורין ומוסר בנעוריו כדי לחנכו לעבודת ה'.

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואולא, הוא רמו ללימוד כבענין כלל ובפרט, כאשר הפרט הוא פירוטו של הכלל **בְּעִבְדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר**

וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשָׁרָה

שמות א,יד: וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשָׁרָה

אֶת כָּל-עֲבָדָתָם אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרְךְ:

בעיון הבא יוסבר הפסוק ככלל ופרט וכלל שבי"ג מדות. בתוך מדרשי הזוהר הבאים על התועלת הרוחנית בלימוד התורה ושמירת המצוות

נמצאים מדרשים עם שנויים מסוימים הדורשים בפסוק דרכי ברור הלכה כדי להגיע להלכה פסוקה.

זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד א ... כגונא דא אמרו מארי מתניתין **וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה**

בקושיא, **בְּחֹמֶר בקל וחומר, וּבְלִבְנִים בלבון הלכתא, וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשָׁרָה דא ברייתא** (שדה במובן של חוץ וכך הברייתא היא משנה

חיצונית, שנמצאת מחוץ למשניות שקבץ רבי יהודה הנשיא), **אֶת כָּל-עֲבָדָתָם וגו' דא משנה, אם תיבינ בתיובתא** (קושיה עם סתירות לכאורה

בהנמקות) **אתמר בהון עץ ודא עץ חיים וביה וימתקו המים ודא משה משיח** (פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד משיח ואליהו)

זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת בהעלותך דף קנג עמוד א (התחלה דומה לזוהר הקודם והמשכו) **אֶת כָּל-עֲבָדָתָם אֲשֶׁר-**

עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרְךְ: דא תיק"ץ (ר"ת ת'שבי י'תרץ ק'ושיות ו'בעיות - פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד אליהו), **ורעיא מהימנא** (כנוי למשה רבינו)

תמן אתקיים בך **שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו** ובהאי עץ הדעת טוב ורע דאיהו איסור והיתר, ובאינון רזין דאתגליין על ידך

זוהר חדש - תיקונים כרך ב דף סג עמוד א

אֶת כָּל-עֲבָדָתָם דא פיסקא אֲשֶׁר-עֲבָדוּ בְּהֶם בְּפָרְךְ דא פירכא (טיעון המפורר מהלך הסבר בהלכה) כד מטי לעומקא של הלכה איתמר

בהון לית הלכה כפלוני. ואית אחרנין דמשתדלי בה לשמה [דאינון מארי תריסין דבי מדרשא] (וחכמים אחרים המכונים בעלי תריסין

(מגינים) מנסים להגן על טיעון, לברר מדוע טיעון מסוים נדחה) דאיתמר בהון **אדם כי ימות באהל כמה דאוקמיה מארי מתניתין** [ברכות דס"ג]

אין התורה מתקיימת אלא כמי שממית עצמו עליה (להקים את בעלי המשנה שנדחו).

זוהר חדש - תיקונים כרך ב דף סה ע' ב - דף סו ע' א (מדרש רוחני רחב היקף במקורות הרוחניים של רוב הדברים הנדרשים במובאות שכאן

ויביניהם) **וּבְכָל-עֲבָדָה בְּשָׁרָה. בג"ש** (בגזירה שווה).

זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (במדבר) פרשת פנחס דף רכט עמוד ב

וַיִּמְכְּרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָה קָשָׁה דא קושיא, בְּחֹמֶר דא קל וחומר, וּבְלִבְנִים בלבון הלכה, תקונא רביעאה וחמשאה – נשים לב כי

בְּעִבְדָה קָשָׁה – מונח רביעי, מתאים לענין המוזכר כנראה התיקוני זוהר תקונא רביעאה וחמשאה

הקישור לתבניות הטעמים ולכעין מידה כלל ופרט וכלל:

ב"ה טוב טעם ודעת (טסדר ל"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנחן רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלוא – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכתה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכתה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

מדרשי זוהר שהובאו מלמדים על השורשים הרוחניים של הבירור ההילכתי ועל התועלת הרוחנית בלימוד התורה ושמירת המצוות. בתוך כך הם מלמדים על כלי ברור הלכה כדי להגיע להלכה פסוקה. ע"פ תבניות טעמי המקרא הפסוק מלמד על הבירור ההילכתי ככעין בכלל ופרט וכלל.

נימקרו את-חנייהם – קדמא ואולא, הוא רמז ללימוד ככעין כלל ופרט, הכלל הוא יגיעת ברור **בעבדה קשה** בקושיא, קושיה הלכתית ששורשה בחמישה חומשי תורה, שיש לברר ע"י הכלים הנלמדים מהפרטים **בחמר בקל וחומר, ויכל בנים בלבון הלכתא, ויכל-עבדה בשדה**. בג"ש (בגזירה שווה) (ובגירסה אחרת) **ויכל-עבדה בשדה** דא ברייתא (שדה במובן של חוץ וכך הברייתא היא משנה חיצונית, שנמצאת מחוץ למשניות שקבץ רבי יהודה הנשיא), **את כל-עבדכם וגו' דא משנה**, (מצד אחד זה פרט, כי המשנה היא מסורת מבוררת שרבי יהודה הנשיא כלל במשנה, מצד אחר זה שייך לכלל בתראה)

ללא הכלל בתראה היינו אומרים שאין ביגיעת הברור של קושיה הילכתית אלא הכלים שנמנו בפרטים. לכן בא הכלל בתראה וחזר וכלל **את כל-עבדכם אשר-עבדו בקה פפרך**: ללמד

- (א) שהפרטים הם משלים – הדגמות של אלו כלי ברור הלכתי יש לרבות והם כל המידות ודרכי הלימוד שהתורה והאגדה נדרשת בהם, וכן כל המקורות האפשריים לברור ההלכה.
- (ב) מהברור ההילכתי יוצאה הלכה פסוקה על בסיס המקורות המתאימים ודרכי הלימוד המתאימים ומותרה מחוץ להלכה את מה שלא נכלל מהדיון התורני בפתרון הקושיה ההילכתית. כמו-כן קושיות שלא הובררו נותרו ל-משיח ואליהו לפותרן. ראה (שמות ב, 7) **משנה וְתֹאמְרוּ** - זקף-קטן זקף-גדול, ג' מלות הטעמים עולה תקע"ו (576) ג' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 - 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו.

שמות ב, 7: ויניח ה' לכת-פרעה ויהי-לח לבן ותקרא שמו משה וְתֹאמְרוּ כִּי מִן-הַמַּיִם מִשִּׁיתָהוּ:

ותקרא שמו משה – מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד כפשוטו **כי מן-המים משיתיהו**: היינו משיתי אותו, התוכן מלמד על הצלת משה מן המים, לימוד היוצא מפשוטו של הכתוב מפורש ע"פ **ספורנו** ממלט ומושה את האחרים. היוצא מן הפשט נתמך בתבנית הטעמים של **כי מן-המים** – מרכא טפחא – יתור לרבות, שימלט אחרים מן המים כפי **ספורנו ותקרא שמו משה** - ממלט ומושה את האחרים. הטעם שקראתיו משה להורות שימלט את האחרים הוא כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים.

וְתֹאמְרוּ – זקף-גדול בתפקיד שלוש, הצעה (א) שלושה אמרו שמו (א) ע"פ **[אברבנאל שמות ב]** אמו של משה קראה שמו בלשון עברית והסברו: שאם היה לשון למדבר בעדו היה לו לומר משיתיהו עם יו"ד בין התי"ו והה"א כי הוא סימן למדבר בעדו וענינו משיתי אותו אבל הוא חסר יו"ד בין התי"ו והה"א **משיתיהו** שפירושו (את בת פרעה) משית אותו; (ב) הפשט שבת פרעה קראה שמו משה וע"פ **[חומת אנך ו-פני דוד]** מלת **משיתיהו** שמשו יוציאה מן אפילת הגיהנם של עבודה זרה במצרים; (ג) הקב"ה קרא שמו משה ושם שם זה בפי אם משה ובפי בת פרעה. **אור החיים** ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפי שם **משה** וגו'

- **טט** - **משנה וְתֹאמְרוּ** – זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשתה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עיריין כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפי שם משה וגו'
- **[י' כי מן-המים משיתיהו [יא] ויהי - פסק, בקריאה ברצף כאילו ללא סלוק וְתֹאמְרוּ כִּי מִן-הַמַּיִם מִשִּׁיתָהוּ: וְיָהִי** כעין מידה סדור שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' **וְיָהִי** - פסק, במשמע כך הוא הנה, היא משה אותו והוא משה (האיש) משה (כפועל שמשמעו ממלט) אחרים

רש"י משיתיהו - שחלתי והוא לשון הוצאה בלשון ארמי **משיתיהו** - סלוק, מגביל. טעם סלוק משמעו עולה, זאת מהותו של משה עולה ומעלה אחרים עמו לה' יתברך בלבד.

משנה, בתורה: מלת משה בלבד – מופיעה ב- 567 פסוקים, ובהם 614 מופעים (תרי"ג ועוד אחד), מלת *משה (היינו עם קידומות) מופיעה ב- 580 פסוקים, ובהם 632 מופעים, מספר העולה למלים תור"ה אהי"ה כשם שבו התגלה ה' אל משה בסנה וההתגלות בשם אהי"ה לעתיד לבוא. סה"כ מופעי השם משה 632 + 614 = 1246 מופעים.

משנה וְתֹאמְרוּ - זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד אפשרי של דבר החוזר וקורה, כעין הקש ממשו גואל ראשון למשיח גואל אחרון. **משנה וְתֹאמְרוּ** - זקף-קטן זקף-גדול, ג' מלות הטעמים עולה יסו"ד מלכו"ת תקע"ו (576) ע"פ יעב"ץ ואמרי נועם האדמו"ר מדזיקוב, ההמשך של טט: ג' המלים המוטעמות עולה תתקצ"ב (992), ההפרש בין שתי הגימטריאות עולה 992 - 576 = 416 תי"ו. באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 416 עולה משי"ח ואליה"ו. ראה (שמות א, 7) **[זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כז עמוד**

א] ... אם תייבין בתובתא (קושיה עם סתירות לכאורה בהנמקות) **אתמר בהון (שם) ויורהו יי' עץ ודא עץ חיים וביה וימתקו המים ודא משה משיח** (פתרון לסוגיות לא מבוררות ביד משיח ואליהו): ובטעמי הפסוק **(במ' בהע' יא, כא) ויאמר משה - זרקא סגול בתפקיד מוסיף ממשו על משה ישימאות אלה וזה כמובא ב-[אוצר הזוהר, הרב דניאל פריש זצ"ל ח"ב ע' תק"ד]** ערך משה ששים רבוא. אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. (תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א') ערך ששים רבוא. נשמתא דמשה רבנו כלילא משתיין רבוא (תקוני זוהר ת' ע' קלה א). ומרומז ב- **רַגְלֵי הָעָם** - גי' המלים עולה נח"ש ותיקונו חש"ן ו-משי"ח זה משי"ח **[אוצר הזוהר ח"ב ע' ת"ק]** ערך משה, סיומא מלכא משיחא הוא - משה בסיומו יהיה מלך המשיח (זוהר ח"ג ר"ס ב'), וההפרש מתקע"ו עולה רי"ח **וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה'** באוצר הגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מצאנו בין היתר כי 992 עולה, שבול"ת נר"ד, רמז לכך שמשו בעל ריח נעים, המשיח כמשה יבחיין בחוש הריח **וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה'** (שעיהו יג), של כל אחד, עו"ל מלכו"ת שמי"ם - משה עבד ה' מוחלט, כולו קבלת עול מלכות שמים, ימין הוי"ה רוממ"ה ימין הוי"ה עושה"ה חי"ל (תהלים קיח – טז)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – החלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; מצות ההשערת; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשוי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זרקא-קטן – 2; זרקא-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זרקא-קטן ... זרקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג: מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 שמות א,א (התשע"ז, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות ב,ד: ונתת צב אחתו מרחק לרעה מה-יעשה לו:

לרעה – זקף-גדול בתפקיד של שלוש. בדרך פשט: [בנין אב, הרב בקשי דורון אליהו ע' שכב (אוצר החכמה)] דוגמא לרעה עם זקף-גדול, מצאנו בכתוב אצל מצרים שנאמר שם (שמ' ב,ד) ונתת צב אחתו מרחק לרעה מה-יעשה לו: לא נאמר לראות מה יעשה לו, לפי שמרים לא עמדה רק מתוך סקרנות, אלא כאחות, במלוא רגשותיה, מפני שלא יכלה להפרד ממשה אחיה, שניבאה עליו שינהיג את ישראל והכתוב מעיד שעמדה ברגשותיה לרעה, כשהושם זקף-גדול על הידיעה, שהדעה עמוקה היתה לבטא את גודל הרגשות ועומקם שהיו לה בעמידה זו, ואכן את גודל רגשות הלב איננו יכולים להעריך. התורה רק רמזה לנו כמה גדולה היתה העמידה (שמ' ב,ד) לרעה מה-יעשה לו עד ששכרה היה שבזכות אותה שעה זכתה שכל ישראל חיכו לה שבוע ימים במדבר.

(שמ' ב,ד) לרעה – זקף-גדול ללמד שמרים רצתה לדעת מה יעלה על שלושה דברים שעשתה בקשר למשה (א) ע"פ [שמור"ה בבלי

סוטה יג,א ועוד] מרים התנבאה שאמה יולדת בן שיושיע את ישראל, ע"פ [תורה שלמה שמות ע"פ ספרי בהעלתך קנח] [קנט]]

(ב) מרים היתה פועה - משעשעת לולד ובתוך זה למשה, (ג) מרים הייתה בוכה על אחיה.

בדרך סוד: [מקדש מלך - הרב שלום בזאגלי, קהלת יעקב - הרב יעקב יאלוש, ג' ויקרא: זוהר, תא"מ, אמור דף קג ע"א (אוצר

החכמה)] ... בפרטות שהוא דור דעה שעיקרו היה מאור יסוד אבא בסוד יעקב ונוקביה הנקרא דור דעה. והנה בחינת באר זה היא מאור אבא שהוא דעת הפנימי של זעיר שבתוך יסוד אבא שהוא בחינת משה והוא הנקרא דעת עליון כמ"ש באוצ"ח ... ר"ל מרים ומשה שניהם מקשר אחד דהיינו יסוד אבא שסודו קשר כנודע. ועוד לאלוה מלין בסוד באר זה שאמרנו שהי' מאורות שפע דאבא שממנו נהנו דור דעה.

(שמ' ב,ד) לרעה – זקף-גדול, בתפקיד שלוש, כאשר אחד באופן אחד, ושניים באופן אחר, כאן אחד שמשפיע ומתגלה בשניים.

המשפיע הוא אור אבא שהוא דעת הפנימי של זעיר והוא עובר ומתגלה בשניים מרים ומשה.

מוצעת דרך נוספת לרעה – זקף-גדול, בלשון ה-[רמב"ם יסודי התורה פ"ב,ה"ג] ... נמצאת אתה אומר (אשר הקב"ה) הוא היודע והוא

הידוע והוא הדעה עצמה הכל אחד, ... , בלשון ה-[מעין החכמה, חכם קדמון מתקופת גירוש ספרד(אוצר החכמה)] ללמד שהבורא

הוא הדעת והיודע והידוע ... בלשון ה-[ש"ה תולדות אדם בית הבחירה רצה] ... ואין ידיעת והיודע הקדוש ברוך הוא כן, אלא הוא

הדעת היודע והידוע.

שמות ב [יג] ויצא בנים השני והנה שני-אנשים עבדים נציים ויאמר לרשע למה תכה רעך:

[יד] ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרניני אתה אמר פאשר הרנית את-המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע תדבר:

נדון בתפקיד טעם תלישא-גדולה (תלשא) ב-(שמ' ב,ד) ויאמר . תפקיד תלשא ללמד מתפקידיה לכתוב לפניה ולכתוב ממנה ואחריה.

תלשא המלמד לכתוב לפניה למאמר משה (שמ' ב,ד) ויאמר לרשע למה תכה רעך: ... (שמ' ב,ד) ויאמר אמנם זה דבר אחד הנציים

אבל מוצע לומר שטעם תלשא בתפקיד שיעור, מלמד האיך משה קרא לו "רשע" מפני שמכה ישראל אחר מתוך נציון ו/או בזיון, וגם נותן

שיעור זמן שבו נתלש (נעקר) איסור "לא תכה" רעך. לעומת פסיקת בית-דין ללאו הניתן למלקות מצווה מן התורה. ועוד יש כח לבית-דין

גם שלא של סמוכים להכות מפני שלום הציבור ומניעת עבירות. האם הכאת מי שאינו רעך פטור? צ"ע.

[רש"י] (שמ' ב,ד) שני-אנשים עבדים - דתן ואבירם הם שהותירו מן המן:

נציים - מריבים: למה תכה - אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע בהרמת יד: רעך - רשע כמותך: (מקור אחד [תנחומא שמות י])

[שפת"ח י] דהל"ל למה אתה מכה רעך כמש"ל(ע"ל (ב,יא)) מכה איש-עבדך א"ו (אלא ודאי) פירושו למה תרצה להכות רעך (כי לא

כתוב מכה): [שפת"ח כ] דק"ל איך קראו ריעו אם זה היה רשע וזה לא היה רשע לכן פי' שגי"כ חבירו היה רשע. מהרש"ל:

(דב' תצא כה,ג) ארבעים יגפו לא יסיף פריסוף להכתו על-אלה מכה רבה ונקלה אקה לעיניך: (הנאמר בשליח בית דין)

בתוך תשובה העוסקת גם בסוגיה האם ניתוח לשיפור מראה הוא חובל, מצאנו ב-[ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח] את הגדון הבא:

(ח) ועדיין יש לברר מש"כ ה-[רמב"ם (פ"ה מחובל ה"א)] "אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו, ולא החובל בלבד אלא כל

המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נציון, ה"ז עובר בלא תעשה שנאמר (דב' תצא כה,ג) לא יסיף ...

להכתו", ומבואר דליכא איסורא במכה אלא כשמכה דרך נציון, דהיינו דרך ריב וכפירוש"י (שמ' ב,ד) שני-אנשים עבדים נציים,

מריבים עיין שם. ומשמע שאם אינו מכה דרך ריב ליכא לאו. ובסמ"ג (עשין ע') כתב "דרך בזיון" עיין שם, הא אם מכה שלא בדרך

בזיון ליכא לאו. ושוב ראיתי שכן דייק בתשו' הרלב"ח (קונטרס הסמיכה ד"ה עוד אני אומר דגם שיהיה דף ס' ע"א), שהאומר לחבירו

הכני על מנת לפטור (מחמישה תשלומים) שהוא פטור, ונראה שגם הוא מותר ורמז לזה ממה שכתב הרמב"ם (רפ"ה מחובל) וכל המכה

אדם כשר וכו' דרך נציון הרי זה עובר וכו', משמע שאינו עובר אלא דרך נציון עיין שם.

[ש"ת להורות נתן חלק י סימן סח] (יא) ועיין בשו"ע הרב ז"ל (ה' נזקי גוף ונפש סעיף ד') "אסור להכות את חבירו אפילו הוא נותן

לו רשות להכותו, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו ולא לכייו ולא לצערו בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל או משתה,

אלא אם כן עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו להציל נפשו משתה, ולכן מותר להתענות לתשובה אפילו מי שאינו יכול

להתענות, ומי שיכול להתענות מותר אפילו שלא בדרך תשובה אלא כדי למרק נפשו לה' שאין טוב למעלה מטובה זו, וכן מותר

להכות בניו הקטנים אפילו שלא בשביל חינוך תורה ומצוות אלא כדי להדריכם בדרך ארץ, הואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת

עליו שהם ברשותו וכו'" עיין שם. הנה בהני איכא טובה ודאית ולכן מותר לצער עצמו ולחבול בעצמו וכיון דניחא ליה בכך שרי,

עד מתי בניו נחשבים קטנים? כתב בקונטרס [נזר ים הלכות כיבוד אב ואם] הרב י"מ רושצקי ה"ו סעי' (כ), המכה לבנו גדול מנדין

אותו שהרי עובר על לפני עור לא תתן מכשול (ש-ו מהגמ' מו"ק יז), ולא נקרא גדול לענין זה רק אחר כ"ב או כ"ד שנה (ר-מ"א). (א)

מקור הגיל הוא מהב"י (ס' של"ד רפג) ע"פ גמ' (קידושין ל). מ-16 – 22, ואמרי מ-18 – 24. אולם הברכ"י הביא את דברי הריטב"א

(מו"ק יז). ולא גדול ממש אלא הכל לפי הענין באופן שיש לחוש, שיתריס כנגדו בדיבור או במעשה, אפילו לא יהא בר-מצוה אין ראוי

להביאו להיות מכה או מקלל אביו, ומשום אורחא דמלתא בדגדול שכ"ח (שיתריס, שיכה בחזרה) כי הא נקט גדול (אבל גם בקטן עשוי לקרות

כך). (ב) לענין לנדות אב מכה, ע"פ היש"ש (הים של שלמה, מובא בפתחי תשובה אות יז) שאין לנדותו רק (המכה בן) מגיל כ"ד, אף שכבר

אסור מגיל כ"ב, ובבן עז פנים אסור אף בגיל פחות מזה כנ"ל מהריטב"א. (ג) עוד כתב היש"ש בן נשוי נקרא גדול בלשון הבריות ודאי

ב"ה טוב טעם ודעת ללמוד (טסור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; **מצות ההשערת**: **אתנן**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מוציא מפשט** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, **רבוי**; **דנא** – **מזרף**; **תבר** – **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = **טרקא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"שעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעמיתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שבחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בהצגה פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אסור להכותו אחר הנישואין, וסיים וז"ל לאו דווקא המכה בנו גדול אלא כל הגורם מכשול לחברו חייב נידוי ומגדין אותו כש"כ הרמב"ם בהלכות נדוי.

אבל כתב ב-**[הנהגות ופסקים (הגרי"ח זוננפלד) הלכות תוכחה ד]** קודם שעשה אדם את העבירה צריך למחות בו אפילו **בכח בהרמת יד**, אבל לאחור שכבר עשה אין להרים יד עליו, (ובהערה כתב) וזהו רק קודם המעשה אבל אח"כ לא, וכדאיתא בארחת חיים **ההרא"ש** (סי' ק"ט) **א"ת** לרמ"ם ידך על חברך ואף אם הוא מקלל וכו' (ובהערה כתב) והשואל דייק דרשאי להפרישו **אף בהרמת יד** מדאמרין בע"ז (י"ח א') מי שיש "בידו" למחות, **שעבר אפילו בהרמת יד**, ויתכן שרבינו הסכים לראיה זו. ועיין בדברי הגמ' ב"ק (כ"ח א') **וברש"י** שם דרשאי להלקוח ולהפרישו, וברש"י כתובות פו, ב כתב **מפני** אותו קודם שעבר על העשה ויש בידו לקיים, ובמנ"ח מצוה ח' כתב דאינו אלא היתר אבל החובה רמיא אבית דין. וכדברי רבינו מבואר בתרומת הדשן סי' רי"ח, ודין מחאה זה הוא בכל אדם, כמבואר ביש"ש בב"ק פרק ג' דין ט'. ועי' בזה בקצוה"ח סי' ג' סק"א, בנתי"מ ובמשו"ב נתיבות (שם) לחלק בין הפרשה מאיסור וכפייה על מצוות עשה שהוא דווקא בבית דין, וע"ע בחת"ס חו"מ סי' קע"ז, רעק"א כתובות פו, א ובאמרי בינה דיינים סי' ט'.

סיכום תלשא ללימוד אלפניו: **(שמ' בגיג) לְמַה תִּכְּה רַעְדָּ: ... (שמ' בגיג) וַיֹּאמֶר** - תלשא כמלמד לכתוב לפניו, (א) ע"פ **[שו"ת להורות**

נתן חלק י סימן סח] **יא**) ועיין בשו"ע הרב ז"ל (ה' נקי גוף ונפש סעיף ד') בתפקיד **שיעור זמן** לאב ש-מותר להכות בניו הקטנים אפילו שלא בשביל חינוך תורה ומצוות אלא כדי להדריכם בדרך ארץ. ותלשא במשמע תלש איסור להתיר לבית-דין גם שלא של סמוכים להכות מפני שלום הציבור ומניעת עבירות.

(ב) שיעור הפעמים שיכה בניצוין כדי שיקבע כרשע (חזקת רשע) **(שמ' בגיג) שְׁנַיִם-אַנְשִׁים** – מיעוט "אנשים" שניים, מדוגמאות בתו"כ - (וי' מצ') אפשר להסיק כי **שְׁנַיִם-אַנְשִׁים** במקף מלמד על שניים שוים לכתחילה. **עבְרָיִם** – טפחא, בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **נְצִיִּים** (א) דרך ריב ביניהם (ב) מיעוט לשון רבים, שניים, מלמד שלכל אחד מן האנשים כבר היו לפחות שתי עבירות של "נצים". בזה זה כמו במחלוקת הידועה האם חזקה נקבעת בפעם השלישית או בפעם הרביעית.

רַעְדָּ – סלוק, מוגבל לאסור מכה דרך נציון (ריב) ובזיון. **[שו"ת להורות נתן חלק י סימן סח ח]** שאם אינו מכה דרך ריב ליכא לאו. סמ"ג (עש"ש ע') ... אם מכה שלא בדרך בזיון ליכא לאו. וכגון: **[שו"ת להורות נתן חלק י סימן סח ט]** ... וכן ראיתי בבאיורי הגרי"פ פערלא ז"ל על ספר המצוות לר"ס"ג (ל"ת מ"ז דף מ"ה ע"א), דמה **כל מכה וחובל זולת זה** שכתב הרמב"ם דחובל אסור דרך נציון או בזיון, לא בא אלא לאפוקי מכה לרפואה או האב הרודה את בנו ורב את תלמידו, אבל הו"ל בכלל דרך נציון או בזיון עיין שם.

וַיֹּאמֶר – תלשא, בתפקיד ללמד לכתוב ממנה ואחריה, כאן שיעור של שלושה אנשים שהיו ביחד, שאם דברים שנאמרו בפניהם אין זה נחשב לשון הרע. הכאה בדיבור הפה, הלכות שמירת הלשון, לשון הרע. וכן אם שלושה ראו מעשה, או רבים ראו מעשה דומה, אמנם כל אחד לעצמו, זה בבחינת דבר שנשמע ונודע ואז מותר לספר. **[רמב"ם דעות פ"ז,ה"ה]** אחד המספר בלשון הרע בפני חבריו או שלא בפניו, והמספר דברים¹ שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבריו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע, **ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה** כבר נשמע הדבר ונודע, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת אין בו משום¹ לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול¹ ולגלותו יותר.

[הגהות מיימוניות הל' דעות פ"ז,ה"ה] [1] סנהדרין פ' זה בורר מנין לדיין שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין תלמוד לומר לא תלך רכיל: [2] ואם האומר מזהיר שלא לומר אפילו אמרו בפני רבים יש בו משום לשון הרע כדאמר בפרק זה בורר (לא א) שהוא תלמידא דגלי מילתא דאיתמר בבי מדרשא בטר עשרים ורתין שנין ואפקיה ר' אמי מבי מדרשא ואמר דין גלי רזיא. ספר המצוות: [ח] פ"ק דיומא גרסינן מנין לאומר לחבירו דבר שהוא בכל יאמר עד שיאמר לך אמור ת"ל מאהל מועד לאמר לא אמור בדברים ע"כ: [פרק בתרא דמגילה דף כ"ח מר זוטרא כי הוה סליק לפורוייה אמר שרי ליה לכל מאן דצערן ע"כ]: **[כסף משנה הל' דעות פ"ז,ה"ה]** ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה וכו'. בפ"ג דערכין (דף י"ז) וכתבה הרי"ף פרק במה מדליקין כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה. וכתב רבינו והוא שלא יתכוין וכו', כלומר שזה שהתנינו היינו שאם יבא במקרה לדבר בענין אינו אסור לאומר אבל לא שיתכוין לגלות הדבר יותר, ולא הוצרך רבינו לפרש שאם האומר הזהירם מגלותו שהם אסורים לגלותו דהא אין שם טענת חברך וכו' שכל אחד יזהר מגלותו סודו:

[כתב-עת שמעתין 170, התשס"ח 125 – 139] **[הפצת מידע על מישוה מסוכן]**. החובה לאכוף שמירת פרטיות. ... בעל תפקיד ששגג וגילה סוד הקהל לאחד מקרוביו ... אם יוסיף לעשות כן, יש לסלקו מן הפרנסות ... יש לפסול מי שמגלה סוד מלהימנות עם טובי הקהל.

האם פקע האיסור כשהדבר נודע לרבים? כאשר פרטי המקרה נודע לרבים ... ויש להניח שתוך זמן קצר יודעו גם במקום אחר לשם עבר הפוגע, האם מוטב יהיה להקדים את המאחזר, שבהכרח יבוא, ולספר על מעשי הפוגע כדי שיוכלו להשמר מפניו קודם שיפגע באחרים. האם העובדה שהמידע כבר הופץ מתירה אמירתו? **[תוס' ערכין טו, ב]** ד"ה כל מילתא, וכן רבנו יונה, **[בבא בתרא לט, א]** עולה שלא כרמב"ם, ולא כל דבר שכבר נודע מותר בפרסום, אלא רק דברים שניתן לפרשם לחיוב ושלילה. הם מפרשים את ההיתר בכך שהם מניחים שאותו אדם שאמר את דברי הלשון הרע בפומבי, התכוון לטובה.

מִי – מונח מלמד על כעין רבוי הסברים של תבנית הטעמים של **שְׁמִיךְ לְאִישׁ** – גרשיים קדמא, בתפקיד של דבר שאמור היה לקרות מאוחר וקרה מוקדם, כאן סיפור מעשה משה שלפי מדרש אחד רק נער אחד ראהו והוא סיפר לדתן ואבירם, לא היה ראוי להתפרסם כי לא היה ברבים ולא היה בו נזק לישראל שיהיה צורך להזהיר את ישראל ממה. **שָׂר וְשִׁפְט עֲלֵינוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט המקרא. (א) הם הוציאו עליו לשון הרע לפרעה על המעשה ועליו שהוא נער, כי לפי דרשות כמו ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]** ועדיין אין אתה איש ועודך נער ומשה היה בן ששים, ובמקור אחר היה בן עשרים. (ב) **שְׁמִיךְ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְט** – גרשיים קדמא מהפך פשטא, מופע שני בתורה מתוך 12, פעולה שהתחילה, מושעת, מתחילה שוב, כאן זה גלוי הגואל לפני זמנו הראוי וזה הנדרש ב-**[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שמות י]** ברח למדין ועשה שם כ' שנה (ועד שהיו ראויין ישראל לגאולה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טבורי) ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – תביר; מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששעויה לגזיל, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפיטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

1.8 שמות א,א (התשע"ח, בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם **אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ.**

וְאֵלֶּה – רביעי, בתפקיד ארבע **שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים** ע"פ **בעה"ט** - ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשביה לא שינו שמותם. תפקיד טעם רביעי **וְאֵלֶּה** – רביעי, מורה לרבות על שמירת שמותם עד ארבעה דברים ששמרו עליהם במצרים.

נאמר ב-**[מדרש תנחומא (בובר) (פרשת בלק סימן כה)]** וישב ישראל בשטים (במדבר כה, א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות. (פי' **[הרא"ש עה"ת (במדבר כה)]** שניא' **[שמ' ג,כב]** **וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ פְּלִיטָהּ וְכָלִי וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה מוֹפֵק אֲצֵלֶם מִפֵּי מֹשֶׁה י"ב חֳדָשִׁים** וב-**[מכילתא דרבי ישמעאל בא מסכתא דפסחא פרשה ה]** לומד מפסוק זה שלא נחשדו על לשון הרע ושלא הלשינו על כוונתם זו), ולא נפרצו בעריות.

וכן נאמר ב-**[ויקרא רבה (וילנא) (פרשה לב)]** רב הונא (גי' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה בספר **[מוסרי הרמב"ם, מובאת דרשת האדמו"ר מבעלז זלה"ה, שנת התרצ"ז]** איתא במד"ר פר' זו, וכן במד"ר שה"ש ובמדרש שוח"ט בשביל ד' דברים נגאלו ממצרים: א) שלא שינו את שמם, ב) שלא שינו את לשונם, שדברו בלשון הקודש, ג) שהיו גדורים בעריות, ד) שלא שינו את מלבושם. ואיתא עוד במדרש רבא פרשה זו דרש רבי עקיבא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים וגו'

מלת **וְאֵלֶּה** – מוטעמת בטעם רביעי שמשוער שכאן משמש בתפקיד של ארבע. דבר זה מתבסס על האוסף של 17% מהרביעי שבתורה שרשמתי עד עתה ע"פ דרשות התורה שבעל-פה שבהם במקום הופעת טעם רביעי יש ארבע דרשות, ובמקום הופעת מונח רביעי יש לפחות ארבע דרשות. אפשר שגם כאן מרמז למסורת חז"ל לדרוש ארבעה דברים, ששמרו עליהם בשביה של מצרים ובזכותם נגאלו ממצרים. ע"פ ויקרא רבא ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – שמרו מסתורין שלהם, לא נפרצו בעריות, ב-**[מנחם ציון פרשת בשלח]** וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל **[ויק"ר פל"ב ה']** בשביל **ג' דברים** נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם **ומלבושם**, (מוציא לשון הרע – מיסתורין ומכניס לבוש) ולא מצאתי גירסה זאת. אפשר היה להסביר ששמות כבר מוזכר בכתוב והארבעה דברים מתרבים על על השם: לשון הקודש, שמירת הלשון, גדורים בעריות, לבוש. אבל המדרשים מדברים רק על ארבעה דברים ושמות הם אחד מהם.

אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. חצי פסוק זה בעל תבנית טעמים כלהלן: **אֵת יַעֲקֹב** – (אתנה) מונח זקא-קטן ותוכנו תאור, ואחריו **אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ** – פעולה. תבנית העשויה ללמד במידת לימוד לאחריו ואלפניו.

[אור החיים] נותן פירוש אחד שרק בני יעקב באו מרצונם ולא שאר יוצאי ירכו. אבל בפירוש אחרון כתב עוד ירצה אומרו **הַבָּאִים** וגו' שבא ליומר מופת חותך כי ברצונם באו והראיה שאחר מות אביהם ועלו ארצה כנען חזרו פעם ב' כאמור בפרשת ויחי, והוא אומרו **הַבָּאִים מִצְרָיִם** **אֵת יַעֲקֹב** מחדש **אִישׁ וּבֵיתוֹ**. **בָּאוּ** אחר שעלו משם חזרו למצרים **אִישׁ וּבֵיתוֹ** ומנה הכתוב מי הם בעלי צדקות זה ראובן וגו' הא למדת כי ענפי האילן כאילן עצמו שוים לחפון בגזירת מלך ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' וגו': היינו הלימוד מ- **אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ** מלמד אלפניו אל **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם** שכל יוצאי ירך יעקב באו לקיים גזירת מלך ולא רק בני יעקב.

שמות א,ו: וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל־הַדּוֹר הַהוּא:

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצִמוּ בְּמֵאֵד בְּמֵאֵד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ

(ח) וַיָּגֶם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע אֶת־יוֹסֵף:

(שמות א,ו) **וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו** – מהפך פשטא זקא-קטן, מהפך פשטא זקא-קטן, בתפקיד שני לימודים בנסיבות מותו המוקדם של יוסף. מהפך פשטא מוציא לפחות לימוד אחד מפשט הכתוב.

לימוד (א) (הנהגה ושלטון על מצרים) [תורה שלמה = תו"ש נא] ... והלא יוסף היה הקטן שבהם [ולקח טוב] חוץ מבנימין) אלא שהרבנות קוברת לבעליה ואבק מלכות קשה [אבות דר' נתן נוסח ב' מכת"י, פכ"ב] [ולקח טוב] ומת קודם לכולם.

(שמות א,ו) **וַיִּמַת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו** – מהפך פשטא בתפקיד מגלה על היפוך הטבע מסיבות אחדות המובאות במדרשים. שבדרך כלל בדרך הטבע המוקדמים להיוולד הם המוקדמים למות, וכן, כמשנה למך היו לו תנאי ואיכות חיים טובים מאחיו, ואף-על-פי-כן יוסף הצעיר מרוב אחיו מת קודם לכולם, ולוי שהיה השלישי מבין האחים מת האחרון.

לימוד (ב) (הנהגה ושלטון על ישראל) [תו"ש הערה נא] (ע"פ [מדרש שכל טוב] לפי שנהג ברבנות עליהם ... הוא אמר [בר' ויחי ג,כב] אֲנֹכִי אֶכְלָלֶנּוּ אֲתֶם אמר הקב"ה ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה, לפיכך מת יוסף תחלה, ואחר כך כל אחיו. אפשר שיוסף היה לו תלות את כלכלת אחיו בה' ולא בעצמו.

(בר' ויגש מה"א) וְכָל־פְּלִטָתְךָ אֶתְּךָ שֶׁמֶן כִּי־עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פְּרִתְנֶנְשׁ אֲתָהּ וּבֵיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לְךָ: למה "שכל טוב" המובא ב-**(שמות א,ו)** לא מעיר על מלת **וְכָל־פְּלִטָתְךָ** שהקב"ה אמר ניראה מי הוא המכלכל אני או אתה? במסגרת זאת אפשר לשלב גם את הסיבות הבאות: **[תו"ש נב]** י' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו ושמע יוסף את הדבר ושתק ושתיקה כהודאה לפיכך נתקצרו משני חייו י' שנים **[פרקי דר"א פל"ט]**, **[תו"ש נג]** למה מת יוסף קודם לאחיו, שלא יאמר הוא אם אחיו מתים תחילה, הרי לקח הקב"ה אחי (כעונש) שמכרוני מביתי וקברתי **[מדרש]**.

וְכָל־ – טפחא, טעם טפחא כעוצר גורם לשנוי ניקוד מילת "כל" לחולם חסר, כאשר ברב הפעמים בתורה מלת "כל" מלווה במקף ההטעמה מתרחקת ממנה למלה הבאה ולכן הניקוד הוא קמץ-קטן.

וְכָל־ – טפחא בתפקיד שנוי ללמד שאין משמעות מלת "כל" הכל ממש וגם שאין למדין מן הכללות (היינו ממלת כל, שזה הכל ממש) כמובא ב-**[תו"ש הערה מט]** ... ובלקח טוב פינחס כו, יב, א, קלב, רבי ישמעאל אומר שאול בן הכנענית הוא זמרי בן סלוא וכי' שהיה במפקד במדבר סיני, ואל תתמה שהרי שאול בן הכנענית היה מיורדי מצרים וחיה עד סוף ארבעים שנה של מדבר, והא כתיב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורול"ל) כי במצוות האמנית – הוללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סְלוֹק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מדרך; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור רבנות; מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקב – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק; השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; ו – זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג: מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

(שמות א, ו) וַיַּתְּמַלְא יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל-הַדָּרוֹר הַהוּא; תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מיורדי מצרים וחיית והיא נחשבת בערבות וריחו, ואין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ. וראה שם בלק"ט (פינחס קלב, ב) מ"ש ושם בת אשר סרח.

שמות ז, א: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְמֵאֹד בְּמֵאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל – מונח רביעי, אפשר שמלמד על לפחות ארבע סיבות לרבוי המבורך של בני ישראל.

סיבה (א) זה היה כבודם וגדולתם כל זמן שחיו יורדי מצרים כנלמד ב- [תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק פ"ה, ה"י] כל זמן שהיה יוסף [ושבטים] קיימין היו ישראל מתנהגין בגדולה וכבוד שני' (שמות ז, א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ משמות יוסף מהו אומ' וימת יוסף וגו' ויקם מלך חדש וגו' ויאמר אל עמו וגו' הבה נתחכמה לו וגו' **סיבה (ב)** [שמות רבה (וילנא) שמות א, ח] מהשגחת הקב"ה בלבד משמתו יורדי מצרים; סיבה (ג) מברכת הארץ [שם] רבי נתן אומר וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם כחושבים של קנים וב- [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, יב] הארץ האכילה אותם שמן ודבש, הארץ בלעה את הילדים בשעה שהמצרים חיפשו להרגם, סיבה (ד) מגזירות פרעה (שם א, יב) וְכָאֲשֶׁר יָעָנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָן יִרְבֶּה וְכָן יִפְרָץ [זוהר שמות] [המתחיל בדף ב, ע' א] תנא בשעתא דמסר קודשא בריך הוא לישראל לשרא דמצראי גזר עלייהו ז' גזרות שישעבדו בהון מצראי הדא הוא דכתיב (שם' א, יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמְרַי וּבְלִבְנֵים וּבְכָל-עַבְדָּה בְּשֵׁנָה אֶת-פְּלִעְבְּדֵיהֶם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בְּהַם בְּפָרָה; ולקבליהון שבעה לטב (שם' א, ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: **סיבה (ה)** בזכות נשים צדקניות [שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, יב] ובסגנון דומה ב- [מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי (ט, לח, יא)] ... דרש ר"ע בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, ומה עשו בשעה שהיו הולכות לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים ככדיהן ושואבין מחצה מים ומחצה דגים, ומוליכות אצל בעליהן ושופות להם שתי קדרות אחת של חמין ואחת של דגים, ומאכילות אותן ומרחיצות אותן וסכות אותן ומשקות אותן, [מדרש תנחומא שם] בזכות אותן המראות שהיו מראות לבעליהן, וננקות להם בין שפתים,

פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ – בכתוב זה יש שתי תבניות טעמים, וכל אחת מלמדת על ענין מסוים. **פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כל אחד חלה אותה הלכה (א) או ענין (א), או שהם מצטרפים. אפשר שענין (א) הוא שכל אשה הייתה יולדת ששה בכרס אחד, כנדרש במדרשים אחדים כגון [מכילתא דרבי ישמעאל בשלח] להלן. **פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ** וב- (שם' א, ז) עד כאן למדנו על שבחי בני ישראל במצרים. העיון הבא מביא השלכות קשות לבני ישראל מהירידה למצרים. **וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה הלכה (ב) או ענין (ב), אפשר שענין (ב) מרמז שרק מיעוט מכל הנולדים במצרים יצאו ממצרים והאחרים מתו בשנות עבודת פרך כ- [רש"י סנה' קא, ב] ובשלושה ימי אפילה ונקברו במצרים ע"י הנותרים כ- [מכילתא דרבי ישמעאל בשלח]. **בְּמֵאֹד בְּמֵאֹד** התוכן נדרש כחלק מהרבוי המורד, אפשר כי תבנית הטעמים של **בְּמֵאֹד** – מונח, מרבה, **מֵאֹד** – אתנח, מגביל – כאן ממעט. מוצע לומר, שהיו סיבות אחדות למותם של חלק מהנולדים במשך בשנות עבודת פרך ובשלושה ימי אפילה. מיתה בשנות עבודת פרך, כגון: [ילקוט שמעון, לסרי שמעון ע' 66 (אוצר החכמה)] לקצר השיעבוד, [כרם טוביה: ליסיצין טוביה ע' 220 (אוצר החכמה)] לרבנות אשמת מצרים, [בבלי סנהדרין קא, ב] מיכה - שנתמכך בבנין, [רש"י סנה' קא, ב] נתמכך בבנין - של מצרים, שנתנוהו בבנין במקום לבנה, כדמפרש באגדה, שאמר לו משה להקדוש ברוך הוא: (שם' ה, כב) אתה הִרְעַתָּה לְעַם הָזֶה - שעכשיו [יד רמה שאין נותנים להם תבן] אם אין להם לבנים משימין בניהם של ישראל בבנין, אמר לו הקדוש ברוך הוא: קוצים הם מכלין, שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים [גמורים] [יד רמה ומביאין רעה לעולם], ואם תרצה, תנסה והוציא אחד מהן, הלך והוציא את מיכה [יד רמה שעבד ע"ג], מסקנת טט מ- [הגדה של פסח, חתן סופר: ארנפלד שמואל ע' 93 (אוצר החכמה)] הקב"ה מיהר לטהר את העולם בכ"ו דורות ובפרט בשנות השיעבוד הקשה במצרים, במקום באלף דור מחטא אדם הראשון, כדי לתת את התורה, ואפשר שמיתת הנולדים במצרים קשורה לתיקון זה, כדי להגיע לדור המסוגל לקבל התורה.

מיתה בשלושה ימי אפילה, כגון [מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא] (שמות ז, א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ שהיתה האשה יולדת ששה בכרס אחד ואתה אומר אחד מחמש מאות עלו העבודה לא אחד מחמש מאות עלו אלא שמתו הרבה מישראל במצרים ואימתי מתו בשלשת ימי אפלה שנאמר (שם' בא יבג) לֹא-רָאָו אִישׁ אֶת-אֶחָיו שהיו קוברים מתיהם והורו ושבתו להקב"ה שלא ראו אויביהם וששו במפלתם בדרך כלל מוסבר שהמתים בשלושה ימי האפילה היו מבני ישראל שלא זכו להרהר תשובה כלשהי בעקבות שמונה מכות מצרים עד מכת החשך. הרב טאובר ממאר זאת באופן נעלה [פרקי מחשבה – אתה בחרתנו, טאובר עזריאל ע' 143 (אוצר החכמה)] ... בספר הזוהר מבאר שמכת חושך לא היתה אלא גילוי האור הגנוז, ה' כביכול פשט את גלימת אורו, האור היה כה בחירי וחזק עד שהמצרים נסתנוורו ממנו וחשך להם העולם אור זה היה חושך למצרים ואילו ליהודים אור גדול אור שרואים בו מסוף העולם ועד סופו. באור הבהיר הזה נתגלה כבודו של ה' בצורה עצומה ונוראה רובו הגדול של העם משראה את האור הסיק מכך שאין ליהודי מה להוסיף לאותה עוצמה מה יכול אדם לכבד את הדבר הנורא הזה זו הסיבה שהם מתו במכת חושך דוקא. והנותרים היו אלה שהסיקו שיהודי יכול להתחסד עם בוראו גם אחרי כזה גלוי של אור הגנוז.

[מדרש תנחומא (בובר) שמות] ... (שמות ז, א) וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. אמר ר' יוחנן מילאו את מצרים. ד"א וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. שנתמלאו בתי טרטיאות ובתי קרקסיות מהם, מיד גזרו עליהם לפרוש מן המטה, שנאמר וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם [וגו'] מדרש תנחומא בקטע זה מביא עוד מאפיין שלילי של חלק מילידי מצרים. **וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, (א) ע"פ [העמק דבר] מלת אֹתָם מלמדת דלא ארץ גושן לבד שהיה מיוחד לישראל ומלאה מישראל לבד, אלא אפילו כל ארץ מצרים ... שיצאו מרצון יעקב אביהם שישבו דוקא בארץ גושן. (ב) חלק מבני ישראל שהתיישבו ברחבי מצרים השתתפו בתרבות מצרים וזה מתואם עם [רש"י סנה' קא, ב] שגלוי לפני אילו הם חיים היו רשעים [גמורים] [יד רמה ומביאין רעה לעולם] **אֹתָם** – סלוק, מגביל לפי [תנחומא] גזרו עליהם לפרוש מן המטה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור) כ"י במצות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; ו-זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – יוצא מהענין; קדמא ואלא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כמעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

תנו רבנן (הגבלות על מילדות) בת ישראל לא תילד את הנכרית מפני שמילדת בן לע"ז ונכרית לא תילד את בת ישראל מפני שחשוין על שפיכות דמים דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים נכרית מילדת את בת ישראל בזמן שאחרים עומדים על גבה אבל לא בינה לבינה, ור' מאיר אמר לך אפילו אחרים עומדים על גבה לא. זמנין דמותבא ליה ידא על אפותיה (טט:לפעמים שמה ידה או אצבעה על אפו, ולר' מאיר על מוחו) וקטלה ליה.

שמות ו,טו: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדָּת. לְמִלְדָּת – טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד עוצר – פסקא טעמא מהכתוב אחריה, ובתפקיד התפשטות אפיון ממנה אל הכתוב לפניה. באופן קריאה זה יוסבר שבאמירה של מֶלֶךְ מִצְרַיִם למילדות כפי שכבר הוזכר יש רבוי אמירה הנרמז בטעם מונח של מלת מֶלֶךְ אמר אמירה למילדות סתם, ופלי [אברבנאל (א,טו-טז)] שהיו מצריות כי לא בטח שהעבריות תבצענה את גזרתו ורמזו להן להשתדל להמית הילדים (ראה ר' מאיר להלן). ולענ"ד ע"פ טעם טפחא במלת לְמִלְדָּת היו מילדות מצריות ועבריות. אלא לפי [מדרש הגדול] אסרו חכמים לנכריות לילד עבריות ללא בני ישראל שיעמדו על גבן, ור' מאיר אוסר בכלל מפני שהמילדת הנכרית מעבירה ידה על פי הנוולד או מוחו, בלי שישגיחו בה אפילו העומדים על גבה.

שמות ו,טו: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִלְדָּת – טפחא בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו. הַעֲבָרִית – אתנה כהגבלה. כאשר שתי המלים ביחד אז מדובר על "מילדות עבריות" ומה-[מדרש הגדול] נלמד שלכולי עלמא מילדות עבריות מוגבלות לילד בנות ישראל ולא תילדנה נכריות. כאשר טעם טפחא בתפקיד עוצר – פוסק, אז המילדות הן הנכריות וההגבלה עליהן במחלוקת. ר' מאיר אומר שלא תילד את בת ישראל גם כאשר אחרים עומדים על גבה, וחכמים אומרים שנכרית מילדת בת ישראל כשאחרים עומדים על גבה.

שמות א,טז: וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לֶדְךָן אֶת־הַעֲבָרִית וְרֵאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אֲסַבֵּן הוּא וְהַמֶּתָן אֵלָיו וְאִם־בַּת הוּא וְחָרָה:

[כתר יונתן] (תרגום של תיב"ע) [(שמות א,טז) ויאמר כאשר שהייתה מולידות את היהודיות ותיראנה על המשבר אם בן זכר הוא תמיתון אותו ואם בת נקבה היא ותחיה:

שמות רבה (וילנא) שמות פ"א, י"ד] [(שמות א,טז) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לֶדְךָן אֶת־הַעֲבָרִית, למה צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ו(אלא) יפרע מהן, וְרֵאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים, מקום שהולד נפנה בו (אחרי הלידה), ... אֲסַבֵּן הוּא וְהַמֶּתָן אֵלָיו, אמר להם אם זכר הרגו אותו, ואם נקבה אל תהרגו אותה, אלא אם חיתה חיתה ואם מתה מתה, אמרו לו מהיכן נדע אם זכר אם נקבה, א"ר חנינא סימן גדול מסר להם אם פניו למטה דעו שהוא זכר שמביט באמו (טט: היינו) בארץ שממנה נבא, וכשהוא פניו למעלה היא נקבה, שמבטת בכרייתה בצלע (טט: מאדם הראשון), שנאמר (בר' ב,כא) וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָיו, **שמות ו,טו:** וַיֹּאמֶר – רביע, בתפקיד ארבע אמירות (א) צווי זכר הרגו אותו (ב) ואם נקבה אל תהרגו אותה, אלא אם חיתה חיתה ואם מתה מתה, כלומר לא להשתדל להצילה וזה בניגוד לנדרש ב-[רש"י] ו-[לקח טוב] משם המילדת שפָּרְהָה - זו יוכבד על שם שמשפרת את הולד (כגון הנאמר במשנה שבת לא מעצבין את הקטן בשבת). (א) ו-(ד) אלו שני הסימנים ללידת זכר כמובא ב-[מדרש אגדה (בבבא)] (שמות ו,טו) (א) וְרֵאִיתָן – טפחא בתפקיד שנוי עַל־הָאֲבָנִים. סימן גדול מסר להם אותו רשע, אמר להם מי שמעוברת בזכר מצוננת כאבנים: [הַמֶּתָן אֵלָיו]. (ד) וסימן גדול מסר להם אמר להם אם הוא זכר פניו למטה, ואם נקבה פניה למעלה: לעומת [שמות רבה] שבו סימן (ג) הוא כללי ולא סימן לזכר.

בְּנֵי־לֶדְךָן אֶת־הַעֲבָרִית – פשטא מקף זקף-קטן, שני לימודים בפשט. (א) [אברבנאל] סבר שמילדות מצריות מילדות את העבריות. ופרעה סבר שהמצריות תמַתְנָה את הבנים והן לא עשו כן, [המהרש"א] מילדת מצריות ועבריות (ב) המילדות העבריות לא יעשו הצווים. אפשר שיש כאן שני לימודים בענין אין שליח לדבר עבירה ולשפיכות דמים יש שליח לדבר עבירה. נדרש ב-[שמות רבה פ"א, י"ד] (פרעה) צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ו(אלא) יפרע מהן, בין הפוסקים יש ברור המבוסס על (בר' נח טו) שפָּרְהָה הָאֵלִים בְּאֶדְם דְּמֹו יִשְׁפָּה ועל (שמות א,טז) וַיֹּאמֶר בְּנֵי־לֶדְךָן אֶת־הַעֲבָרִית האם בכך נח מתקיים דאין שליח לדבר עבירה כמו בישראל והעבירה שלו ולא של המשלח אע"פ שצווה את השליח לבצע העבירה או האם בכך נח יש שליח לדבר עבירה והעבירה של המשלח המצווה לבצע העבירה. הסביר ה-[ימי שלמה הלכות שלוחין ושותפין פרק ב] כי כבר עמד על זה הרב פרשת דרכים (=המשנה למלך) ז"ל בדרך האתרים דרוש ב' בסתירת המדרשים הנ"ל גם מסוגיית דפ"ז זה בורר הנ"ל, ולחלק יצא אין שפיכות דמים למידי אחרינא (עבירה אחרת) כדי לישב סוגיין דזה בורר הנ"ל דדוקא גבי שפיכות דמים חייב המשלח אבל בשאר עבירות אין שליח לדבר עבירה כמו בישראל עיין שם ודלא כמ"ש המחנה אפרים ז"ל דלדידיה לא מחלקא ליה הכי וכמבואר. [אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, בן נח] בן נח שהרג על ידי שליח, חייב, שנאמר: (בר' נח טו) שפָּרְהָה הָאֵלִים בְּאֶדְם דְּמֹו יִשְׁפָּה, היינו שופך דם האדם על ידי אדם אחר והוא שליח¹⁰⁵, שכל אלה שופכי דמים הם ועון הרגה בדם, ואפילו בישראל חייב על כל פנים מיתה-בידי-שמים* והמלך רשאי להרגם¹⁰⁶. בן נח חייב בין שהרג ישראל ובין שהרג נכרי¹⁰⁷. אף על פי שבשפיכות דמים נאמר בכך נח איש: (בר' נח טו) מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אָדְרַשׁ אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם: ¹⁰⁸, אף בת נח שהרגה חייבת, שנאמר: (בר' נח טו) שפָּרְהָה הָאֵלִים, מכל מקום¹⁰⁹. [הערות] 105. בראשית רבה פ"ד. ועי' רמב"ם רוצח פ"ב ה"ב, ועי' אין שליח לדבר עברה: בידי שמים. 106. עי' רמב"ם רוצח שם ה"ב - ה"ד ומאירי סנהדרין ע"א, ב,מכות ט, א. 107. סנהדרין ע"א, ב,מכות ט, א. 108. בראשית ט ה. 109. סנהדרין שם ב?.

טט: פרעה סבר שבבני נח אין שליח לדבר עבירה ולכן המתת הולדות והעוברים תתלה במיתים ולא במַצְוָה. והתורה צוותה בן נח שהרג על ידי שליח, חייב (בר' נח טו) שפָּרְהָה הָאֵלִים בְּאֶדְם – טפחא בתפקיד לרבות על המבצע את השולח המַצְוָה.

עַל־הָאֲבָנִים – מקף בורר בין משמעות המלה **הָאֲבָנִים** כפ[רש"י] (א) **עַל־הָאֲבָנִים** - מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, ובין מלה זהה (כפ"רש"י בהמשך אבל היא כלי אחר) וכמוהו (ירמיהו יח, ג) עֲשֵׂה מְלָאכָה עַל־הָאֲבָנִים: מושב כלי אומנות יוצר חרס: **שמות ו,טז:** אֲסַבֵּן הוּא וְהַמֶּתָן אֵלָיו וְאִם־בַּת הוּא וְחָרָה:

[באר מים חיים] ... וכשנכנס עמם בדברים אז (שמות ו,טז) וַיֹּאמֶר להם פעם שנית בְּנֵי־לֶדְךָן אֶת־הַעֲבָרִית וְרֵאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים אֲסַבֵּן הוּא כנזכר שרק בן אחד הוא מבקש בעת הזאת וְאִם־בַּת הוּא וְחָרָה הוא שמקפיד על בנות ישראל והכל להראות כי טובה הוא מבקש לא רעה. ... ואח"כ פירש שפרעה צוה גם למילדות מצריות להרוג כל זכר במצרים כמו שאח"כ גזר על כל זכר הנוולד במצרים להשליך ליאור.

שמות ו,טז: אֲסַבֵּן – מקף כבורר בין (א) כלל הולדות הבנים (ב) ולד מסוים שהוא מושיען של ישראל. יש המפרש שפרעה צווה להמית את הולד המסוים אבל מפני שלא ידעו להבחין בו, הצווי חל על כל הבנים.

שמות ו,טז: אֲסַבֵּן הוּא וְהַמֶּתָן אֵלָיו – מרכא פשטא מונח זקף-קטן, תבנית טעמים העשויה ללמד על לפניו לפניו, קושר גזירת אֲסַבֵּן הוּא וְהַמֶּתָן אֵלָיו אל גזירת עבודת הפרך ב-(א, יד) שמטרתן למעט את ישראל ואת מושיעם

[רש"י נתיב¹] – ותחיה: - סלוק כהגבלה, אם חיה מאליה תנו לה לחיות, אם צריכה רפואה הניחו ואל תטפלו בה, והמילדות שפרו אותן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גריש = גריש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

[הפלת עובר טריפה / הרב נ' גשטטר] נפטר ממיתה בידי בית דין, דנפש ישראל אינו ראוי שיהרג בב"ד משום עובר, אבל חייב בעונש בידי שמים. ועפ"ז אמרתי לפרש באגדה על (שמות א, 16) **וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֵיכֶן אֶת־הַעֲבֻרֹת** וגו'. ביאר המהרש"א סנהדרין (נו): דפרעה לא צוה למילדות המצריות להרוג את העוברים שהרי בן נח מצוה על העוברין, אבל למילדות העבריות אמר שהותר לכם להרוג את העובר, והיינו **וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים** קודם שיצא לאויר העולם **אִם־בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ** עכ"ד. ולדרכנו יש לפרש (שם א, 16) **וַתִּירָאן הַמִּנְלֵת אֶת־הָאֲלֹהִים** דגם ישראל אף שאינו נהרג על העוברים מכל מקום חייב בדיני שמים וכמו שהוכחנו מדברי המכילתא, היינו (שם א, 16) **וַתִּירָאן הַמִּנְלֵת אֶת־הָאֲלֹהִים** שיראו מדין שמים ואף שאין עליהן עונש בשר ודם, ולכן **וַתִּחַיֶּינן אֶת־הַיְלָדִים**: **וְאִם־בַּת** – מקף (א) בת מסוימת (ב) כל הבנות. כאן התורה מברר משמע כל הבנות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: **אָתָּה**, **סֹלֶק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מדרך; רבוי; **דְּרָגָא** – מצרף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; **טַפְּחָא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דְּרָגָא תְּבִיר טַפְּחָא** – קבוצה עם הלכה לפרטיה; **מְרַכָּא תְּבִיר טַפְּחָא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תְּבִיר מְרַכָּא טַפְּחָא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מַקְרָא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פְּסָק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זְרָקָא סְגוּלָא** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פְּשָטָא** – פשוט, 1; **זְרָקָא קְטָן** – 2; **זְרָקָא-גָדוֹל**: 3 – רביעי; 4 – מונח רביעי – לפחות 4; ... **זְרָקָא קְטָן** ... **זְרָקָא קְטָן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; **אֹלָא** = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קְדָמָא** ו**אֹלָא** – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תְּלִישָא-קְטַנָּה** = **תְּרַסָא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תְּלִישָא-גָדוֹלָה** = **תְּלִישָא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; **פֹּר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנשוא אחר בהלכה:

1.10 שמות א,א (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות שמות א,ז: ותיראן המיגלדת את האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחנין את הילדים:

[ערבי נחל ויקרא שבת הגדול - דרוש א] אמנם יש מבחן אחר דיצאו מכלל בני נח, דאיתא פלוגתא במדרש, חד אמר משה לא היה מדבר עם הקב"ה בכל עת שרצה, ורבנן פליגי. ואיתא למה זכה לזה, **לפי שקודם לידתו מסרה אמו את נפשה על ישראל כמו שכתוב (שמ' א,ז) ותחנין את הילדים**, וידוע **[רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ב]** דבן נח אינו מצווה על קדוש השם, ודעת הרבה פוסקים **[רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"א]** דמי שדינו לעבור ולא יהרג, ונהרג ולא עבר נענש ומתחייב בנפשו. א"כ מדחזינן הברל בין נבואת משה, לאהרן ומרים, עבור המסירת נפש של אמו, על כרחך דדין ישראל להם (למילדות שמסרו נפשן במצב שעלולות היו להיהרג על אי מילוי הוראת מלך), **(שמ' א,ז) ותיראן המיגלדת את האלהים** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני לימודים. מהפך פשטא רומז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. **[לימוד א]** לפי **[ערבי נחל]** המילדות היה להן דין ישראל ולא דין בני נח ולכן היו חייבות למסור נפש במצב שהיו עלולות לההרג על אי מילוי הוראת מלך. **[לימוד ב]** הרחבת הפשט על יראתן **את האלהים** – מקף בורר בין "האלקים" במשמע דין ובין משמע רחמים בדיון. מלת "את" מרבה בבקשת "רחמים בדיון". ברוב הגירסות **האלהים** אות "ה" מוטעמת מתג, גירסת שו"ת **האלהים** – מונח זקף-קטן במלה אחת בתפקיד מידה (י"ח מל"ב מידות) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, מלמד שיראו את השם בכל מעשיהן.

(שמ' א,ז) ותיראן המיגלדת את האלהים ולא עשו - ... זקף-קטן ... זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ... אתנח) רמז לכעין הקש מחסד אברהם אבינו לחסד שעשו המילדות עם הילודים.

[שמות רבה (וילנא) פר' שמות א,טו] ד"א (שמ' א,ז) ותיראן המיגלדת, קשטו עצמן למעשה זקנן, זה אברהם כמה שהקב"ה מעיד עליו **(בר' וירא כ"ב)**, **כיו עתה יציתי פירא אלהים אמה וגו'**, אמרו אברהם אבינו עליו השלום פתח לו פונדק והיה זן את העובדים ואת השבים בני אדם ערלים, ואנו לא דינו שאין לנו להאכילן אלא להרוג אותן (טט: בתמיהה, אלא) אנו נחיה אותן, כיון שראה פרעה שלא עשו גזירתו שלח וקרא אותן, הדא הוא דכתיב **(שמ' א,יח) ויקרא מלך מצרים למיגלדת**.

[תורה תמימה (=ת"ת)] (שמ' א,ז) פאשר דבר אליהן - להן מבעי ליה, א"ר יוסי ב"ר חנינא, מלמד שתבען לדבר עבירה ולא נתבעו¹² [סוטה י"א ב']:

[תו"ת הערה כז] פ"י [רש"י בבלי סוטה יא,ב] ד-**אליהן** משמע על עסקי ביאה מלשון ויבא אליה, עכ"ל, ופ"י זה דורש באור, ואפשר לומר ע"פ מ"ד ב-**[יומא ד' ב']** עה"פ **[במ' נשא ז,טא]** **וישמע את הקול מדבר אליו** לו לא נאמר אלא אליו משה שמע וכל ישראל לא שמעו, ופירש"י משום דלשון **אלי** משמע ש- **אלי** לבדו נמשך הקול, יעו"ש. ולפי"ז י"ל דמדלא כתיב כאן כאשר דבר להן, אלא **אליהן**, משמע שרק הן **לבד** שמעו הדבור, וא"כ היה מדבר **אליהן** בלחש, ודרשו שתבען לדבר עבירה, והיינו שדבר דברים מכוערים. ונראה דכלל הדרשה הוא עפ"י מה דק"ל ב-**[ב"ב ק"ט ב']** דתולין את הקלקלה במקולקל, ולכן רגילין חז"ל לתלות ענינים מגוונים באנשים בעלי מדות מגוונות, וכעין משי"כ הרא"ש בפירושו ל-**[נדרים ס"ד ב']** במ"ש שם של מקום שנאמר נצים נציבים אינו אלא דתן ואברים דמפני שהיו ידועים לבעלי מחלוקת ומדות מגוונות תולין כל עניני מחלוקת בהם, ועיין מזה ביתר באור לקמן בפסוק וירא והנה שני אנשים עברים נצים, ולולא כל זה (הפירוש שדבר עמן בלחש כי קראן לדבר עבירה) היה אפשר לומר כאן דלכן דבר **אליהן** בלחש כדי שלא ישמעו בני ישראל מזה (מהקשר של פרעה למילדות ולכן) ולא יקראו אותן, למילדות (אל היולדות):

(שמ' א,ז) פאשר דבר אליהן – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרמז לקבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן מדיבור פרעה ב-**(שמ' א,טו)**, מענין המתת ילודים זכרים בבני ישראל לדיבור בעבירה אחרת, כמאמר חז"ל תולין הקלקלה במקולקל. עתה נבוא להסביר את **(שמ' א,ז) פאשר** – תביר ממעט חלק מקבוצת הפרטים הזאת שלא יחול עליו הלכה או ענין כלשהו.

[תורה שלמה קפא] (שמ' א,ז) ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ראה את הדבר כאילו נעשה, מכאן אמרו, אומות העולם נתפסין על המחשבה [כמו] (מי) שנעשה, אבל ישראל אין נתפסין עד שיעשה מעשה על ידיהן. **[סדר אליהו רבה (פ"ז) פ"ח]**

[תורה שלמה הערה קפא] ראה בתורה שלמה בראשית פל"א אות נ וצרף לכאן והפירוש הוא שפרעה נענש על מחשבתו הרעה כאלו נעשה מפני שהיה בטוח שהמילדות יעשו רצונו. אמנם הסמך של הדרש על הפסוק צריך בדיקה. – מוצע לומר כי הסמך של הדרש מרומז בטעם תביר של **(שמ' א,ז) פאשר** למעט את פרעה מהנאמר **(שמ' א,ז) ולא עשו** ולגבי מחשבתו ודיבורו נחשב כעשוי. **(שמ' א,ז) ולא עשו** - מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני דברים (א) הפשט (שמ' א,טו) מענין המתת ילודים זכרים בבני ישראל (ב) העבירה ששידל אליה פרעה במלת **(שמ' א,ז) אליהן**. טעם מונח במלת **(שמ' א,ז) ולא עשו** להוסיף אפיון – הרחבה כלשהי בלפחות אחד משני הדברים המרומזים בטעם זקף-קטן.

[שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,יד] (שמ' א,טו) ויאמר ביגלדן את העבריות, למה צוה להרוג אותם על ידי המילדות, כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ויפרע מהן, הצעת הסבר נוספת לתבנית הטעמים של **(שמ' א,ז) פאשר דבר אליהן** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרמז לקבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן פרעה רצה לרבות מקולקלים ע"י קלקול המילדות בעבירה. עתה נבוא להסביר את **(שמ' א,ז) פאשר** – תביר ממעט חלק מקבוצת הפרטים, כאן קבוצת המקולקלים, שלא יחול עליו הלכה או ענין כלשהו. כאן ביקש פרעה למעט עצמו מהריגת הילדים, כדי שיתלה קלקול הריגת הילדים במילדות מקולקלות. **[שמות רבה (וילנא) פר' שמות א,טו]** ... וכי מאחר שלא עשו כאשר דבר אליהן אין אנו יודעין שקיימו את הילדים, למה הוצרך הכתוב לומר **(שמ' א,ז) ותחנין את הילדים**, יש קילוס בתוך קילוס לא דייך שלא קיימו את דבריו אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות, יש מהם שהיו עניות והולכות המילדות ומגבות מים ומזון מבתיהם של עשירות ובאות ונותנות לעניות, והן מחיות את בניהן, הוא שכתוב **(שמ' א,ז) ותחנין את הילדים**, ד"א **(שמ' א,ז) ותחנין את הילדים**, יש מהם שראויים לצאת חגרים או סומים או בעלי מומין או לחתוך בו אבר שיצא יפה, ומה היו עושות עומדות בתפלה ואומרות לפני הקדוש ברוך הוא אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, דברייך אנו מבקשות לקיים, רבון העולם יצא הולד לשלום שלא ימצאו ישראל ידיהם להשיח עלינו לומר הרי יצאו בעלי מומים שבקשו להרוג אותם, מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויוצאין שלמים, אמר ר' לוי הרי אמרת את הקלה אמור את החמורה, יש מהן שראויין למות בשעת יציאתן או אמן לסכך במ ולמות אחר יציאתן והיו עומדות בתפלה ואומרות להקב"ה רבונו של עולם תלה להם עכשיו ותן להם נפשותיהם שלא יאמרו ישראל הן הרגו אותן, והקב"ה עושה תפלתן לפיכך **(שמ' א,ז) ותחנין את הילדים**,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ט"ז) כי במצוותי האמנותי – הוללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגולג, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גולג – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעון חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

ותחנין אלו האמהות, הילדים, ממש,

... [ותחנין] – טפחא, בתפקיד רבוי כאיתא ב-[מדרש רבה] - החייו לא רק הילדים הבריאים אלא גם שנולדו עם מומים ורפאו אותן,

[בבלי סוטה יא,ב] - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון:

ותחנין – טפחא, בתפקיד שנוי משמעות ע"י פתיחת טפה לקבל האפיון מהסילוק כנדרש ב- שמות רבה (וילנא) פרשה א ... ותחנין אלו האמהות, כמו שהחיו הילדים כך החייו האמהות. [פסיקתא זוטרא (לקח טוב)] תנא לא דיין למילדות שלא המיתו אותם, אלא שהיו מספיקות לאימותן של ילדים מים ומזון:

(שמ' א,יז) אַתְּ הַיְלָדִים – מקף מלמד שעלולים להיוולד בעלי מומים וילדים שלמים.

(שמ' א,יז) אַתְּ הַיְלָדִים מלת אַתְּ מרבה לידות וטעם (שמ' א,יז) אַתְּ הַיְלָדִים – סלוק מלמד שבתפילת המילדות הגבילו שכל הנולדים נולדו שלימים ובריאים.

שמות א,יח: ויקרא מלך מצרים למגלדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים:

[כלי יקר] (במ' חקת כא,יח) והבאר שהיה מספיק להם כל צורכיהם בזכות מרים שאחזה במדת גמילות חסדים, שכן נאמר (שם א יח)

ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים שהיו מספיקין להם מזון וכו',

(שמ' א,יח) הַיְלָדִים לְהֵן - ... זקא-קטן ... זקא-קטן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ... אתנה) רמו לכעין

הקש ממתן גמילות חסדים של מרים לילדים למידת גמילות חסדים של הקב"ה שנתן לישראל במדבר הבאר שהיה מספיק להם כל צורכיהם, (שמ' א,יח) וַיֹּאמֶר לָהֶן – מונח זקא-קטן, זקא-קטן שני לימודים כפי' [אלשיך] (שמ' א,יח) והנה לא נעלם הדבר ממלך

מצרים, וַיֹּאמֶר לָהֶן הנה ממה שבשב ואל תעשה נמנעתם מעשות מצותי החרשתי, אך תלונתי היא מדוע בקום עשה עשיתן הדבר הזה, (שמ' א,יח) ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים בספוק צרכם ותקון חיותם:

שמות א,יט: ותאמרן המגלדת אלפרעה כי לא כנשים המצרית העברית

כי־חנות הנה בטרם תבוא אליהן המגלדת וילדו:

[ערבי נחל בראשית ויחי - דרוש ד"ה ונ"ל בדרך] ונ"ל בדרך דרש, עם דברי פרשת דרכים (דרוש יז) שמות שאמר מלך מצרים

למילדות (שמ' א,יט) וַיִּלְדְּכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וַרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים כו' (שמ' א,יט) וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים מֶלֶךְ מִצְרַיִם

ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים: ואמר רז"ל (שמ"ר א, טו) שהיו מספיקות מים ומזון. והקשה, דא"כ כאשר אמר להם פרעה (שמ' א, יח) מדוע

עשיתן הדבר הזה ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים: שאל להם תרתי (שתי שאלות ב-(א,יח)), חדא על שלא הרגו, ושנית על שהיו מספיקות מים

ומזון, ואם כן מה השיבו (שמ' א,יט) כי לא כנשים המצרית העברית, עדיין לא השיבו על הספקת מים ומזון. ותיריך (הפרשת דרכים)

עם המחלוקת באבות שקיימו התורה, אם היה דינן כישראל או כבני נח, והנה קי"ל [סנהדרין נז ב] בן נח נהרג על העוברין, משאין כן

ישראל, לכן אמר להן פרעה (שמ' א,יט) וַרְאִיתָן עַל־הָאֲבָנִים דייקא, שעדיין לא יצא הולד, ורשאים אתם להרוג הולד, כי דין ישראל

לכם ואינכם חייבים מיתה על העוברין. והנה טורנוסרופוס שאל [ב"ב י, א] אם הקדוש ברוך הוא אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם,

משל לעבד כו', והיה התשובה משל לבן מלך כו', כי ישראל קרוים (דב' ראה יח, א) בָּנִים אֲתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם, נמצא א"כ לבני נח אסור

ליתן צדקה (כי הם לא בנים לה'), והיינו ששאל להם פרעה בממ"נ (במי מה נפשך), מדוע עשיתן הדבר הזה, שלא הרגתם, ואם תאמרו לי

שדין בני נח לכם וחייבים מיתה על העוברין (ולכן לא המתתן הילדים), א"כ מדוע (שמ' א,יח) ותחנין אַתְּ הַיְלָדִים במים ומזון, הלא

אסור (לישראל) ליתן לבן נח צדקה, ולכן כיון שהקשה להם על שני דברים אלו בדרך ממ"נ (מי מה נפשך), לכן היה די בתירוץ על

קושיא א' (שלא המיתו הנולדים לילדות הישראליות כי־חנות הנה וילדו ללא נוכחות מילדת), והשיבו (שמ' א,יט) כי לא כנשים המצרית

העברית כו', עכ"ד ושי"י.

(שמ' א,יט) ותאמרן המגלדת אלפרעה – מהפך פשטא זקא-קטן, ז"ק שני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות לימוד אחד יוצא

מהפשט, כאן לימוד אחד הוא ש: מה השיבו (שמ' א,יט) כי לא כנשים המצרית העברית, עדיין לא השיבו על הספקת מים ומזון.

(שמ' א,יט) כי – מונח מאפשר ללמוד את הכתוב הבא וטעמיו יותר מפעם אחת לא כנשים המצרית – טפחא בתפקיד כפותחת טפה

להתאפיין מהכתוב אחריה העברית ומלמד כי הכתוב לא כנשים המצרית ולמד על העבריות ולא על המצריות. לֹא כַנְשִׁים

המצרית – דרגא תביר טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן (למוד א) ע"פ [תי"י] כל

היהודיות ... זריזות וחכמות בדעתן הן, (למוד ב) וע"פ [ספורנו] כולן בקיעות במלאכת המיילדות ויבחינו עם תעשה פעולה להמית.

(שמ' א,יט) כי־חנות הנה – מקף מונח זקא-קטן

(שמ' א,יט) כי־חנות – מקף בורר בין משמעות בעלי חיים ובין משמעות בתורה מילדות, ומשמעות בלשון חכמים יולדות

(שמ' א,יט) כי־חנות הנה – זקא-קטן בתפקיד שני לימודים: (א) כאן המשמעות היא הנשים העבריות מיילדות את עצמן כמו החיות ולכן

המילדות לא הגיעו למצב לקיים פקודת פרעה להמית הילדים בשעת לידה, (ב) היות היולדות הן עבריות, לכן הנולדים הם עברים

ולכן המילדות העבריות אינן אסורות בליתן לנולדים צדקה בהספקת מים ומזון.

(שמ' א,יט) כי־חנות הנה – (אתנה) מונח זקא-קטן והתוכן הוא תיאור ואחריה פעולה וכאן אפילו שתי פעולות בטרם תבוא אליהן

המגלדת וילדו. תבנית העשויה ללמד אלאחריה ואלפניה.

[תרגום המיוחס ליונתן] – (שמות א,יט) וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה אַרְוִם לֹא כַנְשִׁיַּת מִצְרַיִם וְהוֹדִיִּיתָ אַרְוִם זְרִיזוֹ וְחַפְזִיָּתָהּ הִינּוּן קָדָם

עד לא יתית לותהון חיתא הינון תלכיו עיניקו בצלוי מצלון ובעינין רחמינו מן קדם אבוקו דבשמיא והוא ש'מעם בקל צלותהון מן יד הינין

מתעניין וילידו ופרקו בשלם: [כתר יונתן] (שמות א,יט) ותאמרנה המילדות לפרעה כי לא כנשים מצריות היהודיות כי זריזות וחכמות בדעתן הן לפני עד

לא תבוא אליהן המילדת הן תולות עיניהן בתפילה מתפללות ומבקשות רחמים מן לפני אביהן שבשמים והוא שומע בקול תפילתן מיד הן נענות ויולדות

ונושעות בשלום: [חומש דעת תבונה ע"פ רבינו יונה – שמות הרב יצחק בן שושן ע' 25 (אוצר החכמה)] ועל מ"ש (שמ' א,יט) כי־חנות הנה וכו',

כתב תרגום יונתן בתרגום לשונו ללשון הקודש שהן זריזות וחכמות בדעתן ולפני שתבאנה להן המילדות הם תולים עיניהם לה' בתפילה ומבקשות

רחמים על עצמם מאביהם שבשמים והוא שומע תפילתם ויולדות ונגאלות בשלום.

(שמ' א,יט) כי־חנות הנה בלימוד לאחריה מלמד כי העבריות מתפללות לה' וה' שומע תפילתן ויולדות בשלום גם בלי מילדת.

בלימוד אלפניה מלמד על הכתוב אלפניה כי לא כנשים המצרית העברית המצריות אינן מתפללות אל ה' ולכן הן צריכות בדרך

הטבע למילדות שתעזורנה להן ללדת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מדינת ישראל - כי במצוותך האמיתי - תהלים ק"ט, ט"ו, ש"ח; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי: מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מציף; תבר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טוחא - שוני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגלול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעותים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בהציון פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל הפרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:**

1.11 שמות א,א (התשפ"א)

שמות ביד: וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָא עֲלֵינוּ הַלְהַרְגְּנִי אֶתָּה אִמֶר פֶּאֶסָר הַכֹּהֵן אֶת-הַמִּצְרַיִם

וַיֵּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נָתַע הַדְּבָר:

(שמות ביד) וַיֹּאמֶר - תלישא-גדולה (תלשא), כעין שיעור אלפניו ולאחריו. אלפניו מוצע לשיעור זמן שאב יכול להכות בנו, או רב יכול להכות תלמידו. תפקיד תלשא לכתוב אחריו שיעור זמן הגאולה, מבין האפשרויות הבאות מברית בין הבתרים, או מלידת יצחק, או מירידת יוסף למצרים, או מגלות מצרים, מתאים בקירוב מיום נשואי יעקב ולאחריה. כי ההמשך **מי** - מונח **שְׁמִי לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָא** - גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית של תחילת פעולה, השעיתה, והמשכה בעתיד, כאן רוצה לומר התגלות מוקדמת מדאי של משה כגואל, השעית הגלוי עד להתגלותו בק"ץ שיקבעו הקב"ה, 400 שנה מלידת יצחק עד ליציאת מצרים, אם יעקב היה בתחילת שנתו (7 + 14 + 63) ה-84 ביום נושאו את לאה, שזה היה 143 שנה מלאות מלידת יצחק, אזי גיל מלת **וַיֹּאמֶר** העולה 257 משלימה את ה-143 שנה המלאות ל-400 שנה.

והדבר נאמר ע"י אחד מבין דתן ואבירם מבני בניו של ראובן בכור יעקב ולאחריה, שנולד בתוך השנה של נישואי יעקב ולאחריה. ע"פ [ספר הפרשיות, הרב כיתוב] הם טוענים לכבוד אביהם ושמשנו הבכור היו אמורים לצאת מלכות וכהונה. ומספר השנים 257 משנת לידת ראובן עד 400 שנה עשוי לרמז לטענתם כי צאצא של ראובן צריך להיות המנחה.

שמות ב,טו: וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקַשׁ לְהַרְגוֹ אֶת-מֹשֶׁה

וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרְצֵי-מִדְיָן וַיָּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:

(שמ' ב,טו) וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מהפך פשטא מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מהפשט, כאן לפי הפירושים המובאים נראה שיוצא מן הכלל. (לימוד א) [שמות רבה (וילנא) שמות פרשה א] שעמדו דתן ואבירם והלשינו עליו, (לימוד ב) [תר"ש הערה קכב] בדברים רבה פ"ב-כ. כיון ששמע פרעה כך אמר כמה דברים שמעתי ושקיתי כיון שהגיע על שפיכת דמים תפסו אותו. וראה בדברי הימים למשה. כנראה שמה שכך בתיה בת פרעה היה בעל מעמד מיוחד אצל פרעה, כגון ששכנע את פרעה להעניק לבני ישראל יום מנוחה בשבת. אבל כאן **וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה** גם שפיכות דמים וגם שמבני ישראל הלשינו עליו, אף על פי שבא לעזרתם, ויתפרש טעם **אֶת-הַדְּבָר** - מקף כבורר בין משמעות ענין כלשהו ובין דיבור, וטעם **אֶת-הַדְּבָר** - מונח כמראה דיבורים על מעשים אחרים.

(שמ' ב,טו) וַיִּבְקַשׁ לְהַרְגוֹ אֶת-מֹשֶׁה . (שמ' ב,טו) וַיָּבִקַּשׁ - טפחא בתפקיד שנוי, ע"פ [מכילתא יתרו מסכתא דעמלק פ"א] פרעה אמר תפשו את משה והעלוהו לכימה וכפתוהו והניחו הסייף על צוארו, (שמ' ב,טו) **וַיָּבִקַּשׁ** - מונח מרבה, (שמ' ב,טו) **אֶת-מֹשֶׁה** - מקף בורר בין משה בשר ודם ובין מלאך באותה שעה ירד מלאך ונדמה להם כדמותו של משה תפסו את המלאך והניחו את משה, (שמ' ב,טו) **אֶת-מֹשֶׁה** - אתנח מגביל, סה"כ מונח אתנח רבוי הגבלות כהמשך המדרש עשאן המקום כתיים כתיים אלמים חרשים וסומים והיו אומרים לאלמים חייך הוא משה ולא היו מדברים ולחרשים ולא היו שומעים ולסומים ולא היו רואים, כענין שנאמר (שמ' ד,יא) **וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִי שִׁם פֶּה לֶאֱדֹם כו'** לכן נאמר (שמ' יח,ד) **כִּי-אֲלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִי מִתְּרַב פְּרַעֲהוּ:**

(ירושלמי ברכות פ"ט ה"א (וילנא טג,א)) ... אמר רבי ינאי כתיב (שמ' ב,טו) **וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוּ** ואפשר לבשר ודם לברוח מן המלכות. אלא בשעה שתפס פרעה את משה חייבו להתירו את ראשו וקחה החרב מעל צוארו של משה ונשברה. הדא הוא דכתיב (שה"ש ז,ה) **צִנְאָרְךָ כְּמַגֵּל הַשָּׁנָן** זה צוארו של משה. ר' (?) אמר רבי אביתר ולא עוד אלא שנתו החרב מעל צוארו של משה על צוארו של קוסנתירו (של המוציא להורג) והרגתו. הדא הוא דכתיב (שמ' יתרו יח,ד) **וַיִּצְלַנִי מִתְּרַב פְּרַעֲהוּ:** לי הציל וקוסנתיר נהרג. ... הוא שהקב"ה אמר לו למשה (שמ' ד,יא) **מִי שִׁם פֶּה לֶאֱדֹם או מִי יִשְׁשֹׂם אֲלַי וְגו'** תמן קמת לך והכא לית אנא קאים. הה"ד (דב' ז,ז) **מִי פֶה לֶאֱלֹהֵינוּ כְּכֹל-קָרָאנוּ אֵלָיו:** רבי יודן בשם ר' יצחק שיטה אחרת (הסביר בדרך אחרת) בשר ודם יש לו פטרון ... היכן הוא והיכן פטרונו. אבל הקב"ה הציל יונה ממעי הדגה ... הציל לחנניה מישראל ועזריה מכבשן האש ... הציל את דניאל מגוב אריות ... אלא (אדם בעת צרה) לי (אל הקב"ה) יצווח ואני עונה לו מיד.

(שמ' ב,טו) וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהוּ - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מהפשט, כאן לפי הפירושים המובאים נראה שיוצא מן הכלל הצלה וברירה שלמעלה מדרך הטבע. (לימוד א) הגנת גופו של משה מפני חרב המוציאו להורג במדרש אחד שצוארו התקשה כשיש, מדרש אחר שמלאך בדמותו בא במקומו (לימוד ב) המשתתפים בהוצאה להורג אחזם שיתוק ומשה יצא מבניהם.

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרְצֵי-מִדְיָן - מרכא טפחא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב,

(הכתב והקבלה) (שמ' ב,טו) וַיָּשֶׁב בְּאֶרְצֵי-מִדְיָן. בדברי הימים של משה יאמר כי קודם שהגיע משה לארץ מדין מלך בארץ כוש ארבעים שנה ... ושפיר אמר ר"א קצרה התורה בספור מה שקרה לו בארץ כוש, לפי שלא היתה אותה מלכות אשר בחר בה, ולא הארץ אשר ה' דורש אותה, ולכן ... הזכיר רק מה שקרהו במדין ובהר האלהים (תה' קלג,ג) **כִּי שִׁם פֶּה לֶאֱדֹם ה' אֶת-הַבְּרָכָה חֲיַים עַד-הָעוֹלָם:**

[מכילתא דרבי ישמעאל בלח - מסכתא דשירה פרשה א] ... והיכן מצינו במשה שנתן נפשו עליהם שני' (שמות ביא) **וַיִּקְוּ בְיָמֵינוּ הַהֵם וַיִּגְדַל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם** (שמות ביב) **וַיְהִי פֶה וְכֹה וַיֹּאמֶר כִּי אֲנִי אִישׁ וְנֹדַ אֶת-הַמִּצְרַיִם וַיִּטְמַנְהוּ בְּחֹלִי:** הא לפי שנתן נפשו עליהם נקראו על שמו (נקראו אחיו כי ראה בסבלותם והרג נוגש מצרי שענה ישראלי).

ומנין שנתן נפשו עליהם שני' (שמות ביג) **וַיֵּצֵא בְיָוִם הַשִּׁנִּי וְגו'** (שמות ביז) **וַיֹּאמֶר מִי שְׁמִי לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָא עֲלֵינוּ (שמות בטו) וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהוּ וְגו'** (שמות ב,טו) **וַיִּלְכְּתָן מִדְיָן שִׁבְעֵ בָנוֹת ... (שמות ביז) וַיִּנְכְּחוּ הָרַעִים וַיִּנְרָשׁוּם** מדינין (במצרים בגלל הגנת בני ישראל) ברח ולדינין (בהגנת בנות כהן מדין) חזר (דב' וזה"ב לג כא) **צָדֶקֶת ה' עֲשָׂה וְשִׁפְטִיתִי עִם-יִשְׂרָאֵל:** הא לפי שנתן נפשו עליהם נקראו על שמו.

שמות ב,טז: וַיִּלְכְּתָן מִדְיָן שִׁבְעֵ בָנוֹת

וַתִּבְאֲנֶה וַתַּדְּלֶנָה וַתִּמְלַאנָה אֶת-הָרִהָטִים לְהִשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:

(שמות ב,טז) וַיִּלְכְּתָן מִדְיָן - מרכא טפחא בראש פסוק, כעין מידת סמוכים לפסוק שלפניו, (כעין מידה כ"ב מל"ב מדות, כתוב המלמד על חבירו או שחבירו מלמד עליו). [ירושלמי ברכות פ"ט ה"א] מלמד על השגחה פרטית של ה' על יראיו. בהשגחה פרטית זאת משה ברח

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (ל) כי במצוות האמנותי - הוללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק - סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) - להגביר - מונח; מוציא מפשט; מרקא = מארד, רבוי; דרנא - מוציא מפשט; מרקא = מרבה, תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרקא טפחא - קב' ששטיו לגדול, יתור רבבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הולכה שוה לפרטיה; מרקא תבר טפחא - קבוצה עם הולכה לא שוה לפרטיה; תבר מרקא טפחא - קבוצה שממעטם חלק מפרטיה מענין מסוים; מר - כ"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זרנא-קטן - 2; זרנא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביעי - לפחות 4; זרנא-קטן ... זרנא-קטן בהצי פסוק - היקף; השלישי: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואלא - הגדרת נושא ולמד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכהה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

מפרעה וישב על באר במדין. **[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה א]** מלמד על מסירות נפש של משה על בני ישראל. ההשגחה הפרטית על משה ומסירות הנפש של משה באים ביחד אל **(שמות ב,טו)** **כְּהֵן מִדִּין וְ-יָשָׁב בְּנֹת שָׁלוֹ,** לכל אחד מהם בהשפעה מיוחדת אליו **(הסבר [מלבי"ם ל-וי' ה,כא-כו] על הכתוב על-אחת)**

כאן לימוד סמוכים מסירות נפש משה על בני ישראל המתגלה ב- **(שמות ב,יא-טו)**, עוברת אל פסוקים **(שמות ב,טו-טז)** ומלמדת על מסירות הנפש של משה להצלת בנות מדין, **(כעין [דב' ו]הב' ג לא) צְדָקְתָּ ה' עֲשָׂה כְּכַלֹּת** ובהשגחה פרטית הגעת משה למדין מוליכה אל התקרבות יתרו לה'.

[רש"י (שמות ב,טז) וְלָכֵהֶן מִדִּין - רב שבהן ופירש לו מעבודה זרה ונידוהו³ מאצלם: אבל עדיין לא פנה לקבלת עול מלכות שמים. בעקבות הגעת משה למדין צפורה בת יתרו התגיררה ונשאה למשה, ובמשך הזמן יתרו התקרב לקבלת עול מלכות שמים.

(שמות ב) (ז) וַיָּבֵאוּ הַרְעִים וַיְגַרְשׁוּם וַיְגַמְּסוּם וַיִּשְׁלַח אֱתָ-צְבָאָם: (יח) וַתִּבְאֵנָה אֶל-רַעְוָאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדֻּעַ מִהָרְתָּן בֵּאתְ הַיּוֹם: שמות ב,טי: וְתַאמְרַן אִישׁ מִצְרַיִם הַצִּיָּלְנוּ מִיַּד הַרְעִים וְגַם-דָּלָה רָדְלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת-הַצָּאֵן: (כ) וַיֹּאמֶר אֶל-בְּנֵיהֶן וַאֲנִי לָמָּה זֶה עֹזְבֹתָן אֶת-הָאִישׁ קְרָאָן לֹו וְאֶכְלֵ לָחֶם:

ע"פ [מדרש תנחומא שמות יא] כהן מדין הניח ע"ז והרהר תשובה. מדין נידוהו, לכן בנותיו רעו צאנו, והרועים בקשו לענותן ומשה הושיען. ומשה מסביר שבגלל הריגת המצרי הוא נמלט למדין. **[מדרש אגדה (בובר) שמות ב]** שנאמר **(ישעיה סג,ב) מוֹלִיד לַיְמִין מְשִׁיחָה,** ותחלה שבא משה מצא הרועים מכים צאנו של יתרו, אמר להם ריקים, מן הדין שישקו נשים תחלה וילכו להם, ואם אינם יכולים לדלות דולים להם האנשים, מיד לא שמעו לו עמד משה על פי הבאר והמים עלו ושתו כל צאנם ובקרו, אמר משה אוי לי שהנחית את עמי ובאתי לדון את אומות העולם, לכך נאמר **(שה"ש ו,א) פְּרָמִי שִׁלִּי לֹא נִטְרָתִי: (שמות ב,ג) קְרָאָן לֹו וְאֶכְלֵ לָחֶם:** וכן אמר החכם **(קהלת יא,א) שִׁלַּח לַחֲמֵךְ עַל-פְּנֵי הַמַּיִם,** ואיזה זה יתרו שהאכיל את משה, שנאמר בו **(שמות ב,ג) כִּי מִן-הַמַּיִם מוֹשִׁיתָהוּ:** (אני בתי) משיתי אותו, הוא ימשה אחרים, כאן משפחת יתרו, אח"כ בני ישראל) אמר להם **(שמות ב,ג) לָמָּה זֶה עֹזְבֹתָן אֶת-הָאִישׁ קְרָאָן לֹו וְאֶכְלֵ לָחֶם,** ופרע לו הקדוש ברוך הוא, הדא הוא דכתיב **(שמי' יתרו יח,ב) וַיָּבֵא אֶהָרֶן וְכָלוּ זָגָנִי וְיִשְׂרָאֵל לְאַכְלֵ-לָחֶם עִם-חַתָּן מֹשֶׁה**

(שמות ב,טי) וְתַאמְרַן אִישׁ מִצְרַיִם - זרנא-גדול ... זרנא-קטן, רמו מלמעלה למטה כדי לעורר את הלמטה לדבוק בלמעלה ואז תבוא השפעה רבה מלמעלה למטה. פסוקים **(שמות ב,ז-ט) מלמדים על מהלכים של התעוררות. (א) התעוררות של משה המוסוה כמצרי מלמטה למעלה, עליית מי הבאר לקראתו עבור האומות מעורר את משה להצלת עמו. (ב) משה המוסוה כמצרי הוא שליח ההשגחה האלקית מלמעלה המעורר את הניצוץ הקדוש שבבנות יתרו לבקש להיכלל בקדוש (רעיון הקלוח מ-בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש ב] היינו החיות של אות א"ף אשר אשר במלאך (ס"מ) היא מאלופו של עולם), איסוף הברורים - העלאת מים נוקביים. [רש"י (שמי' ית' יח,א) ... מלמד שהיה (יתרו) מכיר בכל עבודה זרה שבעולם שלא הניחת, עבודה זרה שלא עבדה: ולאיש זה נולדה בת ציפורה. בפנימיות התורה משה הוא החלק רוחני של הבל, ציפורה בת יתרו היא אחת משתי התאומות של הבל (השניה בתי בת פרעה) ניצוץ קדוש שנפל עמוק מאד, וכאן מתחיל שובה אל מקורו. התעוררות בנות יתרו מעוררת את יתרו לדרך ה' ואח"כ הוא ומשפחתו מתגייסים. רמו לאומות העולם. ראה הסבר ב-(שמות ג,א).**

[דבר מלכות שמות התשע"ט, ע' נ' ליקוטי לוי יצחק חלק א ע' א] (שמות ב,ג) אִישׁ מִצְרַיִם הַצִּיָּלְנוּ יוכבד אמו של משה נולדה בין החומות בכניסה למצרים. מחצית ראשונה של מלת **מִצְרַיִם** גי' מ"צ עולה 130 רמו ללידת משה שנולד בשנה ה-130 לגלות מצרים, המחצית השניה של מלת **מִצְרַיִם** ר"י עולה 210 בשנה ה-210 לגלות מצרים הייתה גאולת ישראל.

מוצע ללמוד בפנימיות התורה קשר בין **(שמות ב,טז) וְלָכֵהֶן מִדִּין יָשָׁב בְּנֹת** **וְתַבְאֵנָה וְתַדְלֹנָה וְתַמְלָאֵנָה** ובין **(שמות ב,טי) וְתַאמְרַן אִישׁ מִצְרַיִם**. **(שמות ב,טז) יָשָׁב בְּנֹת** הן רמו למידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות (חג"ת נה"מ) אשר משפיעות חיות אלקית לעולמות בריאה יצירה עשיה וזאת התעוררות מעליא לתת **וְתַאמְרַן** מאמר המעורר את ה- **אִישׁ** אשר נולד בשנה **מִצְ** - גי' 130 לגלות ולשנה **רַי** גי' 210 שנה שבה יוליך בפועל ישועת ישראל מגלותם

[דבר מלכות שמות התשע"ט, ע' נא, ליקוטי שיחות כרך טו שמות] מהותו של משה היא מושיען של ישראל, הוא ה"רעיא מהימנא" (רועה נאמן) המביא לידי כך שהאמונה תשפיע על מעשי ישראל בפועל. גם במקום שאין בו (ט: כביכול) ראית אלקות. ואפילו לא בהבנה ובהכרה... לכאורה התורה מספרת על היות משה רועה צאן שזה היה הכנה ונסיון למשה רבנו כרועה ישראל. לשם מה התורה מדגישה **צָאן יְתָרוֹ** ודווקא **כְּהֵן מִדִּין**? המשמעות הפנימית היא שבצאן יתרו היו "חילי דקדושה" (=כוחות של קדושה) ומשה פעל ל"אקרבא לקדושה" (=לקרבן למקורם, לקדושה) לפיכך מדגישים **צָאן יְתָרוֹ** ... **כְּהֵן מִדִּין**. אפילו הניצוצות שנמצאו אצל "כהן מדין" - כהן עבודה זרה ש"לא הניח ע"ז שלא עבדה" פעל משה "לאקרבא לקדושה"

ניצוצות קדושה מקורם בשבע? מידות דתוהו (חג"ת נה"מ). הם מרומזים בגי' שמות הטעמים זק"ף-גדו"ל זק"ף קט"ן העולה יסו"ד מלכו"ת העולה תקע"ו (זה כפי שכתב אמרי נועם הרבי מדזיקוב). תבנית הטעמים הזאת נמצאת בתורה כ"ג פעמים ובכולם יש טעם נוסף בין שני הטעמים האלו. לעומת זאת תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול נמצאת בתורה ב-ר"ב מופעים (בשני פסוקים פעמיים, בשני חצאי פסוקים). מהתבוננות בתוכן הפסוקים לענ"ד תבנית ז"ק ז"ג עשויה ליצג השפעה מלמעלה למטה, ותבנית ז"ג ז"ק עשויה ליצג ניצוץ התעוררות מלמעלה לעורר תיקון ממטה למעלה ואז באה התעוררות מלאה מלמעלה למטה. כ"ג עשוי לרמז אל כ'הן גדול שבעבודת יום הכיפורים מעורר תיקון כלל ישראל בתשובה ואז הקב"ה מקבל התשובה מכפר מוחל וסולח ומשפיע קדושה לעם ישראל ולעולם.

בפנימיות הענין ש- **(שמות ב ט,כז) (טז) וְלָכֵהֶן מִדִּין יָשָׁב בְּנֹת** משל למקור ניצוצות הקדושים **וְתַבְאֵנָה וְתַדְלֹנָה וְתַמְלָאֵנָה אֶת-הַרְעִימִים לְהַשְׁקֹת צָאן אֲבִיהֶן:** הניצוצות הקדושים באו (נפלו) לבין הקליפות של הסתר העולם ודולים בו ניצוצות קדושה וממלאים רהטים היינו מקיימים את הבריאה. **(ז) וַיָּבֵאוּ הַרְעִים וַיְגַרְשׁוּם** כוחות הסתר לא רוצים לדעת ממקורם, **וַיִּגְמְסוּם מִדֻּעַ מִהָרְתָּן בֵּאתְ הַיּוֹם:** משה מתעורר לתפקידו כגואל הבריאה, להביאה אל ההבנה וההכרה לראית האלקות שהיא מקורה. אפשר שלכך מרמזים שני הזקף-גדול אשר ב- **(יח) וַתִּבְאֵנָה אֶל-רַעְוָאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדֻּעַ מִהָרְתָּן בֵּאתְ הַיּוֹם:** ז"ג ציורו שני יו"ד ו"ו כרמז לגי' של שם הוי"ה **(ט) וְתַאמְרַן אִישׁ מִצְרַיִם - זרנא-גדול מונח זקף-קטן משה פעל ל"אקרבא לקדושה" (=לקרבן למקורם, לקדושה) את הניצוצות הקדושים ועמם התעלו צָאן יְתָרוֹ** ... **1-כְּהֵן מִדִּין** נשברה אחיזת הקליפות.

(כ) וַיֹּאמֶר אֶל-בְּנֵיהֶן וַאֲנִי לָמָּה זֶה עֹזְבֹתָן אֶת-הָאִישׁ קְרָאָן לֹו וְאֶכְלֵ לָחֶם: עכשו מי שנפל הרחוק יותר מפני שבא ממקור גבוה יותר, (כהן מדין שלא הניח ע"ז שלא עבדה) הוא המעורר את הבריאה להידבק אל הבורא יתברך שמו ולהתבטל אל שלוחו המשפיע בבריאה בגלוי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרד; רבי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבי ממשפטי; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1. זקא-קטן – 2. זקא-גדול; 3. רביע – 4. מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.12 שמות א,א (התשפ"ב) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות א,כ: נייטב אלהים למינלדת נירב העם ונעצמו מאד:

(שמ' א,א) נייטב אלהים – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן (אופן א) בשכר רוחני (א) מסיפוק ש-נירב העם, (ב) שנמצאו דוברות אמת [דעת זקנים מבעלי התוספות] (שמ' א,א) נייטב אלהים. פרש"י מהו הטובה (שמ' א,כא) ונעש להם בתיים ולא נראה כי יש פסוק מפסיק (רישא של (שמ' א,כא)) ולכן נראה לומר דקאי אותו פסוק עצמו (שמ' א,כ) והפירוש (שמ' א,כ) נייטב אלהים למינלדת ממה ש- (שמ' א,א) נירב העם ונעצמו כי לפי שאמרו המילדות לפרעה (שמ' א,יט) בייחודות הנה ואינן צריכות אותנו היה אומר פרעה שקרניות הם וכשראה כי רבו העם ונעצמו מאד חזר ואמר כן (כנות,אמת) המילדות דוברות כי ברור לי כי היה אחת או שתיים אינן מספיקות עם רב כזה:

(ב) נמצאו שאינן שופכות דמים [בכור שור] (שמ' א,א) נייטב אלהים למינלדת נירב העם: ולא נחשדו על שפיכות דמים, שאם לא היו פרים ורבים כבתחילה היו (הישראלים) סבורים שהם (המילדות) היו עושים (שפיכות דמים), אף על פי שכל אחת יודעת שלא עשו לה רק טוב.

(אופן ב) ראב"ע ותולדות יצחק מפרשים שהרוויחו שכר מומן מסיוע בלידות רבות.

(שמ' א,א) נייטב אלהים – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין מדת סמוכים מדה (כ"ב מל"ב) מדבר שחבירו (כאן הכתוב לפניו) מוכיח עליו, (שמות רבה (וילנא) שמת פר' א סי' טז) (שמ' א,א) נייטב אלהים למינלדת, מה היה הטובה הזאת, שקבל דבריהם מלך מצרים (הנשים העבריות (שמ' א,יט) בייחודות הנה בפרטם תבוא אלון המינלדת ויגדלו): ולא הזיק להן, ד"א (שמ' א,א) נייטב אלהים, א"ר ברכיה בשם ר' חייא ב"ר אבא הה"ד (איוב כח,כח) ונאמר ואלא הן וראת אדני היא חקמה וסור מרע בינה: ס, מהו שכר היראה תורה, לפי שיראה יוכבד מפני הקדוש ברוך הוא העמיד ממנה משה שכתוב בו (שמות ב,ב) פירטוב הוא, ונתנה התורה על ידו שנקראת (משלי ד,ב) פי לקח טוב נתתי לכם ותרתי אלתמעכו: ונקראת על שמו, שנאמר (מלאכי ג,ב) וזרו תורת משה עבדי, ומרים יצא ממנה בצלאל שהיה מלא חכמה, דכתיב (שמ' תשא לא,א) ונאמלא אתו רוח אלהים בהקמה ובתבונה ובעצת ובכלמלאכה: ועשה ארון התורה שנקראת טוב, הוי (שמ' א,א) נייטב אלהים למינלדת, נירב העם, לקיים מה שנאמר (איכה ג,לו) מי זה אמר ויהי אדני לא צנה: אם פרעה צוה להרוג את הזכרים, מה הועיל בגזרתו (כאשר) ה' לא צוה, אלא (שמ' א,א) נירב העם ונעצמו מאד.

(שכל טוב (בבב)) (שמ' א,א) נייטב אלהים למינלדת. בשתי יודיין, היטיב להן בעוה"ז והקרן קיימת להן לעולם הבא: (שמ' א,א) נירב העם ונעצמו מאד. יותר משהים ריבוא, לקיים מה שנאמר (בר' וירא כב,ז) והרבה ארבה את-ירעה פכוכבי השמים וכחול אשר על-שפת הים (בר' וירא כב,ז) פי-ברך אברכה והרבה ארבה את-ירעה פכוכבי השמים וכחול אשר על-שפת הים וירש ירעה את-שער אבייו: (העמק דבר) (שמ' א,א) נייטב אלהים למינלדת. שנתקבל דבריהן ושוב לא השיגח המלך עליהן כלל:

(שמ' א,א) נירב אין בהן דעת לילד בלי מילדת ולעשות כל הצורך, אבל זה היה הטבה שלא השיגח עוד: העם. כמש"כ לעיל ז' שהולידו בקטנותן, ואף על גב דלילדות קטנות לא היה מועיל הישוב של המילדות, שהרי ונעצמו מאד. שהיו בריאי עצמות כמש"כ לעיל שם, ולזה לא היה מועיל דבריהן שהיו אמותן עושות בעצמן אם ראו איזה קלקול, שהרי לתקן אברי הילד כשיש קלקול ח"ו צריכין אומנת יתירה, וא"א בלי פעולת מילדת, מ"מ כבר לא השיגח עליהן:

(שמ' א,א) בפרטם תבוא אלון המינלדת – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין.

(שמ' א,א) נירב העם ונעצמו – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין. מוצע לומר שכל ילוד לא נזקק למילדת. וזה תומך במאמר המילדות (שמ' א,א) בפרטם תבוא אלון המינלדת – שכל ילוד נולד ללא מילדת. (העמק דבר) מסביר משדובר ברוב ילודים ולא בכל הילודים. וברוב זה (שמ' א,א) ונעצמו מפרש שמדובר בעצמות בריאות של הילודים, שנולדו מאמהות צעירות. מאד – סלוק כמגביל את תשובת המילדות לפרעה ללידות שאין בהן צורך לתקון איברים. תשובה זאת לא מתאימה ללידות של ילודים עם קלקול באיברים הדורש פעולת מילדת. אבל פרעה כבר לא השיגח בכך מפני שתשובתן על רוב לידות ללא נוכחותם השיאה אותו מלהיטפל אליהם. [אלשיך] (שמ' א,א) ונעצמו מאד. כי היו כלם נולדים עצומים ובריאים וחזקים, באופן כי לא היה מקום לחשדן כלל:

(א,א) ונעצמו – טפחא בתפקיד שנוי מתאים לפי' [אלשיך] (שמ' א,א) ונעצמו מאד. כי היו כלם נולדים עצומים ובריאים וחזקים, (א,א) מאד – סלוק כמגביל מתאים לפי' [אלשיך] (שמ' א,א) באופן כי לא היה מקום לחשדן (של ישראל שמקיימות צווי פרעה) כלל:

שמות א,כא: ויהי פיראון המינלדת את-האלהים ונעש להם בתיים:

(שמות רבה (וילנא) שמת פר' א סי' יז) (שמ' א,כא) ויהי פיראון המינלדת וגו', רב ולוי, חד אמר בתי כהונה ובריית לוי, וחד אמר בתי מלכות, בתי כהונה ולוייה ממש ואהרן, בתי מלכות ממרים, לפי שדוד בא ממרים, דכתיב (ד"ה א ב,יח) וכלב בן-חצרון הוליד את-עזובה אשה ואת-ירעות ואלה בניה אשר ושובב ואידון: עזובה זו מרים, ולמה נקראת שמה את-עזובה שהכל עזובה, הוליד והלא אשתו היתה, א"ר יוחנן ללמדך שכל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאלו ילדה, ... (ד"ה א ב,יט) ותמת עזובה ונקחלו כלב את-אפרת ותלד לו את-חור: מלמד שנחלית ונהגו בה מנהג מתה, וגם כלב עזבה ונקחלו כלב את-אפרת זו מרים, למה נקרא שמה אפרת שפרו ורבו ישראל על ידיה, מהו ונקחלו שאחר שנתרפאת עשה בה מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ברוב שמחתו בה, וכן אתה מוצא במקום אחר שקורא למרים שני שמות ע"ש המאורע שאירע לה, הה"ד (ד"ה א ד,ה) ולא-שחור אבי תקוע הוי שתי נשים קלאה ונערה: אשחור זה כלב לפי שאשחור בן חצרון היה, ... ומנין שדוד בא ממרים דכתיב (שמואל א י,יב) ויודו פראיש אפרתי הנה מבית להם הויה, וכן אתה מוצא שכתוב אחד אומר ובני חלאה וגו' (ד"ה א ד,ח) וקח הוליד את-ענוב ואת-הצפנה ומשפחות אחרתל בניהם: וקח זה כלב שקצץ עצת מרגלים ... אחרתל זו מרים, ולמה נקרא שמה כן ע"ש (שמ' בשלח ט,כ) ותצאן בל-הנשים את-יהי בפתים ובמחלת: מהו משפחות זכה להעמיד ממנה משפחות, בניהם זכה שיצא ממנה דוד שריים הקדוש ברוך הוא מלכותו, כד"א (שמ' א ב,י) וינסעו למלכו ויגם קרו משיחו: פ.

צ"ע האם כלובי הוא כלב, או האם כלב הוא שלמה כי נאמר ב-(ד"ה א ב,ט) ויבני חצרון אשר נולדלו את-ירחמאל ואת-הם ואת-קלובי: ונאמר ב-(רות ד, יט – כב) (יט) ומצרון הוליד את-הם ורם הוליד את-עמינדב: (כ) ועמינדב הוליד את-נחשון ונחשון הוליד את-שלמה: (כא) ושלמון הוליד את-בעז ובעז הוליד את-עובד: (כב) ועבד הוליד את-ישי וישי הוליד את-דוד: [דעת זקנים מבעלי התוספות] (שמ' א,כא) ויהי פיראון המינלדת. פי' כשראה פרעה שלא היו מקיימין מצותו ונעש להם בתיים

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מנדי (ט"ו) כי במצוותך האמנותי – ההלים ק"ט, ט"ט, טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ב; **המצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **המפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט; **לא ממש**; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור רבבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; **השלישיה**: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

אצל עבדיו כדי שיראו אם הולכות (המילדות) אצל העבריות:

[תולדות יצחק] (שמ' א,כא) שפרעה העמיד בית מצרי בין שני בתי ישראל כדי שלא יוכלו להחביא הבנים.
[העמק דבר] (שמ' א,כא) ונעש להם בתיים. לא פירש הכתוב מי עשה, ללמד דשני משמעות יש בזה, אם האלהים והוא בתורת שכו וכפרש"י, אם המלך והוא הכנה לגזרה הבאה אחריה: **(שמ' א,כב) כל-הבן הילוד וגו'**. והיאך ידעו מזה, אלא כאשר עשה למילדות בתים, צוה שומרים עליהן שיראו לאיזה מקום הולכות להוליד, ויבואו השומרים אחריהן ויראו מה נולד שם.
[צנור המור] (שמ' א,יז) ותיראן המיולדות את-האלהים. ולא למאמר המלך. וזאת היראה היא בלב כאומרנו **(דב' וא' ויג) את-ה' אלקיה תירא בלב.** ואתו תעבד בפועל. וזהו **(משלי א,ז) יראת ה' ראשית דעת.** וזהו **(שמ' א,יז) ותיראן המיולדות את-האלהים בלב** ולא עשו בפועל **כאשר דבר אלהיו מלך מצרים** וענו לו בחכמה ואמרו אתה קראת לשתי נשים חכמות. בחשבך שאין נשים חכמות אחרות זולתנו. יש לך לידע כי כל הנשים העבריות הם חיות וחכמות ואינן צריכות לזולתן. **(שמ' א,כא) וינייב אלהים למיולדות נירב העם ונעצמו מאד.** באופן שהיה ירא מלך מצרים לעשות להן רע: ... ואולי על שהיראה היא בלב דקדקו רז"ל ואמרו בתי כהונה ומלכות שהוא טוב העתיד הצפון.

(שמ' א,כא) פיראן – מקף כבורר במהות היראה בין יראת העונש בלבד שחייבים מיתה מצד אי קיום אחת משבע מצוות בני נח לא תרצח **(בר' נח ט,ה) ואף את-דמכם לנפשותיכם אדרש מנך** כל-תה אדרשנו ומנך האדם מנך איש אהיו אדרש את-נפש האדם: **בין יראה בלב יראת הרוממות של הבורא הכוללת יראת העונש של עבירה על מצוותיו.**

(שמ' א,כא) ויהי – זקא-גדול בתפקיד שלושה למודים

[אופן א] (שמ' א,כא) פיראן המיולדות את-האלהים יראת הא-לקים של המילדות בלב זיכתה אותן ברבוי משפחות משפיעות בישראל כמרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **(שמ' א,כא) פיראן המיולדות**, ואלו שלוש משפחות המרומזים ב-**(שמ' א,כא) ויהי** – זקא-גדול בתפקיד שלושה למודים) כמפורש ב-**[בכור שור] (שמ' א,כא) ונעש להם בתיים**: **(ע"פ [העמק דבר] [אופן א])** מפרש שכר המילדות **(למוד א) עושר**, **(למוד ב) וכבוד**, **(למוד ג) ופריה ורביה**, כמו **(שמואל א כה,כח) פי עשה-יעשה ה' לאדני בית נאמן**. **[אופן ב]** מפרש המשך פעולות פרעה ועמו, כמרומז ב-**(שמ' א,כא) ויהי** – זקא-גדול בתפקיד שלושה למודים, וכולם גרימת צער כמרומז במלת **(ויהי – במשמע וי)** כמפורש ב-**[בכור שור] (למוד א) וכיון שראה שאינו יכול בצניעה, ופירסם הכל, (למוד ב) וצוה לכל עמו** (כנראה להרוג זכרי ישראל בלידתם, שהמילדות לא בצעו כנאמר ב **(א,טז,יז)**), **(למוד ג) (ע"פ דעזמ"ת, בכור שור, תולדות יצחק שהעמידו בתי מצרים בין בתי ישראל) ועשאם כולם ממונים על כן שלא יוכלו ישראל להשתמר מהם.** ואח"כ **(א,כב) כל-הבן הילוד תשליכהו**. בדרך הפירוש שמכוון לשכר המילדות, **(שמ' א,כא) ונעש להם** – (אתנה) מרכא טפחא בתפקיד כעין מדת סמוכים, הכתוב שלפניו מלמד עליו, **(שמ' א,כא) פיראן המיולדות את-האלהים** יראת הא-לקים של המילדות זיכתה אותן (בשלושה דברים הנרמזים ב- **(שמ' א,כא) ויהי** – זקא-גדול בתפקיד שלושה למודים) כנדרש ב-**(ש"ר פר' א,ס"י יז) רב ולוי, (למוד א) חד אמר בתי כהונה (למוד ב) ובתי לוי, וחד אמר (למוד ג) בתי מלכות,**

בדרך הפירוש שמכוון לפעולות פרעה, **(שמ' א,כא) ונעש להם** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ריבה בפעולות כבניית בתים למצרים בין בתי ישראל, ציוה לעקוב אחרי המילדות, ציוה לעקוב אחרי לידות, **[לקח טוב]** כיון שנולד בן לישראל הן מרגישים בהם, שהרי התינוק בוכה, וכיון שהתינוק בוכה תינוק של מצרי שכינו בוכה, והן מרגישים ונוטלין אותו וזורקין אותו ליאור, **בתיים** – סלוק כמגביל כל פעולות המצרים נועדו להגביל את התרבות ישראל.

[בכור שור] הביא את **(שמואל א כה,כח) פי עשה-יעשה ה' לאדני בית נאמן**. עיון ב- **עשה-יעשה ... בית נאמן** הביאו אל **[קובץ שיטות קמאי]** ושלבנו ב-**[רמב"ם]** המצוטט שלושה למודים המרומזים ב-**(שמ' א,כא) ויהי** – זקא-גדול בתפקיד שלושה למודים אפשר של 2 באופן אחד ואחד באופן אחר.

[קובץ שיטות קמאי בבלי סוטה מג,א] כתב ה-**[רמב"ם הלכות מלכים "פ"ז הט"ו]** **(למוד א)** כל הנלחם בכל לבו בלא פחד **(למוד ב)** ותהיה כונתו לקדש ה' בלבד, **(למוד ג)** מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל. ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר **(שמואל א כה,כח) פי עשה-יעשה ה' לאדני בית נאמן פי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא-תמצא בך מימיה: (שמואל א כה,כט) והיתה נפש אדני צרנהו בצרור החיים את ה' אלקיה.**

פסק ה-**[רמב"ם הלכות מלכים "פ"ז הט"ו]** נאמר בקשר לחזורים מן המלחמה, לפני שהתחילה המלחמה.
דברים שפטים כח: ונספו השטרים לדבר אליהם ואמרו מיהאיש הירא נרה הלכב ינה ויניש לביתו ולא ימש את-לגב אחיו פלכבו: (שמואל א כה,כח) שא נא לפשע אמתה פי עשה-יעשה ה' לאדני בית נאמן פי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא-תמצא בך מימיה: (שמואל א כה,כט) ונקם אדם לרדפו ולקבש את-נפשם והיתה נפש אדני צרנהו בצרור החיים את ה' אלקיה ואת נפש איכיה לקלענה בתוך קף הקלע:

נרחיב את **(למוד ג)** על-פי תבנית הטעמים של **(שמואל א כה,כח) פי עשה-יעשה ה' לאדני** – קדמא ואולא בעין כלל המרמז ל-**[רמב"ם הלכות מלכים "פ"ז הט"ו]** **(למוד א)** כל הנלחם בכל לבו בלא פחד **(למוד ב)** ותהיה כונתו לקדש ה' בלבד, **והפרט נלמד מ-** **בית נאמן** – מונח רביעי מרמז ללפחות ארבעה למודים שנציינם בלשון **[רמב"ם שם שם] (למוד א)** **(למוד א)** ממונח רביעי של **בית נאמן** מובטח לו שלא ימצא נזק **(למוד ב)** ולא תגיעהו רעה **(למוד ג)** ויבנה לו בית נכון בישראל. **(למוד ד)** ויזכה לו ולבניו עד עולם **(למוד ה)** ויזכה לחיי העולם הבא,

הסבר **[קובץ שיטות קמאי שם]** הביא לרעיון שמסירות הנפש של המילדות היא בבחינת **(א)** לחימה בכל לבן בלא פחד **(ב)** וכוונתן הייתה לקדש ה' בלבד שאפשר שמרומז בטעם אתנה של מלת **האלהים** שמגביל מכל כוונה אחרת, וגוי' המלה העולה כשילוב שם הוי"ה בשם אדנ"י במשמע של רחמים בדין על כלל ישראל, וזה מביא אל **(ג)** לכן מובטח להן **(למוד ג)** הנ"ל ובו בית נאמן עד עולם ולגבי מרים זה קושר למלכות דוד עד עולם. אפשר שמלת **את-האלהים** מרבה תלמידי חכמים וזקני אותו הדור שהמילדות נהגו על פיהם. וטעם מקף ירמז למשמעות של יראת השם ולמשמעות של יראת אמונת חכמים.

(שמואל א כה,כח) שא נא לפשע אמתה פי עשה-יעשה – מונח טרסא, כעין שני למודים בתפקידי טרסא, **(א)** כמחיצה. דוד בברחו מפני שאול, שאל בעזרת אחימלך הכהן באורים ותומים מכה היותו משוח למלך ומכה ששואלים באורים ותומים למי שהצבור זקוק לו. לכן אינו בגדר "מי שחברו (אחימלך ומשפחתו) נענש (נהרגו בידי דואג כמורדים בשאול) על ידו נקרא רע ומי שהוא רע אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה" ולכן נכנס במחיצת הקב"ה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, מנעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששעיה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זרנא-קטן - 2; זרנא-גדול - 3; רביעי - 4; מונח רביעי - לפחות 4 ... זרנא-קטן ... זרנא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג: מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגנה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

1.13 שמות א,א (התשפ"ג)

שמות ב,א: נגלד איש מבית לוי ויבא את-בית-לוי:

[רש"י] (שמות ב,א) ויבא את-בית-לוי - פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה (וחזר ולקחה. וזהו וילך, שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים, ואתה ג"כ על הנקבות). והחזירה ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת מאה שלושים שנה היתה שנולדה בכבואה למצרים בין החומות, ומאתים ועשר שנה נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה. אם כן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה שלושים וקורא אותה **בית-לוי**:

[שפת"ח מ] דהא מיד אחר ליקוחין זו נתעברה וילדה את משה והלא אהרן ומרים היו גדולים יותר ממשה וא"כ מתי ילדתן אלא וכו':
[שפת"ח נ] ר"ל מדכתיב בית-לוי משמע שהיתה בת דהיינו נערה:

הסבר: מדת סמוכים כעין (מדה כ"ב מל"ב מדות) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (מדה כ"ג מל"ב מדות) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, כגון בין תפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא בראש חצי פסוק (ב) רמז ללמוד מענין מחצי פסוק או פסוק (א) שלפניו. ואפשר שלפעמים ירמז ללמוד מ- (ב) ל- (א)

בפסוק הקודם **(שמ' א,א,ב) פ' [רש"י] [בבלי סוטה יב,א]** יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד (הכוונה למושיען של ישראל),

(שמות ב,א) נגלד איש - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכין לפסוק הקודם שבו נאמר **(שמ' א,א,ב) ויצא פרעה לקל-עמו**

לאמר כל-הבן תילוד תשליכו וכל-הבת תחיון: פ ואף-על-פי שהפרשה הקודמת פתוחה והכתוב כאן מתחיל ענין

חדש, תבנית הטעמים מלמדת על מה שהיה ששה חדשים קודם לכן. עמרם אביו של משה לקח בליקוחין שניים את יוכבד גרושתו,

אחרי שנרשה מפני גזרת פרעה הנ"ל ב-**(שמ' א,א,ב)** ומלקוחים שניים אלו נולד משה כמסופר ב-**(שמות ב,ב)**.

(שמות ב,א) נגלד איש - כתוב "איש" פלוגי, תבנית הטעמים מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אפשר שכיוון

שעמרם היה ראש הסנהדרין ומנהיג בני ישראל וגירש אשתו, (דעה א) **(תורה שלמה (שמ' א,א,ב) רטו [מדרש דברי הימים למשה])**

פרשו מקצתם מנשיהן (חלק מישראל עשו כמות) ומקצתם דבקו בהן ללדת בנים ותעזובנה ילדיהן על פני השדה. (דעה ב) **(תורה**

שלמה (שמ' ב,א) א [בבלי סוטה יב,א] עמדו כולם וגרשו נשותיהן ... עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן.

[תורה שלמה (שמ' ב,א) ז] ויבא את-בית-לוי, בלקוחין וזה הוא שאמרו ונצטוו במצרים במצוות זו מצות נישואין וגירושין **[מדרש**

החפץ כתב יד] [הערה ז] זהו ש א מ ר ו כו' כוונתו ל-**[מכילתא יתרו מסכתא דבחדש פ"ג]** רבי אומר מצוות שנצטווה אדם הראשון

ומצוות שנצטוו בני נח, ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כולן. וראה ב-**[רמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ב]** כותב

ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות. וב-**[כס"מ]: צ"ע** היכי מייתי לה. וה-**[רדב"ז]** בפירושו כותב לא נתבאר מה הם המצות אשר

נצטוו בהן והנה לפנינו מקור הדברים במכילתא ולפי המבואר במדרש החפץ נתבאר מה הם המצות שנצטוו בהן היינו מצות נישואין

וגירושין. ראה לעיל אות ב ממכדרשב"י וגירש וכו' ועשה בה קידושין ולעיל אות ו, מעשה ליקוחין. ואולי דרשו לשון קיחה כמבואר

בקדושין ד: כי יקח איש אשה אין קיחה אלא בכסף ראה חו"ש פכ"ג סט. ולעיל אות ב. שעמרם זרק לה כסף קדושיה, והמקור שעמרם

נצטווה פשוט הוא כפי המבואר לעיל אות ג שעמרם היה ראש סנהדרין וגדול הדור א"כ בוודאי הוא שנצטווה באותן המצות.

(שמות ב,א) ויבא - טפחא בתפקיד שנוי (א) ששינה מדעתו הקודמת שלא להוליד כי פרעה יהרוג הילדים ולכן גירש את יוכבד אשתו.

[תורה שלמה (שמ' ב,א) א (מכילתא דרשב"י)] אמר עמרם ולריק ישראל מולידים, מיד הוציא את יוכבד ... כשהיא מעוברת מג'

חדשים, בסוף שלשה חדשים חזר ועשה בה קדושין... ומצרים מנו לה תשעה חדשים והיא ילדה בתוך ששה חדשים. (ב) **[תר"ש**

ד] הלך בצנעה והחזירה בצנעה **[זהר ח"ב יט]**. וצ"ע לעומת מה שציטט **[רמב"ן] (שמות ב,א)** (שעמרם) החזירה בנבואת בתו **[בבלי**

סוטה יג,א] ועשה בה מעשה לקוחים, הושיבה באפריון ומרים ואהרן מרקדים לפניהם, בשמחתם כי על ידי זה יגאלו ישראל.

(לקוחין עושים בד"כ בפרהסיא. (ג) הלכה שמהליקוחין של עמרם את יוכבד החלו לתת כסף קידושין לאשה.

[תורה שלמה ט] (שמ' ב,א) נגלד איש מבית לוי ויבא את-בית-לוי, מיכן אמרו ע"ה לא ישא אדם אשה אלא שהיא ראויה לו כו'

ממשפחה שהיא הוגנה לו **[ילקוט מדרשים כתי"ק] [הערה ט]** דרשו מזה שלקח עמרם דודתו קודם מתן תורה שלא נאסרו עדין אלה

הקרובים, שיש לאנשים להשתדל לקחת נשים מבנות משפחתם אשה הראויה להם ודברים אלו מבוארים ברבינו בחיי פ' חיי שרה.

(שמות ב,א) את-בית-לוי - את-בית - מקף כבורר בין האם בת 130 שנה יולדת ובין שאינה יולדת. מלת "את" מרבה ללמד

שהתחדשה בכוחות נעורים שיכלה ללדת.

(שמות ב,א) בית-לוי - מקף כבורר בין נשיאת הגרושה ובין נשיאת אשה אחרת. או בורר בין נשיאת קרובת משפחה ובין נשיאת זרה.

(שמות ב,א) מבית לוי - מונח אתנה, רבוי הגבלות, המלצה שיש לאנשים להשתדל לקחת נשים מבנות משפחתם אשה הראויה להם.

(שמות ב,א) את-בית-לוי - סלוק כמגביל, שכשם שעמרם המנהיג של עם ישראל חזר ולקח את גרושתו ולא אשה אחרת, כך כל מבני

ישראל שפרשו כמותו החזירו את גרושותיהם ולא לקחו נשים אחרות.

שמות ב,ב: ונתהר האשה ותלד בן ונתרא אתו כירטוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים:

שמות ב,ג: ולא יכלה עוד הצפינה ותקחלו תכת נמא ותחמרה בחמר ובזפת

ותשם בה את-הילד ותשם בסוף על-שפת היאר:

[בבלי סוטה יב,א] (שמות ב,ב) ונתהר האשה ותלד בן - והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא! א"ר יהודה בר זבינא: מקיש

לידתה להורותה, מה הורתה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה.

(שמות ב,ב) ונתהר האשה ותלד בן

(שמות ב,ב) ונתהר האשה - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכין לפסוק הקודם שבסיומו נאמר **(שמ' ב,א) ויבא את-בית-לוי**

[רש"י סוטה יב,א] מקיש לידתה וכו' - לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך. בפיתקה של חוה - בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה

דעצבון והריון. טט: האישה ב- (שמ' ב,א) הוא עמרם ראש הסנהדרין, צדיק נשא אשה צדיקה ולכן **(שמות ב,ב) ונתהר האשה** - מרכא

טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב והיא כוללת את אמה של יוכבד כצדיקה ואת יוכבד כצדיקה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"ס - התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** - סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **זרעא** - מצרף; **תבר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרעא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעותם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרעא סגול** - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט; **1** - זקף-קטן - 2; **זקף-גדול** - 3; **רבוע** - 4; **זקף-רביע** - 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש - גרש"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואלא** - הגדרת נושא ולמדו בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכהה; **פור** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:

(שמות ב,ב) ונתתה האשפה - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכין לפסוק הקודם שבסיומו נאמר **(שם ב,א) ונתתה את-פתי-לך** **(רש"י סוטה יב,א)** מקיש לידתה וכו' - לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך. בפיתקה של חוה - בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה דעצבון והריון. טט: האישי ב-(שם' ב,א) הוא עמרם ראש הסנהדרין, צדיק נשא אשה צדיקה ולכן **(שמות ב,ב) ונתתה האשפה** - מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. כאן היא כוללת את אמה של יוכבד כצדיקה ואת יוכבד כצדיקה. **ועוד למוד ע"פ [שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ג (ג"א טו)]** רבי היה יושב ודורש ונתנמנם הציבור, בקש לעוררן אמר ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת, והיה שם תלמיד אחד ורבי ישמעאל ברבי יוסי שמו אמר ליה מאן הות כן, אמר ליה זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, ואילו **(תורה שלמה טו)** הביא מדרש זה על **(שמות ב,ב) ונתתה בן**. **[תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א']** אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. **[תקוני זוהר ת' ע' קלח א]** נשמתא דמשה רבנו כלילא משתיין רבוא **(במ' בהע' יא,בא) רנ"ג ה"עם** - ז"ק ז"ג מרמז לגי' הכתוב העולה משי"ח והפרש מגי' שמות הטעמים (=576) = רי"ח **(שמות ב,ב) ונתתה האשפה ונתתה בן** - מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, כאן הגבלת הפתקה - הגזרה של חוה, שלא חלה עליהן. לכן הריונה של אמא של יוכבד ולידת יוכבד היו שלא בצער, ולכן הריונה של יוכבד עם משה ולידת משה שלא בצער. **(שמות ב,ב) ונתתה בן** - מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, בן שעתיב להגביל את בני ישראל לאמונה ועבודת ה' לבדו.

(המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא - תניא, ר' מאיר אומר: טוב שמו; ר' יהודה אומר: טוביה שמו; רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות **(רש"י סוטה יב,א)** ראתה ברוח הקודש שעתידי [להיות הגון] לנבואה; **אחרים** אומרים: נולד כשהוא מהול; **וחכמים** אומרים: בשעה שנולד משה - נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא: **(שם' ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא**, וכתיב התם: **(בר' א,ד) ונתתה אתה כיתוב הוא**.

ונתתה אתה כיתוב הוא - כשנולד נתמלא הבית כולו אורה: **[שפת"ח ס] כתיב הכא כיתוב הוא ונתתה אתה כיתוב הוא** **(בר' א,ד) ונתתה אתה כיתוב הוא** **(שמות ב,ב) כיתוב הוא** - מה להלן אור אף כאן אור: **[בבלי חגיגה יב,א]** ולמי גנזו (לאור הנברא ביום א' לבריאה) - לצדיקים לעתיד לבא שנאמר **(בר' א,ד) ונתתה אתה כיתוב הוא** ואין טוב אלא צדיק, שנאמר **(ישעי' ג,י) אמרו צדיק כיתוב הוא**. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים שמה, שנאמר **(משלי יג,ט) אור צדיקים יתקח**. כתנאי: אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, דברי רבי יעקב.

(שמות ב,ב) כיתוב הוא - מקף בתפקיד רב-משמעויות מלת "טוב" ל-**[רש"י]** משמע אור, ל-**[חגיגה יב,א]** משמע צדיק, ל-**[בבלי סוטה יב,א]** משמע שמו או תכונות שלו, ל-**[בבלי מנחות נג,ב]** יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים; יבא טוב - זה משה, דכתיב: **(שם' ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא**, ויקבל טוב - זו תורה, דכתיב: **(משלי ד,ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אלהיכם**; מטוב - זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב: **(תה' קמח,ט) טוביה' ללל, לטובים** - אלו ישראל, דכתיב: **(תה' קמח,ד) היטיבה ה' לטובים ולישירים בלבונם**. **ובין כל משמע אחר של מלת טוב**. ארבע האפשרויות הראשונות עשויות לעמוד במקביל.

(שמות ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא - מהפך פשטא מונח זקף-קטן. אפשר שטעם מונח של **כיתוב הוא** מרבה לדרוש את טעם **הוא** זקף-קטן יותר מפעם אחת בתפקיד של שני למודים. **(שני למודים א) לפי [רש"י] משמע אור לפי [חגיגה יב,א] משמע צדיק**.

אפשר לחבר בין משמע אור ובין משמע צדיק ולומר, שכאן נתמלא הבית אור בראשית הגנוז לצדיקים. **(שני למודים ב) לפי [בבלי סוטה יב,א] (למוד א) שמו של הנולד ר' מאיר אומר: טוב שמו; ר' יהודה אומר: טוביה שמו;** **(למוד ב) תכונות הנולד רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות [רש"י סוטה יב,א] ראתה ברוח הקודש שעתידי [להיות הגון] לנבואה; אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול. ע"פ [פ' דרבי אליעזר פמ"ח] ראו אבותינו של משה [הרד"ל] שפניו מאירות) תארו של משה כמלאך אלהים, (לו) מלו אותו לשמונה ימים ע"פ [הרד"ל] ולמד"א שהיה מהול הטיפו דם בריית), **[תו"ש יח] [אדר"נ פ"ב]** וכי מה ראתה אמו בו שנאה ומשובח מכל אדם, אלא שיצא מהול. וזה בגדר הפשט. **(שמות ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא** - מהפך פשטא בתפקיד מוציא מהפשט, כל הדרשות האחרות נראות כיוצאות מהפשט ובהן ארבע דרשות על "טוב" ב-**[בבלי מנחות נג,ב]** יוצאות מהפשט, ואפשר שצריך לרכוז בשתי קבוצות של שני למודים נוספים (לימוד ג,א) קבוצה רוחנית שהקב"ה טוב, ושהתורה שקיימו האבות טובה **(למוד ג,ב) קבוצה חמרית שמה טוב ועם ישראל טוב**.**

(המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא - דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה (שהחזירה עמרם), והיא הות מיעברא ביה (הייתה כבר מעוברת במשה) תלתא ירחי מיעברא.

(שם' ב,ב) ונתתה אתה כיתוב הוא - טפחא בתפקיד שנוי, **[רש"י בבלי סוטה יב,א]** שלשה חדשים יכלה להצפינו שלא הלכו המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשעה חדשים משהחזירה (שחשבו שנולד לששה חדשים) ותלך לה ומה יש לה לדאוג, **והשנוי** שלא רק החביאות מתחת הארץ **[פדר"א פמ"ח]** או בחדר פנימי **[ספר הישר]** אלא נשארה עמו שלא יענה לקריאת תינוק מצרי. **(המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ולא יקלה עוד הצפינו** - אמאי? תצפינה ותיזילו! אלא כל היכא דהוו שמעי מצראי דמתיליד ינוקא (למקום ששמעו המצרים שנולד תינוק), ממטו ינוקא התם כי היכי דלישמעינהו ומעוי (בהדיהו) (הביאו תינוק שצעק והתינוק שבפנים מגיב), דכתיב: **(שה"ש טו,ט) אֶחָזוּ-לְנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קְטָנִים מְחַפְלִים בְּרַמִּים**.

(שם' ב,ב) ולא יקלה - מקף כבורר בין לא הייתה רשאית (ואעפ"כ הצפינה ובין לא יכלה כהסבר הבא. **(שם' ב,ב) ולא יקלה** - מונח מרבה דרשה בתבנית זרקא סגול שאחריה. **(שם' ב,ב) עוד הצפינו** - זרקא סגול בתפקיד מוסיף על הענין ממין הענין, **(למוד א) זו הבאת תינוק מצרי צועק הגורם לתינוק עברי צפון להגיב. (למוד ב) [תו"ש כה] [מדרש הגדול]** כששלמו תשעה חדשים מליל חלומו של פרעה (על לידת מושיען של ישראל) יצאו לחפש בכל המקומות (הוסיפו בחיפוש)

(המשך) [בבלי שם] (שם' ב,ב) ונתתה לך תבת זמא - (פשטא מונח זקף-קטן רמז לשני למודים) **(למוד א) מאי שנא זמא? א"ר אלעזר: מיכן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל כך למה? לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. (למוד ב) רבי שמואל בר נחמני אמר: דבר רך, שיכול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה. (שם' ב,ב) ונתתה לך בת זמא** (מרכא טפחא כקבוצת פרטים לרבות) **ובניפת** - תנא: (הרבה) חמר מבפנים **וזפת מבחוץ** (אתנה להגביל ריחו), כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע. **(שם' ב,ב) ונתתם ביה את-התלך ונתתם בסוף** - רבי אלעזר אומר: ים סוף, רבי שמואל בר נחמני אמר: **[סוטה יב,ב]** אגם, כדכתיב: **(ישעי' יט,ו) קנה נסוף קמלוי. (ישעי' יט,ו) וסאנאניחו נהרות דללו ותרבו יארי מצור קנה נסוף קמלוי**: (מהפירושים לפסוק המלא משמע מקום מים רדודים בין מטבעם בין מבצורת בין ממעשי אדם)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורניר) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממצע, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמציעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – הגדרת נושא ולמוד בו עם סדר, מלמד ולמד, רמו לכלל ופטר, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עמירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.14 שמות א,א (התשפ"ג)

שמות ב,ב: ונתת האשה נתלד בן ונתת אתו כִּי־טוב הוא ונתצפנהו שלשה ירחים;
שמות ב,ג: ולא יכלה עוד הצפינו ונתקחלו תכת נמא ונתקמרה בחמר ובזפת ונתשם בה את־הילד ונתשם בסוף על־שפת היאר;

[בבלי סוטה יב,א] (שמות ב,ב) ונתת האשה נתלד בן - והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא! א"ר יהודה בר זבינא: מקיש לידתה להורותה, מה הורתה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה.

(שמות ב,ב) ונתת האשה נתלד בן

(שמות ב,ב) ונתת האשה - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכין לפסוק הקודם שבסיומו נאמר (שם' ב,א) ונתת את־בת־לוי

[רש"י סוטה יב,א] מקיש לידתה וכו' - לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך. בפיתקה של חוה - בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה דעצבון והריון. טט: האיש ב-(שם' ב,א) הוא עמרם ראש הסנהדרין, צדיק נשא אשה צדיקה ולכן (שמות ב,ב) ונתת האשה - מרכא

טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב והיא כוללת את אמה של יוכבד כצדיקה ואת יוכבד כצדיקה

(שמות ב,ב) ונתת האשה - (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד כעין סמוכין לפסוק הקודם שבסיומו נאמר (שם' ב,א) ונתת את־בת־לוי

[רש"י סוטה יב,א] מקיש לידתה וכו' - לא נכתב הריון זה אלא לדרוש כך. בפיתקה של חוה - בגזר דין שלה ושטר גזירות קללתה דעצבון והריון. טט: האיש ב-(שם' ב,א) הוא עמרם ראש הסנהדרין, צדיק נשא אשה צדיקה ולכן (שמות ב,ב) ונתת האשה - מרכא

טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. כאן היא כוללת את אמה של יוכבד כצדיקה ואת יוכבד כצדיקה. ועוד למוד ע"פ [שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ג (ג"א טו)] רבי היה יושב ודורש ונתנמנם הציבור, בקש לעוררן אמר ליה אשה אחת

במצרים שרים רבוא וברא אחת, והיה שם תלמיד אחד רבוי ושמו אמר ליה מאן הוה כן, וילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, ואילו [תורה שלמה טו] הביא מדרש זה על (שמות ב,ב) ונתלד בן.

[תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א'] אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. [תקוני זוהר ת' ע' קלח א] נשמתא דמשה רבנו כלילא משתי רבוא (במ' בהל' יא,כא) רנלי הָעָם - ז"ק ז"ג מרמז לגי' הכתוב העולה משי"ח והפרש מגי' שמות הטעמים (=576) = רי"ח

(שמות ב,ב) ונתת האשה נתלד בן - מונח מרבה אתנח מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, כאן הגבלת הפתקה - הגזרה של חוה, שלא חלה עליהן. לכן הריונה של אמה של יוכבד ולידת יוכבד היו שלא בצער, ולכן הריונה של יוכבד עם משה ולידת משה שלא בצער.

(שמות ב,ב) ונתלד בן - מונח מרבה אתנח מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, בן שעתיב להגביל את בני ישראל לאמונה ועבודת ה' לבדו. (המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ונתת אתו כִּי־טוב הוא - תניא, ר' מאיר אומר: טוב שמו; ר' יהודה אומר: טוביה שמו; רבי

נחמיה אומר: הגון לנביאות [רש"י סוטה יב,א] ראתה ברוח הקודש שעתיד [להיות הגון] לנבואה; אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול; וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה - נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא: (שם' ב,ב) ונתת אתו כִּי־טוב הוא, וכתיב התם: (בר' א,ד)

וַיֵּאָרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם כִּי־טוב.

[רש"י] (שמות ב,ב) כִּי־טוב הוא - כשנולד נתמלא הבית כולו אורה: [שפת"ח ס] כתיב הכא כִּי־טוב ולהלן הוא אומר (בר' א,ד) וַיֵּאָרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם כִּי־טוב. מה להלן אור אף כאן אור:

[בבלי חגיגה יב,א] ולמי גנזו (לאור הנברא ביום א' לבריאה) - לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (בר' א,ד) וַיֵּאָרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם כִּי־טוב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעי' ג,ג) אֶמְרוּ צְדִיק כִּי־טוב. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים שמה, שנאמר (משלי יג,ט) אור־צְדִיקִים יִשְׁמַח. כתנאי: אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, דברי רבי יעקב.

(שמות ב,ב) כִּי־טוב - מקף בתפקיד רב-משמעויות מלת "טוב" ל-[רש"י] משמע אור, ל-[חגיגה יב,א] משמע צדיק, ל-[בבלי סוטה יב,א] משמע שמו או תכונות שלו, ל-[בבלי מנחות נג,ב] יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים; יבא טוב - זה משה, דכתיב: (שם' ב,ב)

וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוב הוא, ויקבל טוב - זו תורה, דכתיב: (משלי ד,ד) כִּי לָקַח טוֹב נִתְּחִי לְגַם תִּזְרְמִי אֶל־תַּעֲבוּבוֹ. מטוב - זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב: (תה' קמה,ט) טוֹבִיָּה לְלֵל, לטובים - אלו ישראל, דכתיב: (תה' קכה,ד) הִיטִיבָה ה' לטוֹבִים וְלִישָׁרִים קְלוֹבוֹתָם. ובין כל משמע אחר של מלת טוב, ארבע האפשרויות הראשונות עשויות לעמוד במקביל.

(שמות ב,ב) וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי־טוב הוא - מהפך פשטא מונח זקא-קטן. אפשר שטעם מונח של כִּי־טוב מרבה לדרוש את טעם הווא זקא-קטן יותר מפעם אחת בתפקיד של שני למודים.

(שני למודים א) לפי [רש"י] משמע אור לפי [חגיגה יב,א] משמע צדיק.

אפשר לחבר בין משמע אור ובין משמע צדיק ולומר, שכאן נתמלא הבית אור בראשית הגנוז לצדיקים.

(שני למודים ב) לפי [בבלי סוטה יב,א] (למוד א) שמו של הנולד ר' מאיר אומר: טוב שמו; ר' יהודה אומר: טוביה שמו; (למוד ב) תכונות הנולד רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות [רש"י סוטה יב,א] ראתה ברוח הקודש שעתיד [להיות הגון] לנבואה; אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול. ע"פ [פ' דרבי אליעזר פמ"ח] ראו אבותיו של משה (הרד"ל) שפניו מאירות תארו של משה כמלאך

אלהים, (לז) מלו אותו לשמונה ימים (ע"פ [הרד"ל] ולמד"א שהיה מהול הטיפו דם ברות), [תוי"ש יח] [אדר"נ פ"ב] וכי מה ראתה אמו בו שנאה ומשובח מכל אדם, אלא שיצא מהול. וזה בגדר הפשט. (שמות ב,ב) וַתֵּרָא אֹתוֹ - מהפך פשטא בתפקיד מוציא מהפשט, כל

הדרשות האחרות נראות כיוצאות מהפשט ובהן ארבע דרשות על "טוב" ב-[בבלי מנחות נג,ב] יוצאות מהפשט, ואפשר שצריך לרכוז בשתי קבוצות של שני למודים נוספים (לימוד ג,א) קבוצה רוחנית שהקב"ה טוב, ושהתורה שקיימו האבות טובה (למוד ג,ב) קבוצה חמרית שמשה טוב ועם ישראל טוב.

(המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ונתצפנהו שלשה ירחים - דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה (שהחזירה עמרם), והיא הות מיעברא ביה (היתה כבר מעוברת במשה) תלתא ירחי מעיקרא.

(שם' ב,ב) ונתצפנהו - טפחא בתפקיד שנוי, [רש"י בבלי סוטה יב,א] שלשה חדשים יכלה לה הצפינו שלא הלכו המצרים לבדוק אחריה אלא לסוף תשעה חדשים משהחזירה (שהשבו שנולד לששה חדשים) ותלך לה ומה יש לה לדאוג, והשנוי שלא רק החביאתו מתחת הארץ [פדר"א פמ"ח] או בהדר פנימי [ספר הישר] אלא נשארה עמו שלא יענה לקריאת תינוק מצרי.

(המשך) [בבלי סוטה יב,א] (שם' ב,ב) ולא יכלה עוד הצפינו - אמאי? תצפניה ותיזיל! אלא כל היכא דהוו שמעי מצריא דמתיליד ינוקא (למקום ששמעו המצרים שנולד תינוק), ממטו ינוקא התם כי היכי דלישמעניהו ומעוי (בהדיהו) (הביאו תינוק שצעק והתינוק שבפנים מגיב), דכתיב: (שה"ש טו,ט) אֶחָזֶוּ־לָנוּ שְׁוַעֲלִים שְׁוַעֲלִים מְחַפְלִים כְּרָמִים.

(שם' ב,ב) ולא יכלה - מקף כבורר בין לא הייתה רשאית (ואעפ"כ הצפינה ובין לא יכלה כהסבר הבא. (שם' ב,ב) ולא יכלה - מונח

